

KLIKK FOR Å STARTE

Landbruksdirektoratet Årsrapport 2023

Innhold

DEL 1

LEDERS BERETNING	3
------------------------	---

DEL 2

INTRODUKSJON TIL VIRKSOMHETEN OG NØKKELTALL	7
Samfunnsoppdraget	8
Samordning og samarbeid	9
Mål for strategiperioden 2020–2025	9
Organisasjonen	9
Hovedtall	10
Forvaltningsområdene	12
Ledelsen 31. desember 2023	13
Våre verdier	13

DEL 3

ÅRETS AKTIVITETER OG RESULTATER	14
Areal, skogbruk, ressursforvaltning og økologisk landbruk	20
Ekstremvær førte til produksjonstap og naturskader	37
Bærekraftig reindrift	47
Inntekts- og velferdspolitiske tiltak i jordbruket	52
Produksjon, marked, handel og industri	59
Regional og lokal forvaltning	67
Samarbeid med andre	68
Landbruksdirektoratet som sekretariat	72
Kommunikasjon	77
Digitalisering	79
Saksbehandlingstid for klagesaker	85
Rapporter og utredninger	87
Regelverksutvikling	88

DEL 4

STYRING OG KONTROLL	90
Personalforvaltning, omstilling og organisasjonsutvikling	96

DEL 5

VURDERING AV FREMTIDSUTSIKTER	104
-------------------------------------	-----

DEL 6

ÅRSREGNSKAP	108
-------------------	-----

Del 1

Leders beretning

Foto: Annika Westerholt

ET ÅR MED MANGE OPPDRAG OG STOR GJENNOMFØRINGSEVNE

2023 har vært et innholdsrikt år med stor aktivitet på mange områder. Vi har levert solid og effektivt på et stadig bredere og mer sammensatt samfunnsoppdrag. Selv om tempoet til tider har vært høyt, med krevende frister og friske krav, opplever vi at jobbmotivasjonen og arbeidsgleden hos de ansatte er stor. Jeg vil berømme de ansatte for imponerende innsats og stor fleksibilitet i 2023.

Landbruksdirektoratet skal iverksette landbrukspolitikken og handelspolitikken på landbruksområdet. Sentralt i arbeidet står oppfølging av næringsavtalene på jordbruk og reindriftsområdet, og administreringen av importvernet for landbruksvarer, i tråd med nasjonale føringer og internasjonale forpliktelser. For å lykkes med dette arbeidet er digitalisering et sentralt virkemiddel.

Vi har ansvaret for rammebetingelser som er av stor betydning for verdiskaping i landbruksbasert næringsliv i hele Norge. I 2023 leverte vi et rekordhøyt antall tjenester og forvaltet nærmere 30 mrd. kroner. I tillegg ble det produsert en rekke utredninger og analyser til Landbruks- og matdepartementet (LMD), som er vårt oppdragsdepartement. Vi opplever at samarbeidet og kommunikasjonen mot næringslivet, organisasjoner, sentrale- og regionale myndigheter og LMD er konstruktiv og god.

Verdens matproduksjon har vært i en ekstraordinær situasjon de siste årene. Økte kostnader, forsyningsutfordringer og stigende matvarepriser har preget markedene. Selv om flere tegn peker i riktig retning og Food and Agriculture Organization (FAO) sin matvareindeks gikk ned med 10 prosent sammenliknet med 2022, er det fortsatt stor usikkerhet knyttet til utviklingen framover.

Foto: Torbjørn Sandberg

Selv om utfordringene har stått i kø de seneste årene og været ikke har spilt på lag i 2023, har vi robuste matsystemer og et godt fungerende handelssystem. Vi har ikke opplevd tomme butikkhyller til tross for betydelig internasjonal uro.

LANDBRUKSBASERT NÆRINGS LIV - FOR MYE OG FOR LITE

Dagligvaremarkedet har de senere årene hatt en svak nedgang i omsetningen etter rekordsalg under pandemien på grunn av stopp i grensehandelen, hjemmekontor og stengt uteliv. Mye dårlig vær og mer prisbevisste forbrukere har preget dagligvaremarkedet i 2023. Markedet for jordbruksråvarer har vært påvirket av fulle lagre av storfe og gris, i tillegg til mangel på egg og melk mot slutten av året.

Kornhøsten i 2023 vil gå inn i historien som en av de dårligste på flere tiår både i Norge og i Nord-Europa. Det vil prege norskandelen i både kraftfôr og matmel inn mot ny produksjonssesong.

I 2023 ble det slaktet 69 317 rein ved de 16 registrerte reinsdyrslakteriene. Dette var en økning på nesten 18 prosent fra 2022. De siste fem årene har prisen på reinkjøtt økt med nesten 36 prosent.

Skogeierne solgte 11,12 mill. kubikkmeter tømmer til industriformål i 2023. Dette er 0,51 mill. kubikkmeter mindre enn i 2022, som var et rekordår. Tømmeret hadde en bruttov verdi på seks mrd. kroner for skogeierne.

SAMFUNNSSIKKERHET OG BEREDSKAP

Landbruksdirektoratet har oppgaver innen samfunnssikkerhet og beredskap. De seneste årene har det vært flere store naturhendelser, og året 2023 ble ikke noe unntak. Året ble preget av beitekriser i deler av reindriften, tørke og deretter mye regn som toppet seg med ekstremværet Hans. Stor pågang og mange innmeldte saker innen produksjonssvikt og naturskade har medført at vi har måttet omprioritere ressurser internt og rekruttere flere medarbeidere. Framover ser det ut som vi må planlegge og forberede oss på hyppigere naturhendelser, og at årlige kriser blir den nye normalen.

BÆREKRAFT - KLIMA OG MILJØ

Jordbruket er en sentral aktør i arbeidet for å nå klima- og miljømålene, og skogbruket opplever en økt interesse for hvordan skogen i Norge forvaltes i et klima- og miljøperspektiv.

I direktoratet har vi i 2023 jobbet mye og bredt med oppfølgingen av klima- og miljøordninger, i tillegg til kunnskapsutvikling og samarbeid med miljømyndighetene.

Landbruksdirektoratet har i 2023 bygd kunnskap om bærekraften i virkemidlene som er rettet mot jordbruk, skogbruk og reindrift. Framover har vi et mål om å være en mer tydelig leverandør av kunnskap og fakta om hvordan vi kan utvikle et mer bærekraftig norsk matsystem.

BEDRE KUNNSKAP OM REINDRIFTENS AREALER

Vi fikk i revidert nasjonalbudsjett tildelt ekstra midler til å styrke kompetansen på arealforvaltning i reindriften og har opprettet fire nye stillinger i Alta. Kunnskap om arealbruk og oppfølging av reintallet er viktig for bærekraftig ressursforvaltning i reindriften og for å nå de reindriftspolitiske målene. Vi har videreført arbeidet med å sikre at reintallet er tilpasset beitegrunnet og har bygd kompetanse om rovdryrs påvirkning på utøvelse av reindriften. Det må utvikles bedre tiltak for å redusere tap av tamrein til rovvilt.

ØKT INNSATS - ERSTATNING ETTER AVVIKLING AV PELTS DYRHOLD

Stortinget vedtok i 2019 å avvikle pelsdyrnæringen. Mye av ressursinnsatsen i 2023 har blitt konsentrert om å tilby foreløpig erstatning til alle søkere. Arbeidet har vært krevende og regelverket er komplisert. Det har vært stor oppmerksomhet om framdriften i arbeidet og saksbehandlingen har krevd omfattende ressursinnsats. Vi har styrket kapasiteten gjennom tilsettinger og ved at det midlertidig er overført ressurser internt for å bistå i arbeidet.

DIGITALISERING, ORGANISASJON OG ØKONOMI

Vi har i 2023 tatt i bruk nye metoder og verktøy som involverer våre brukere. Vi har etablert læringsarenaer for ny arbeidsmetodikk, og vi jobber med å forenkle og standardisere regelverk for å øke brukervennligheten og effektivisere digitaliseringen. Vi har utviklet kulturen og kompetansen for å lykkes bedre med innovasjon der man har mot til å tenke nytt. Vi har også søkt nye former for samarbeid med offentlige og private aktører.

Kompetanseprogrammet, som er forankret i «Strategisk plan 2020-2025» har blitt utviklet videre. Programmet har blitt godt mottatt og er et felles utviklingstiltak for hele organisasjonen. Direktoratet tok imot nærmere 50 nye medarbeidere i 2023, som også har fått opplæring gjennom programmet.

Foto: Landbruksdirektoratet

Vi har videreutviklet virksomhetsstyringen, og sikkerhetstilstanden i direktoratet vurderes som god. Vi har startet arbeidet med å lage et nytt system for informasjonssikkerhet.

Kunnskapskonferansen 9. mars ble en suksess. Vi fikk gode tilbakemeldinger på program og presentasjoner. Det er spesielt gledelig at mesteparten av planlegging og gjennomføring av konferansen ble gjort av egne ansatte. Konferansen har derfor en positiv effekt på både intern kulturbygging og utvikling av direktoratet.

Landbruksdirektorat hadde i 2023 driftsutgifter på 330 mill. kroner. Ved årets slutt satt vi igjen med et samlet mindreforbruk på 8,9 mill. kroner, som tilsvarer tre prosent av årets tildeling.

Vi ser at det ligger store og utfordrende oppgaver foran oss i årene som kommer. Med engasjerte og nytenkende medarbeidere står vi godt rustet til å gå løs på nye oppgaver. Solid håndverk og gode vurderinger går aldri av moten!

Oslo, mars 2024

JØRN ROLFSEN

administrerende direktør
Landbruksdirektoratet

Norske oster og råvarer i verdensklasse. Her serveres dette for direktoratets ansatte.

Del 2

Introduksjon til virksomheten og nøkkeltall

Landbruksdirektoratet er et statlig forvaltningsorgan underlagt Landbruks- og matdepartementet (LMD).

SAMFUNNSOPPDRAGET

- Landbruksdirektoratet iverksetter landbrukspolitikken og handelspolitikken på landbruksområdet.
- Landbruksdirektoratet arbeider for økt matproduksjon, landbruk over hele landet, økt verdiskaping og bærekraftig landbruk med lavere utslipp av klimagasser.
- Landbruksdirektoratets oppgave er å forvalte økonomiske og juridiske virkemidler, samt å være støtte- og utredningsorgan for Landbruks- og matdepartementet.

Direktoratet er også sekretariat for ulike styrer, råd og utvalg.

Foto: Torbjørn Tordberg

Landbruksdirektoratet er nasjonal forvalter av flere tilskuddsordninger som skal legge til rette for klimainnsats på gården. Dette omfatter regionale miljøtilskudd (RMP), tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL), tilskudd til drenering og tilskudd for å levere husdyrgjødsel til biogassanlegg.

SAMORDNING OG SAMARBEID

Sentrale deler av landbrukspolitikken i Norge iverksettes av Landbruksdirektoratet i samarbeid med statsforvalteren, kommuner og fylkeskommuner. God samordning og koordinering mellom forvaltningsorganer er avgjørende for å oppnå en god lov- og tilskuddsforvaltning. For Landbruksdirektoratet er det særlig viktig å ivareta og videreutvikle forvaltningssamarbeidet med statsforvalteren. I tillegg til dette samarbeider direktoratet med en lang rekke etater for å løse samfunnsoppdraget på best mulig måte. Vi har også nær kontakt med organisasjonene i landbruket, næringsmiddelindustri og handel om rammebetingelser og virkemidler.

MÅL FOR STRATEGIPERIODEN 2020–2025

For å bidra til å løse samfunnsoppdraget i perioden, er følgende områder prioritert:

- brukerrettet og effektiv forvaltning
- tydelig kunnskapsleverandør
- nyskapende virksomhet
- attraktiv arbeidsplass

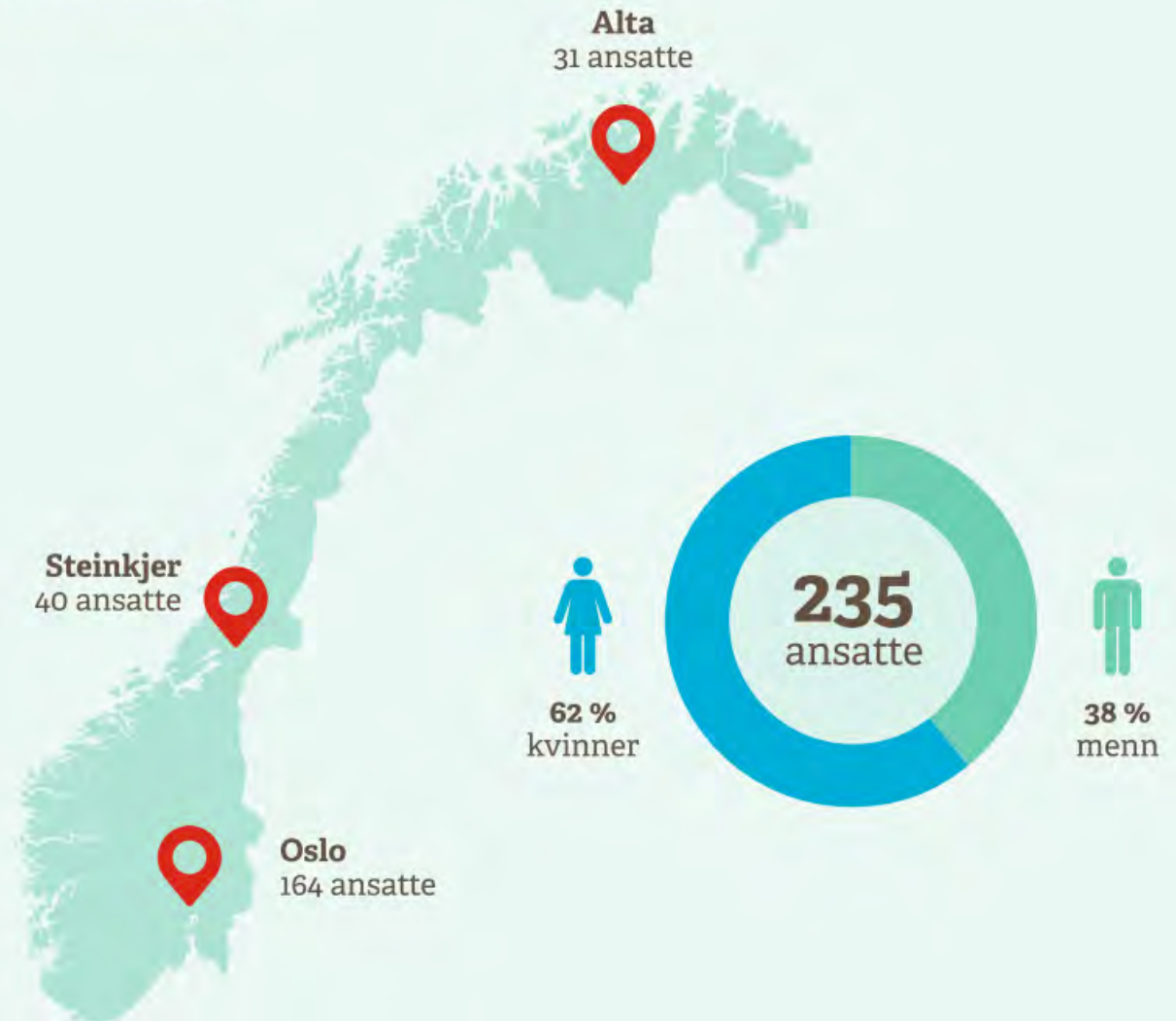

Bilde: Landbruksdirektoratet

Landbruksdirektoratets lager årlig en konkret handlingsplan for å følge opp de strategiske målene for perioden 2020-2025.

ORGANISASJONEN

Hovedtall

Tabellen under viser Landbruksdirektoratets hovedtall for perioden 2021–2023. Øvrige nøkkeltall og kommentarer til utviklingen kommer frem av kapitlene om digitalisering, personalforvaltning, omstilling og organisasjonsutvikling samt i årsregnskapet.

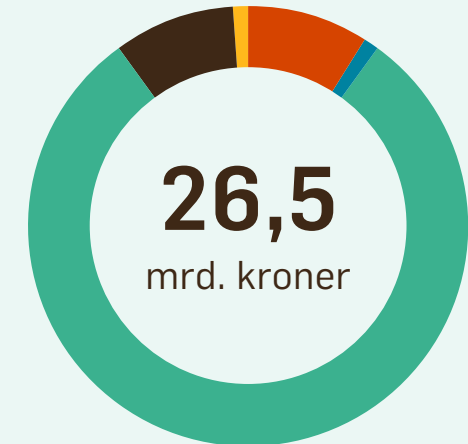
Per 31. desember 2023 var det 235 ansatte: 164 ansatte i Oslo, 40 ansatte i Steinkjer og 31 ansatte i Alta.

Hovedtall	2021	2022	2023
Antall ansatte ¹	211	214	219
Antall avtalte årsverk ²	207	211	214
Antall utførte årsverk ³	191	194	197
Samlet tildeling post 01–99 ⁴	18 998 916 000 kr	24 720 021 000 kr	28 170 966 987 kr
Samlede utgifter post 01–99 ⁵	18 263 140 289 kr	22 750 262 081 kr	26 501 792 018 kr
Utnyttelsesgrad 01–29 ⁶	94 %	97 %	95 %
Utnyttelsesgrad 30–99 ⁷	96 %	92 %	94 %
Driftsutgifter ⁸	266 587 691 kr	301 322 727 kr	329 876 094 kr
Lønnsandel av driftsutgifter	65 %	59 %	57 %
Lønnsutgifter per utført årsverk ⁹	904 196 kr	921 150 kr	955 223 kr
Samlede inntekter ¹⁰	662 277 451 kr	667 175 064	571 228 317 kr

Merknader:

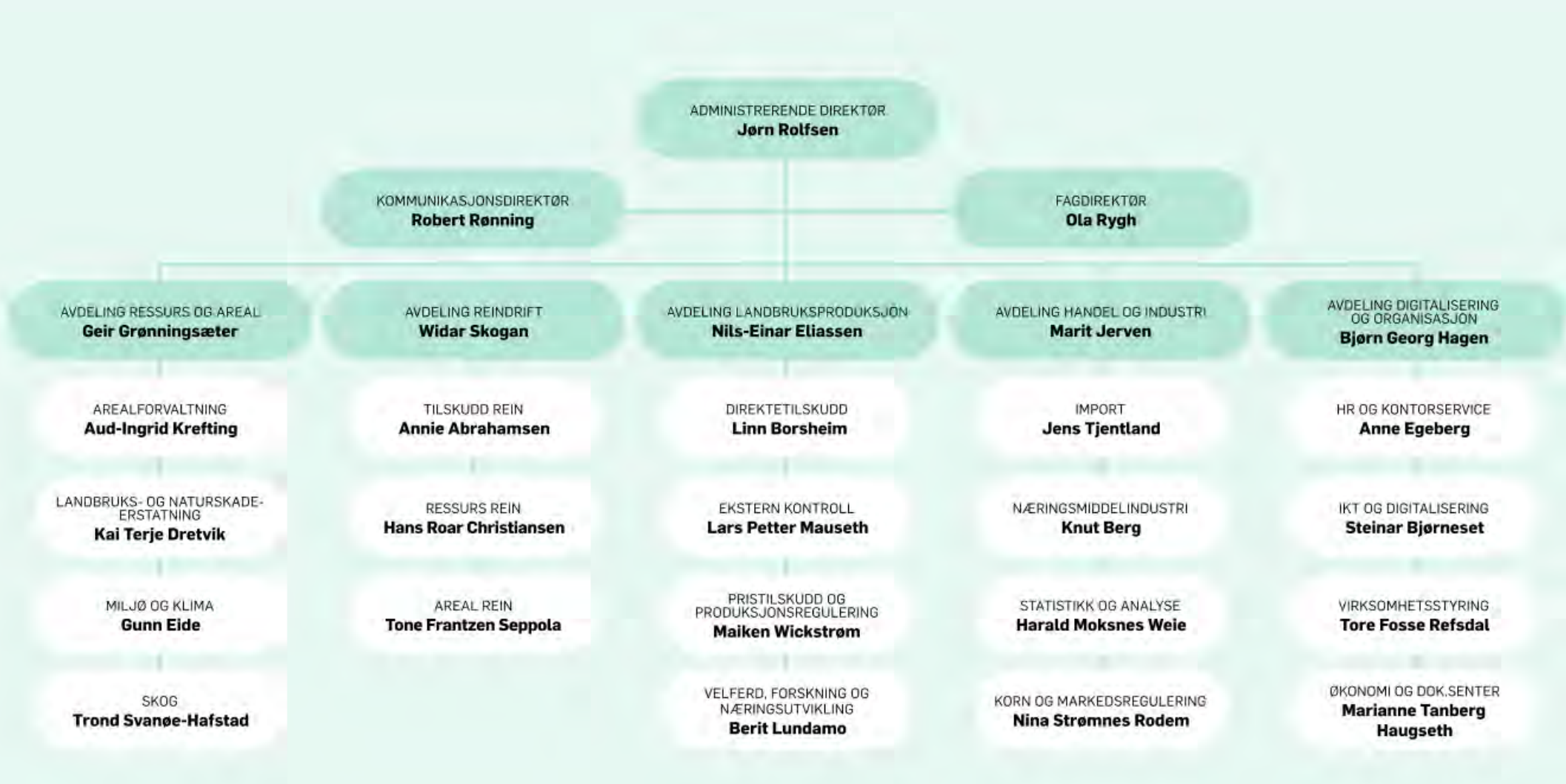
- Antall ansatte viser gjennomsnittet i løpet av året, jf. Statistisk sentralbyrås statistikk «12623: Ansatte i staten, etter enhet».
- Antall avtalte årsverk viser gjennomsnittet i løpet av året, jf. Statistisk sentralbyrås statistikk «12623: Ansatte i staten, etter enhet». Avtalte årsverk beregnes utfra de ansattes avtalte stillingsprosent.
- Utførte årsverk er lik avtalte årsverk fratrukket fraværsdager unntatt ferie og avspasering, pluss timelønnede og utbetalt overtid, begge omregnet til årsverk (jf. PM-2019-13 Definisjon av utførte årsverk).
- Samlet tildeling over statsbudsjettet.
- Samlede utgifter ekskl. utgifter til erstatningsutbetalinger på kapittel 471, post 71.
- Utnyttelsesgraden viser andelen av tildelte midler til dekning av driftsutgifter som er forbrukt i regnskapsåret.
- Utnyttelsesgraden viser andelen av tildelte midler til dekning av øvrige utgifter, primært tilskudd og erstatninger, som er forbrukt i regnskapsåret.
- Driftsutgifter omfatter alle kapitler/poster som finansierer Landbruksdirektoratets aktiviteter, ikke bare eget driftskapittel.
- Lønnsutgifter omfatter alle lønns- og personalkostnader i kontogruppe 5.
- Inntekter er auksjonsinntekter fra salg av tollkvoter, innbetaling av forskningsavgift, driftsinntekter, inntekter fra Markedsordningen for korn, trygde- og arbeidsgiveravgifter og renteinntekter.

UTGIFTER FORDELT PÅ FORVALTNINGSOMRÅDER 2023

- Areal, skogbruk, ressursforvaltning og økologisk landbruk 2 312 mill. kr [9 %]
- Reindrift 189 mill. kr [1 %]
- Inntekts- og velferdspolitiske tiltak 21 219 mill. kr [80 %]
- Markedstiltak, handel og industri 2 488 mill. kr [9 %]
- Digitalisering og organisasjon 294 mill. kr [1 %]

Organisasjonskart

Forvaltningsområdene

Ressurs og areal (ARA)

Avdelingen har ansvar for å sikre ressursgrunlaget for bærekraftig landbruk med lavere utslipp av klimagasser som ivaretar miljø og kulturlandskapsverdier. Det innebærer utvikling og forvaltning av virkemidler knyttet til arealbruk, eiendom, skogbruk, miljø, klima, jordhelse, kulturlandskap, økologisk jordbruk og den todelte målsettingen i rovviltpolitikken.

Avdelingen forvalter erstatningsordningene i landbruket og koordinerer direktoratets kontakt mot statsforvalterembetene.

Avdelingen er sekretariat for klagenemnda for naturskadesaker og for utviklingsfondet for skogbruket.

Reindrift (ARD)

Avdelingen forvalter reindriften og de økonomiske ordningene i reindriften, og skal bidra til at de reindriftpolitiske målene om en økologisk, økonomisk og kulturell bærekraftig reindrift oppnås. Avdelingen er sekretariat og utøvende organ for Reindriftsstyret, styret for Reindriften utviklingsfond (RUF), Økonomisk utvalg, Klagenemnda for reinmerkesaker og Markedsutvalget for reinkjøtt. Avdelingen har også sekretariatsfunksjon for Norsk-finsk reingjerdekommisjon. ARD har en viktig rolle som veileder og formidler av reindriftpolitikken til statsforvalterembetene og næringen.

Landbruksproduksjon (ALP)

Avdelingen har ansvar for utvikling og forvaltning av inntekts- og velferdsordninger, prosjektordninger knyttet til næringsutvikling og kompetanse, produksjonsregulerende virkemidler og flere andre tilskuddsordninger.

Avdelingen er sekretariat for Fondet for forskningsavgift på landbruksprodukter og Forskningsmidler over jordbruksavtalen. Avdelingen er også ansvarlig for Landbruksdirektoratets eksterne kontrollvirksomhet.

Handel og industri (AHA)

Avdelingen har ansvar for en sikker forsyning av landbruksvarer som sørger for et stabilt matmarked og en velfungerende næringsmiddelindustri. Dette ivaretas ved importvernet for landbruksvarer og ordninger rettet mot landbruksbasert næringsmiddelindustri.

I tillegg driver avdelingen med markedsovervåkning ved å innhente priser på norske og utenlandske landbruksvarer. AHA er også sekretariat for Omsetningsrådet.

Digitalisering og organisasjon (ADO)

Avdelingen leverer relevante tjenester til fagavdelingene for å bidra til at Landbruksdirektoratets løser sitt samfunnsoppdrag.

Avdelingen har ansvar for direktoratets virksomhetsstyring, økonomi- og dokumentforvaltning, HR, kontortjenester samt informasjonsteknologi og digitalisering.

Kommunikasjon (KOM)

Kommunikasjonsstaben har ansvaret for intern og ekstern kommunikasjon for å støtte avdelingenes arbeid og bidra til at direktoratets samfunnsoppdrag løses best mulig. Det innebærer ansvar for at nettsider er brukervennlig og oppdatert. Staben har også ansvar for mediekontakt, profilering, språkbruk, arrangementer, sosiale medier og generell kommunikasjonsrådgivning.

Ledelsen 31. desember 2023

JØRN ROLFSEN
administrerende direktør

NILS-EINAR ELIASSEN
direktør
Avdeling landbruksproduksjon

MARIT JERVEN
direktør
Avdeling handel og industri

WIDAR SKOGAN
direktør
Avdeling reindrift

GEIR GRØNNINGSÆTER
direktør
Avdeling ressurs og areal

BJØRN GEORG HAGEN
direktør
Avdeling digitalisering
og organisasjon

ROBERT RØNNING
Kommunikasjonsdirektør

VÅRE VERDIER

Alle medarbeiderne i direktoratet skal etterleve våre verdier i sitt arbeid og kontakt med andre, både internt og eksternt. Verdiene skal kjennetegne vår kultur og være et viktig grunnlag hos oss for å svare på samfunnsoppdraget.

Åpen
Pålitelig
Engasjert
Nytenkende

Nye lokaler i Oslo gir økt trivsel og god produktivitet.

Foto: Torbjørn Tønderberg

Del 3

Årets aktiviteter og resultater

Foto: Torbjørn Tøndevang

OM VÅRE AKTIVITETER OG RESULTATER

Landbruksnæringene skaper arbeidsplasser, gir stor verdiskaping og bosetting over hele landet.

Landbruksdirektoratet forvalter sentrale rammebetingelser for de som driver produksjon, foredling og handel med råvarer fra jordbruk, skogbruk og reindrift. I denne delen gir vi et helhetlig bilde av virksomheten og resultatene til de ulike fagområdene. Vi presenterer hvordan ressursene er brukt og hvilke resultater som er oppnådd.

Befaringer er viktig for å forstå brukernes hverdag. Ansatte fra vårt kontor på Steinkjer på befaring i Hallingdal.

Foto: Robert Hennings

Årskavalkade

1. kvartal

Foto: Arve Gladheim

Beredskapslagring av matkorn

Landbruksdirektoratet utgir en rapport som viser hvordan beredskapslagring av matkorn for 2-3 måneders forbruk kan gjennomføres. Rapporten foreslår at det legges ut årlige kontrakter for lagring av 15 000 tonn korn, fortrinnsvis norsk, inntil tilstrekkelig lager oppnås.

Foto: Geir Anders Dyrhøken Orslien

Kunnskapskonferanse om matsikkerhet og bærekraft

Landbruksdirektoratets årlige konferanse tar for seg tema som knapphet på råvarer og høye priser. I årene fremover vil dette sammen med endret klima stille nye krav til landbruket. Hvordan kan vi produsere mer mat på norske ressurser, samtidig som klimautslippene skal reduseres, var tema på konferansen.

Foto: Henrik Eide

Produksjonstilskudd

Landbruksdirektoratet utbetaler 14,9 milliarder kroner i produksjons- og avløsertilskudd til nærmere 37 500 jordbruksforetak.

Foto: Hans Tore Bakkeli

Forvaltning av høstbart vilt

I mars beslutter regjeringen å overføre forvaltningen av høstbare viltressurser fra Miljødirektoratet i Trondheim til Landbruksdirektoratet på Steinkjer. Dette betyr at vi får alle landets jegere som en ny stor brukergruppe. De to direktoratene har etablert et tett og godt samarbeid for at Landbruksdirektoratet skal være best mulig rustet til å overta dette spennende forvaltningsområdet fra 1. januar 2025.

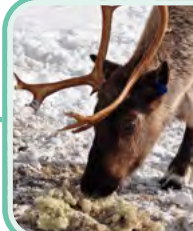

Foto: Thomas Kjøpeseth

Beitekrise for reinsdyr

En kombinasjon av snø og flere lag med is i lavereliggende områder og islag i høyden fører til at 30 000 rein ikke kommer ned til beitet. Landbruksdirektoratet utbetaler støtte på 4,50 kroner per rein per døgn til innkjøp og frakt av fôr.

2. kvartal

Foto: P. G. Aftret

Strømstøtte sikrer matproduksjonen

Det er cirka 18 000 gårdsbruk, 300 veksthus og 70 vanningslag som har mottatt strømstøtte. Det er utbetalt 452 millioner kroner, noe som er avgjørende for å sikre norsk matproduksjon.

Foto: Colourbox

Støtte til bedre jordhelse

Sunn jord er avgjørende for å produsere mat, for vannkvalitet i vassdrag og fjorder, samt bevaring av kulturlandskap. Jorden kan også binde store mengder karbon. Landbruksdirektoratet gir nå støtte til tiltak for bedre jordhelse som blir en viktig del av miljøprogrammene (RMP).

Foto: Landbruksdirektoratet

Revidert nasjonalbudsjett ga arealsatsing

Landbruksdirektoratet fikk fem millioner kroner til fire nye stillinger i ny arealseksjon i avdeling for reindrift i Alta. Hensikten er å styrke både reindriftsforvaltning og kommunenes mulighet til å ivareta reindriften i planleggingsprosesser og utbyggingssaker. Statsråd Sandra Borch presenterte satsingen for ansatte på Alta-kontoret.

Redusert nedbygging som klimatilak

Landbruksdirektoratet har sammen med Miljødirektoratet, Norges vassdrags- og energidirektorat og Statens vegvesen sett på mulighetene for å nå målet om netto null utslipp av klimagasser fra skog- og arealbruk. Reduserte utslipp i 2030, krever at Norge reduserer nedbyggingen av nye arealer, særlig produktiv skog og myr. Da dette er tiltak som gir umiddelbar effekt i klimagassregnskapet.

Foto: Torbjørn Tandberg

Tørke på Sør- og Østlandet

Tørken varte til godt ut i juli og gikk spesielt hardt ut over kornproduksjonen, men også grovfôrproducentene fikk merke mangelen på nedbør. Også områder i Troms og Finnmark ble rammet av tørke i løpet av sommeren. Det ble iverksatt flere midlertidige tiltak for å avhjelpe situasjonen og sikre best mulig grovfôrtilgang.

Foto: Robert Berntsen

3. kvartal

Foto: Torbjørn Tandberg

Ekstremværet Hans

Etter tørken på forsommeren kom uværet Hans i starten av august. Hans brakte med seg enorme regnmengder, særlig til Østlandet og deler av Trøndelag. Vannmengdene førte til omfattende skader på avlinger, veier, bygg og infrastruktur. Regjeringen fulgte opp med nye satser for produksjonssvikt og lavere egenandeler ved naturskade. Det er registrert i underkant av 7 500 søknader om produksjonssvikt og i underkant av 2000 søknader om naturskade.

Foto: Henrik Ene

Dårlig kornavlinger

Tørke i juni og store mengder nedbør i august fører til lavere avlinger enn normalt og dårligere kvalitet på kornet. Matandelen havnet på 30 prosent. Dette er laveste andel matkorn siden 2011, noe som betyr at det må importeres mer matkorn.

Foto: Torbjørn Tandberg

Livsmestring som tilleggsnæring

Vi arrangerte konferanse som oppsummerte resultatene fra Inn på tunet-løftet 2. Her ble det kartlagt hvilke utfordringer innkjøper møter når de skal ta i bruk Inn på tunet-tjenester og hvordan disse kan løses både praktisk og økonomisk. Inn på tunet tjenester (IPT) gir mulighet til å utnytte gårdens ressurser til mer enn matproduksjon, og samtidig dekke viktige omsorgsbehov for kommunene.

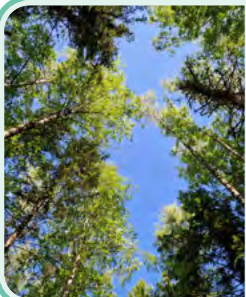

Foto: Henrik Ene

Økologisk tilstand i skogen

Landbruksdirektoratet og Miljødirektoratet utredet i 2023 et felles kunnskapsgrunnlag om den økologiske tilstanden i norsk skog. De fleste indikatorene viser en positiv utvikling både i vernet skog og drevet skog. Direktoratene så også på en rekke tiltak og virkemidler for å opprettholde eller bedre tilstanden.

Foto: HT Beisell Finnmark

Nytt reingjerde mot Russland

Deler av gjerdet er fra 1954, og dermed modent for utskifting. I løpet av året monteres det nytt gjerde på den syv kilometer lange strekningen mellom Storskog og Hamborgvatnet.

Foto: Liv Jorunn Berestelli Sjømo

Ca. 1,34 milliarder kroner til pelsdyroppdrettere

273 tidligere pelsdyroppdrettere har fremmet krav om erstatning. Samlet er det utbetalt ca. 1,34 milliarder kroner siden Stortingets vedtak om å avvikle pelsdyrnæringen i 2019. Erstatningsarbeidet er komplisert og tidkrevende. Landbruksdirektoratet har styrket bemanningen og gitt arbeidet topp prioritet.

Foto: Olof Nord

Jordbruk for en renere Oslofjord

Søknadstallene til Regionalt miljøprogram viser stigende interesse for å gjennomføre miljøtiltak i jordbruket. Spesielt er det stor økning i søknader for vannmiljøtiltak i Oslofjordfylkene, som vil bidra til bedre vannkvalitet i Oslofjorden og mange vassdrag.

4. kvartal

Foto: Henrik Ebne

Nordmenn liker åpne landskap

Selv om 82 prosent av nordmenn bor i byer, er hele 70 prosent av oss fortsatt bosatt nærmere enn 500 meter fra et jordbrukslandskap. Og hele sju av ti er positive til å betale for å beholde jordbrukslandskapet og hindre gjengroing, viser undersøkelsen «Kulturarv, naturmangfold og andre naturgoder i jordbrukslandskapet» fra Menon Economics.

Foto: P. B. Alftret

Økt etterspørsel etter ost og yoghurt

Vi drikker mindre melk. Samtidig spiser vi mer yoghurt. Salget økte med 6,7 prosent. Norsk yoghurt naturell økte salget med hele 18,9 prosent. Totalt spiser hver nordmann 8,6 kilo yoghurt årlig. Norsk ost er også populært. De siste fire årene har salget økt med 3,7 prosent. Importert ost har hatt en nedgang og importandelen er nå 18,4 prosent.

Foto: Landbruksdirektoratet

Stabilt og lavt matsvinn i de fleste jordbruksproduksjoner

Jordbrukssektorens matsvinn utgjorde i 2022 totalt 93 190 tonn, dette tilsvarer 3,6 prosent av produserte mengder for kjøtt, melk, egg, matkorn og grønt. Matsvinnet er lavest i de animalske produksjonene og høyest i planteproduksjonene.

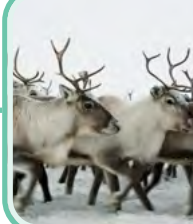

Foto: Henrik Ebne

Løft for HMS i landbruket

Bevissthet rundt hvilke risikoer som kan ramme gården og å iverksette forebyggende tiltak, er nødvendig for å unngå arbeidsskader og dødsulykker i landbruket. Norsk Landbruksrådgiving får nasjonale tilretteleggingsmidler for å utvikle et verktøy med en beredskapsplakat, beredskapsplan og beskrivelser for kritiske arbeidsoppgaver. Målet er at verktøyet skal bli integrert i «KSL Trygg» og brukes i HMS-rådgivingen til norske bønder.

Foto: Olfurfox

Rekordår for reinslakt

I årets sesong er det slaktet 43 464 rein fra september til november. Det er 6 235 flere dyr enn på samme tid i fjor, noe som tilsvarer en økning på 17 prosent, og det er dermed det høyeste slaktetallet siden høsten 2016.

Foto: Torbjørn Tandberg

Mer norsk julemat

Ingen jul uten ribbe, pinnekjøtt, poteter og tilbehør. Og i 2023 ble nesten all tradisjonell julemat produsert av norske bønder.

Areal, skogbruk, ressursforvaltning og økologisk landbruk

Her presenterer vi ordninger for næringsutvikling innen jord- og skogbruk og virkemidler for å ivareta klima, miljø og kulturlandskap.

Foto: Torilgen Tandberg

i

UTGIFTER FORDELT PÅ ORDNINGER

Tabellen under viser forvaltningsområdets utgifter finansiert av tildelingen til Landbruksdirektoratet i 2023 fordelt på ordninger.

Ordning	Kroner
Tilskudd til genressursforvaltning og miljøtiltak	7 690 000
Tilskudd til kommunale jordvernstrategier	500 000
Arealressurskart	7 583 000
Tilskudd til erstatninger m.m. etter offentlige pålegg	59 240 458
Tilskudd ved avvikling av pelsdyrhold	753 825 744
Tilskudd til erstatninger ved naturskade	38 384 069
Tilskudd til Utviklingsfondet for skogbruket	5 049 000
Tilskudd til tiltak i skogbruket	102 845 334
Tilskudd til produksjonssvikt	469 573 113
Regionale miljøtilskudd	782 006 338
Tilskudd til utvikling av plantemateriale m.m.	75 839 214
Ekstern midtveisevaluering av Nasjonal strategi for økologisk landbruk	400 000
Totalt	2 302 936 270

Tilskudd og andre tiltak som er finansiert av Landbrukets utviklingsfond (LUF) eller andre fond, samt ikke-statlige ordninger og råd, er ikke med i tabellen, men tiltakene er delvis omtalt gjennom årsrapporten. For en oversikt over utgifter finansiert av LUF viser vi til fondets egen årsrapport.

BÆREKRAFTIG SKOGBRUK

Landbruksdirektoratet forvalter virkemidler for å oppfylle regjeringens mål om økt verdiskaping og et bærekraftig skogbruk.

Skogeierne solgte 11,12 millioner kubikkmeter tømmer til industriformål i 2023. Dette er 0,51 millioner kubikkmeter mindre enn i 2022, som var et rekordår.

Tømmeret hadde en bruttov verdi på seks milliarder kroner for skogeierne. Gjennomsnittlig pris var 539 kroner per kubikkmeter. Dette er et rekordhøyt prisnivå. Om man regner om nominelle tømmerpriser til 2023-kroner må man tilbake til 2001 for å finne tilsvarende priser. Den høye tømmerprisen i 2023 forklares i hovedsak av et redusert tilbud av tømmer på markedet, noe som fører til stor konkurranse i norsk og utenlandsk industri om å skaffe seg virke.

Sagtømmerprisene sank noe i første halvår 2023. Dette forklares av store lager ved inngangen til 2023, og et redusert trelastmarked i starten av 2023. Økningen i sagtømmerprisen som skjedde i andre halvår 2023 må derfor først og fremst ses i sammenheng med stor konkurranse blant sagbrukene om å sikre seg tømmer. Massevirkeprisen økte gjennom hele 2023. Som for sagtømmer settes dette i sammenheng med at det foregår en posisjonering i kampen om norsk massevirke fra både norsk og utenlandsk industri.

Skogeierne solgte 11,12 millioner kubikkmeter tømmer til industriformål i 2023.

TØMMERKAIER OG SKOGSVEIER

Det ble gitt investeringsstøtte til tømmerkaier på 20 millioner kroner. Siden 2012 har 33 kaianlegg fått tilsagn om delfinansiering. Det ble utbetalt 39 millioner kroner i tilskudd til tømmerkaier i 2023. Nye kaier som ble ferdigstilt og sluttutbetalt i 2023 er Strømsvika i Mandal, Børøya i Hadsel og Børnes i Kvinnherad.

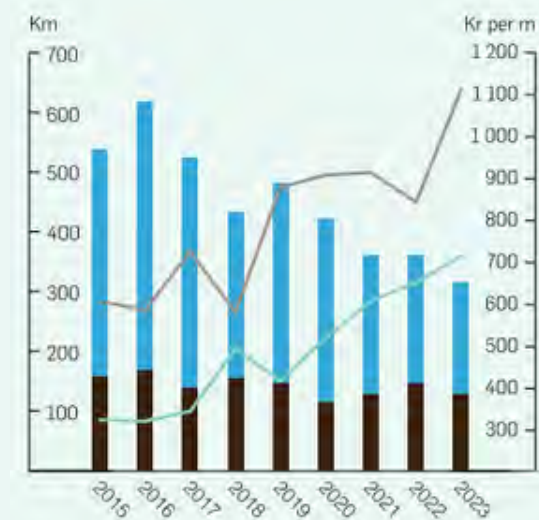
Det ble bygd 126,8 kilometer skogsveier med tilskudd i 2023, herav var 104,2 kilometer skogsbilveier og 22,6 kilometer traktorveier. Tilsvarende tall for ombygging av skogsveier var 188,9 kilometer, herav var 177,8 kilometer skogsbilveier og 11,0 kilometer traktorveier. Tallene er noe lavere enn foregående år. Gjennomsnittlig kostnad per meter nybygd skogsvei var i 2023 på 1113 kroner, tilsvarende tall for ombygging var 716 kroner. Av tildelingen over LUF, ble det utbetalt 13 millioner kroner som tilskudd til drift i bratt og vanskelig terreng. Over halvparten av dette går til Vestland fylke, hvor taubaneaktiviteten er størst.

Det ble utbetalt 39 millioner kroner i tilskudd til tømmerkaier i 2023.

i

SKOGSVEIER

- Ferdigstilt ombygget vei km
- Ferdigstilt nyanlegg km
- Kostnad ombygging – kr/m
- Kostnad nybygging – kr/m

Planlegging, bygging og ferdigstilling av skogsveier går over flere år. Dette fører til svingninger i statistikken.

NY SKOG

Planting, ungskogpleie og andre skogkulturtiltak for å etablere og skjømte ny skog, gir et viktig bidrag til økt volum- og verditilvekst i skogen. Dette gir bedre lønnsomhet og økt verdiskaping for alle ledd i verdikjeden. Aktiv skogskjøtsel er et godt klimatiltak som bidrar til å binde CO₂, samtidig som det bygger robuste og stormsterke skoger for fremtiden.

Resultatkartleggingen viser at det årlige hogstarealet ligger opp mot 500 000 dekar. Hoveddelen forynges med planting, dernest naturlig foryngelse (i det vesentlige furu). En del areal tas i bruk til andre formål, og noe areal blir ikke tilrettelagt for ny foryngelse. Foryngelsesarealet ved planting, registrert i skogfondsystemet for 2023 lå noe over foregående år, og endte på i overkant av 270 000 dekar. Til tross for tettere oppfølging av foryngelsesplikten, er det fortsatt utfordringer knyttet til foryngelse etter hogst. Ungskogpleie hadde aktivitet og innsats på samme nivå som siste år, og endte på 271 000 dekar i 2023.

SKOGFONDORDNINGEN

Skogfondordningen er en bærebjelke for investeringer i skogen, som sammen med tilskudd bidrar til å sikre bærekraftig forvaltning av skogressursene. Skattefordelen ved bruk av skogfond gjør ordningen gunstig for skogeier.

I 2023 satte skogeierne i gjennomsnitt av 16 prosent til skogfond. Skogeierne finansierte investeringer på 699 millioner kroner fra skogfondet, mens det ble satt av 961 millioner kroner. Økt avvirkning og høye tømmerpriser er med på å øke den samlede fondsbeholdningen. Totalbeholdningen på skogfond var på 3,11 milliarder kroner ved årsskiftet.

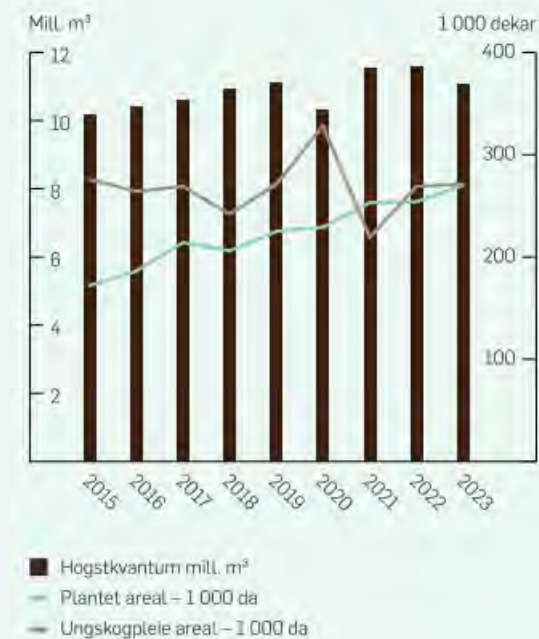

Foto: Torbjørn Tandberg

Planting, ungskogpleie og andre skogkulturtiltak for å etablere og skjømte ny skog, gir et viktig bidrag til økt volum- og verditilvekst i skogen.

i

AVVIRKNING, PLANTING OG UNGSKOGPLEIE

Vi har ikke tall for avvirkningsareal som direkte kan sammenlignes med plantet og ungskogpleiet areal. Det er behov for ungskogpleie både på arealer som er tilplantet og arealer som er naturlig foryngnet.

KLIMA- OG MILJØTILTAK I SKOGEN

Klima- og miljøtiltak er et tredje sentralt område i skogpolitikken. I 2023 omfattet dette ordninger med tilskudd til gjødsling, tettere planting og ungskogpleie som klimatilak for å binde mer CO₂.

Gjødsling av skog tok seg noe opp i 2023, da det igjen ble produsert skogsgjødsel for det norske markedet. Det ble gjødslet 21 095 dekar skog, og utbetalt 5,8 millioner kroner i tilskudd til formålet i 2023.

Det ble gitt tilskudd til tettere planting og suppleringsplanting også i 2023. Tilskudd til tettere planting ble gitt på til sammen 139 422 dekar med en utbetaling på 20,1 millioner kroner. Tilsvarende tall for suppleringsplanting er 31 616 dekar og 7,6 millioner kroner. Tilskudd til ungskogpleie ble gitt som en del av de ordinære NMSK-tilskuddene til formålet, med 4,5 millioner kroner fra midlene til klima- og miljøtiltak i skogen.

SKOGBRUKSPANLEGGING

Skogbruksplanlegging med miljøregistreringer (MiS-kartlegging) er et virkemiddel for bærekraftig utnyttelse av skogressursene. Det ble i 2023 utbetalt 28,3 millioner kroner i tilskudd til skogbruksplanlegging med miljøregistreringer. Dette er en økning på 4,8 millioner kroner fra året før. I 2023 ble det levert skogbruksplanprosjekter for et areal på 4,5 millioner dekar. Vi har i 2023 et akkumulert nøkkelbiotopareal på 1 273 228 dekar. Bevilgninger til skogbruksplanlegging med miljøregistreringer har vært stabilt de siste årene. Utbetalingene skjer etter hvert som prosjektene ferdigstilles.

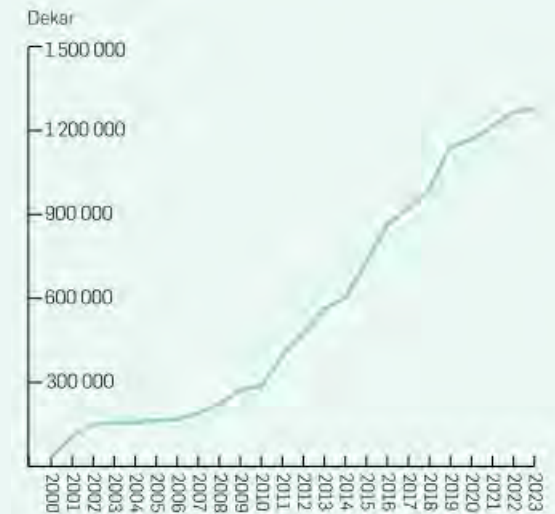
Landbruksdirektoratet arrangerte i 2023 to ulike kurs i naturkartlegging i skog (MiS) for å styrke kunnskapen om bærekraftig skogbruk. Kursene ble gjennomført i samarbeid med Skogkurs og Naturhistorisk museum ved Universitetet i Oslo. Kursene gir en innføring i å typifisere natur etter Natur i Norge som er et av flere aspekter i Miljøregistreringer i skog (MiS).

Skogbruksplanlegging med miljøregistreringer (MiS-kartlegging) er et virkemiddel for bærekraftig utnyttelse av skogressursene.

i

AKKUMULERT AREAL MED NØKKELBOTOPAREAL FRA ÅR 2000 TIL 2023

— Akkumulert areal med nøkkelbiotoper

ØKT INTERESSE FOR SKOGBRUKET I ET KLIMA- OG MILJØPERSPEKTIV

Skogbruket opplever en økt interesse for hvordan skogen i Norge forvaltes i et klima- og miljøperspektiv. I tillegg til de ulike økonomiske virkemidlene på dette området, så jobber Landbruksdirektoratet med flere utredninger, i samarbeid med bl.a. Miljødirektoratet. Disse utredningsoppgavene kommer som oppdrag fra Klima- og miljødepartementet og Landbruks- og matdepartementet.

Noen eksempler på resultater av klima- og miljøarbeid som har blitt utført i 2023:

- Kunnskapsgrunnlag om økologisk tilstand i norsk skog og utredning av tiltak

Som en oppfølging av Hurdalsplattformen har Landbruksdirektoratet og Miljødirektoratet utarbeidet et felles kunnskapsgrunnlag om den økologiske tilstanden i norsk skog, og utredet tiltak med tilhørende virkemidler som er relevante for å opprettholde eller bedre økologisk tilstand i skog. Regjeringen vil videre ta stilling til hvilke tiltak og virkemidler som skal gjennomføres.

- Tiltaksanalyse for skog- og arealbrukssektoren (LULUCF)

Tiltaksanalysen viser hvordan Norge kan tette eller redusere gapet til netto null-målet frem mot 2030 i skog- og arealbrukssektoren (LULUCF). Den beskriver skog- og arealbrukssektoren i klimagassregnskapet og regelverk som regulerer arealbruk, samt omfanget av arealbruksendringer historisk. Det beskrives også mulige tiltak for å redusere klimagassutslippene fra arealbruksendringer frem mot 2030 og konsekvenser av disse tiltakene. Avveining mellom arealbruk og aktivitet som reduserer utslipp i andre sektorer, samt hva som skal til for å redusere utslipp i sektoren innen 2030 inngår også i tiltaksanalysen.

ØVRIGE TILTAK FOR SKOGBRUKET

Stormen 19. november 2021 førte til store skader på skogen i fylkene Innlandet, Oslo og Viken og Vestfold og Telemark. Landbruksdirektoratet har fulgt oppryddingsarbeidet tett gjennom månedlige møter med statsforvaltere og skognæring. I forbindelse med stormen utviklet vi retningslinjer for tilskudd til opprydding av vindfall. Tilskuddsordningen ble avsluttet høsten 2023. Gjennom tilskuddsordningen ble det utbetalt 6,2 millioner kroner i 2022 og 9,4 millioner kroner i 2023. Siste estimerte skadeomfang etter stormen er på cirka 2,7 millioner skogskubikk. Om lag 1,46 millioner salgskubikkmeter ble hogd av stormfelt tømmer. Dette tilsvarer verdier i størrelsesorden 580 til 730 millioner kroner.

I 2023 har barkbillepopulasjonen hatt en øking i alle fylker bortsett fra Nordland og Vestfold. Man har også sett en øking av barkbiller i noen av områdene som ble rammet av stormen 19. november 2021 som normalt ikke har høye fangstverdier av stor granbarkbille. Sommeren startet varm og tørr og ble avsluttet kald og våt, men trolig har barkbillene rukket å gjennomføre en full generasjon før det kalde og våte været slo til. I 2024 vil det være viktig for skogeier å vurdere tiltak i utsatte områder og å følge med i egen skog.

KLIMATILPASNING I LANDBRUKET

Klimatilpasning handler om å erkjenne at klimaet er i endring, forstå konsekvensene og iverksette tiltak for å hindre skade, men også utnytte muligheter endringene kan gi. Landbruket har til alle tider vært nødt til å tilpasse seg et klima i endring. Landbruket skal ivareta produksjon og produksjonskapasitet, uansett klima. Klimatilpasning har av den grunn vært en av grunnplankene i praktisk landbruk og i forvaltningen. Men med de klimaendringene vi nå står ovenfor, vil det likevel være behov for enda mer målrettet innsats og økt bevissthet om klimatilpasning.

Skogen binder CO2 og er viktig for klimaet.

En intern kartlegging som ble sluttført i 2023 viser at mye av direktoratets arbeid er klimatilpassningsrelevant. For å styrke og systematisere klimatilpassningsarbeidet er det også besluttet å opprette et tverrgående team i direktoratet.

Landbruksdirektoratet startet i 2023 opp en revisjon av Normaler for landbruksveier, med byggebeskrivelser. Revisjonen sees i sammenheng med behovet for å innarbeide klimatilpassning og hensyn til naturfare i veinormalene.

Landbruksdirektoratet har i samarbeid med NVE jobbet med en veileder for fastsetting av vernskog mot naturskader. Dette er en oppfølging av utredningen av ulike forvaltningsmodeller som ble levert i 2022. Arbeidet består av flere parallelle prosesser rundt skog som sikring mot naturskader, klimatilpassning og ansvar for sikring som vil fortsette i 2024.

Gjennom regionale miljøtilskudd (RMP) og spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL) gis det tilskudd til tiltak for å redusere erosjon og avrenning. Tiltakene er blant annet redusert jordarbeiding, utbedring av hydrotekniske anlegg, fangdammer, buffersoner og grasdekte vannveier. Det var en stor økning i gjennomføring av tiltak i 2023, spesielt for redusert jordarbeiding. Det var også en stor økning i drenering av jordbruksjord.

I Reindriftsavtalen 2023/2024 ble avtalepartene enige om å etablere en arbeidsgruppe som skal vurdere aktuelle tiltak og virkemidler for klimatilpassning i reindriften, og identifisere behov for ny kunnskap. Arbeidsgruppen har bestått av representanter fra Norske Reindriftsamers Landsforbund, Statsforvalteren i Nordland, Statsforvalteren i Trøndelag og Landbruks- og matdepartementet. Landbruks- og matdepartementet har ledet arbeidet. NIBIO og Landbruksdirektoratet har vært sekretariat. Arbeidsgruppen leverte sin rapport til partene 12. desember 2023.

KLIMA- OG MILJØTILTAK I JORDBRUKET

ØKT INTERESSE FOR KLIMATILTAK I JORDBRUKET

Bærekraftig landbruk med lavere utslipp av klimagasser, er et overordnet mål for landbrukspolitikken og for Landbruksdirektoratet. I en intensjonsavtale mellom regjeringen og jordbruket er det satt mål om reduserte utslipp og økt opptak fram mot 2030 på minus fem millioner tonn CO₂-ekvivalenter.

Landbruksdirektoratet er nasjonal forvalter av flere tilskuddsordninger som skal legge til rette for klimainnsats på gården. Dette omfatter regionale miljøtilskudd (RMP), tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL), tilskudd til drenering og tilskudd for å levere husdyrgjødsel til biogassanlegg.

Tilskuddsordningene har fått økt oppslutning de senere årene, og økningen har fortsatt i 2023. Flere søker regionalt miljøtilskudd til miljøvennlig spredning av husdyrgjødsel, dyrking av fangvekster og klimarådgivning på gården. I 2023 ble det for første gang gitt tilskudd for spredning av biokull på jordbruksareal. Flere leverer også husdyrgjødsel til biogassanlegg. Økt interesse for tilskuddsordningene indikerer motivasjon og innsats i næringen, og god tilrettelegging fra kommunene og statsforvalterembetene.

Klimatiltak i jordbruket må bygge på kunnskap om praktisk gjennomførbarhet og klimaeffekt under norske forhold. Landbruksdirektoratet forvalter tilskudd til kunnskapsutvikling, gjennom blant annet Klima- og miljøprogrammet, Nasjonale tilretteleggingsmidler og prosjektet Klimasmart Landbruk. I 2023 ble det igangsatt et nytt prosjekt som skal undersøke og implementere tilsetninger i fôr til drøvtyggere for reduserte metanutslipp (MetanHUB).

Bærekraftig landbruk med lavere utslipp av klimagasser, er et overordnet mål for landbrukspolitikken. Høstet kornåker der halmen er pakket som rundballer for bruk som biobrensel.

Noen eksempler på resultater av klimaarbeidet som har blitt utført i 2023:

- Operativ gruppe i samfunnsoppdrag om bærekraftig før

Operativ gruppe har levert sluttrapport med anbefalinger om mål og organisering av samfunnsoppdraget. Med dette er samfunnsoppdraget ett skritt nærmere det overordnede målet at alt før til oppdrettsfisk og husdyr skal komme fra bærekraftige kilder og bidra til å redusere klimagassutslippa i matsystemene.

- Sekretariatet for regnskapsgruppa som rapporterer etter klimaavtalen for jordbruket

Regnskapsgruppa har i 2023 arbeidet med metoder for første rapportering etter avtalen, og bestilt utredningsoppdrag som skal bidra til kunnskapsgrunnlaget om klimagassutslipp og beregningsmetodikk. Et oppdrag til NMBU på utslippsmetodikk for melkeku resulterte i oppdaterte metanligninger i det nasjonale utslippsregnskapet.

- Forprosjekt om bærekraftig nitrogenforvaltning i jordbruket

Forprosjektet resulterte i en rapport fra Landbruksdirektoratet og Miljødirektoratet, og en NIBIO-rapport med en katalog av tiltak for bedre nitrogenutnyttelse i jordbruket. I jordbruksoppjøret ble det enighet om å følge opp prosjektet med nytt oppdrag om å utarbeide en plan for helhetlig og bærekraftig nitrogenforvaltning.

- Bidrag til Miljødirektoratets kunnskapsgrunnlag for regjeringens årlige klimastatus og -plan (Grønn bok, vedlegg til statsbudsjettet)

I 2023 fikk Landbruksdirektoratet flere nye klimaoppdrag som vil gi resultater i 2024, blant annet sekretærfunksjon for en arbeidsgruppe som utreder mulige tilpasninger av husdyrtilskuddet for en mer klimavennlig husdyrproduksjon.

Vi utvikler også årlig statistikk som er viktig for klimarapportering i jordbruket, gjennom blant annet miljøtilskuddene og årlig statistikk om matsvinn.

I tillegg til tilskuddsordningene og utredningsaktiviteten er direktoratets juridiske virkemidler, som eiendomslovgivningen og gjødslingsregelverk, viktige for god ressursutnyttelse og reduserte utslipp i landbruket.

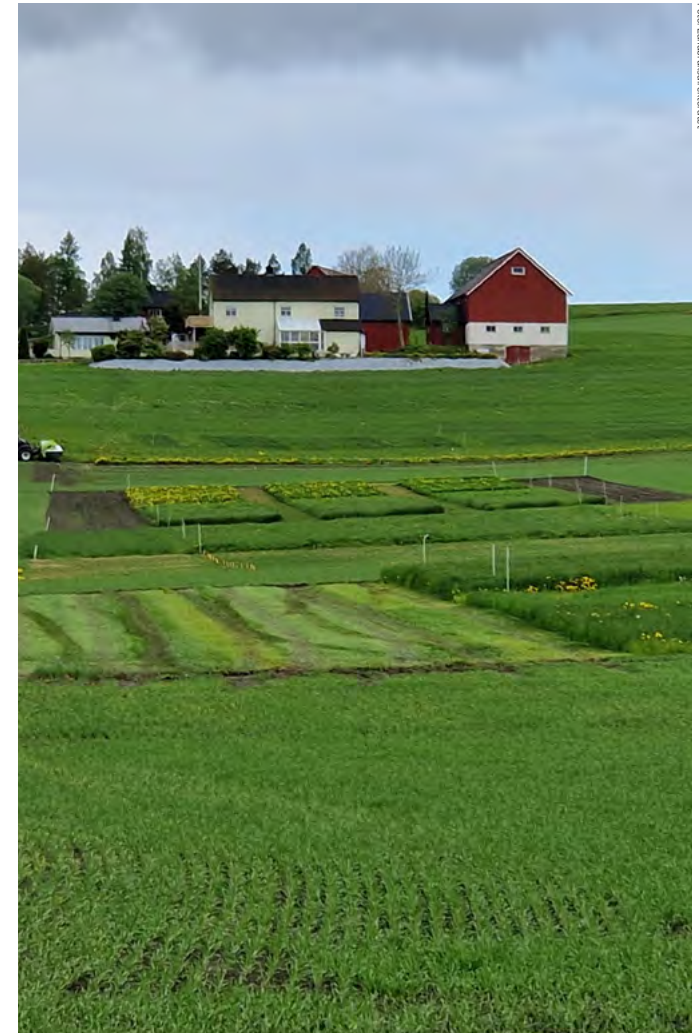
Nasjonalt miljøprogram er nå delt inn i ni miljøtema:

- Kulturlandskap
- Kulturminner og kulturmiljø
- Biologisk mangfold
- Avrenning til vann
- Friluftsliv
- Plantevern
- Jord og jordhelse
- Utslipp til luft
- Økologisk jordbruk

KLIMA- OG MILJØPROGRAMMET

Klima- og miljøprogrammet skal bidra til rådgivning og ny kunnskap om klima- og miljøtiltak i jordbruket.

Programmet hadde i 2023 et budsjett på 37 millioner kroner. Sju millioner kroner ble fordelt til fylkesvise prosjekter og 30 millioner kroner til nasjonale prosjekter, hvorav 16,2 millioner kroner var avsatt til øremerkede prosjekter fra jordbruksoppjøret. Landbruksdirektoratet mottok 37 søknader om støtte til nasjonale prosjekter. Ti av disse ble tildelt midler. Blant disse finner vi prosjekter som skal øke den praktiske kunnskapen om solcelleparker i landbruket, grunneiers medvirkning ved skjøtsel av truede naturtyper, klima- og miljøvennlig bruk av husdyrgjødsel, bruk av fangvekster i grønnsaksproduksjon og drenering. Nytt av året var det at prosjekter innen økologisk jordbruk kunne få støtte over ordningen.

Klima- og miljøprogrammet skal bidra til rådgivning og ny kunnskap om klima- og miljøtiltak i jordbruket. Forsøksgård for testing av mer hardføre planter.

REGIONALE MILJØPROGRAM (RMP)

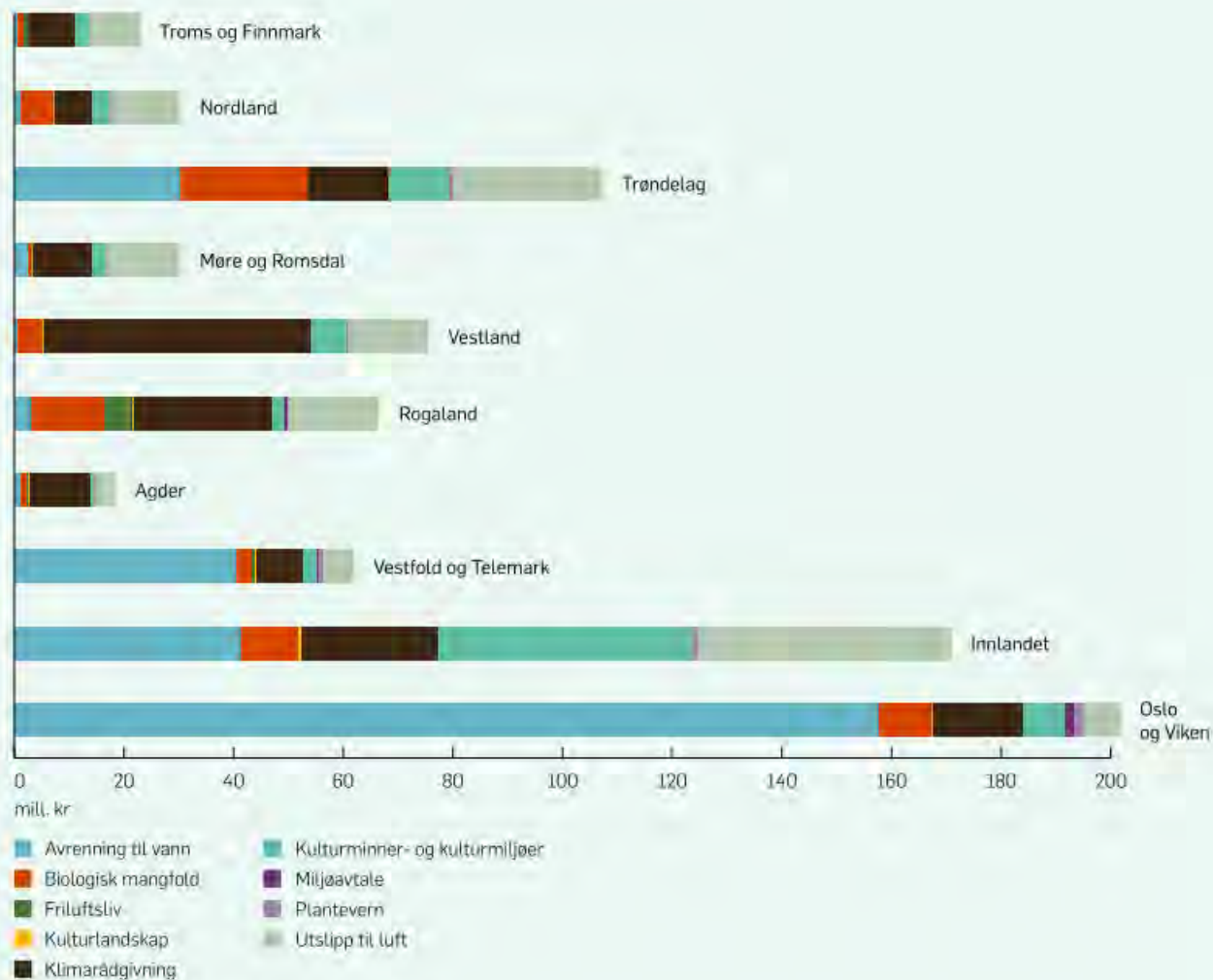
Hvert statsforvalterembete utarbeider egne miljøprogram basert på regionale miljøutfordringer, og følger det opp med tilskudd til miljøtiltak som skal svare på utfordringene. Programmene med tilhørende tilskuddsordning rulleres hvert fjerde år. De regionale tilskuddsforordningene bygger på Nasjonal instruks for regionale miljøtilskudd.

Landbruksdirektoratet utarbeider forskriftsmal med kommentarer for de regionale miljøtilskuddene.

I 2023 fikk 21 258 jordbruksforetak tildelt regionale miljøtilskudd for til sammen 786 millioner kroner. Det var miljøtiltak som bøndene utførte året før, i 2022, som var grunnlaget for utbetaling. Størsteparten av midlene ble brukt til å redusere avrenning til vassdrag og kyst, og til å ivareta kulturlandskap, henholdsvis 36 og 23 prosent av den nasjonale RMP-rammen. 20 prosent av RMP-rammen ble brukt til miljøtiltak som gir redusert utslipp av klimagasser. 758 beitelag fikk støtte til organisert beitebruk gjennom RMP.

MIDLER TIL REGIONALE MILJØPROGRAM (RMP)

Fylkesvis bruk av RMP-midler fordelt på miljøtema

SPESIELLE MILJØTILTAK I JORDBRUKET (SMIL)

Spesielle miljøtiltak i jordbruket, SMIL, skal bedre miljøtilstanden i jordbruket ved å redusere forurensningen og ta vare på særpreg i jordbrukslandskapet, naturmangfold og kulturminner. Ordningen forvaltes av kommunene. I 2023 var rammen på 170 millioner kroner. I tillegg ble det overført udisponerte midler fra 2022.

Kommunene gjorde vedtak i 3 301 SMIL-saker i 2023. 3 040 av disse ble innvilget. Dette tilsvarer 92 prosent av sakene. Totalt ble det gitt tilsagn om 213,6 millioner kroner. 52 prosent av tilsagnene gikk til tiltak knyttet til kulturlandskap, herunder kulturmiljø og biologisk mangfold. 48 prosent gikk til tiltak mot forurensning, herunder vannmiljøtiltak og tiltak mot utslipp til luft. Det ble utbetalt 131,3 millioner til gjennomførte SMIL-prosjekter i 2023.

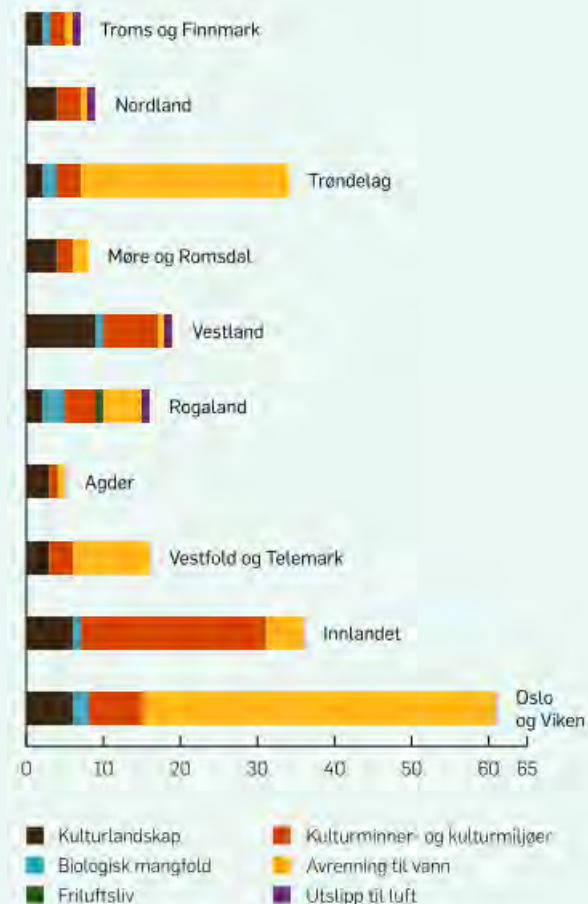
Det var størst søknadsmengde til gjennomføring av kulturlandskapstiltak i 2023, etterfulgt av hydrotekniske tiltak og tiltak for bevaring av verneverdige bygninger. En stadig større andel av tilsagnene går til utbedring av hydrotekniske anlegg og tiltak for å redusere forurensning, som erosjonssikring og etablering av fangdammer. Dette er i tråd med overordnede føringer om økt innsats på vannmiljøtiltak. Det er også stor interesse for å ta vare på biologisk mangfold og kulturminner i jordbrukets kulturlandskap.

Foto: Torbjørn Tandberg

Kommunene gjorde vedtak i 3 301 SMIL-saker i 2023. 3 040 av disse ble innvilget. Dette tilsvarer 92 prosent av sakene.

SMIL – TILSAGN PER MILJØTEMA I DE NYE REGIONENE

Fylkesvis bruk av SMIL-midler fordelt på miljøtema.

DRENERING

Drenering er et viktig ledd i tilpasningen til et endret klima med mer nedbør. God drenering kan redusere faren for erosjon i form av overflateavrenning som fører til tap av jord og fosfor, og på den måten også bidra til bedre vannkvalitet. Godt drenert jord øker jordas produksjonsevne, og er i tillegg et klimatiltak, da veldrenert jord kan gi mindre dannelse av lystgass enn dårlig drenert jord, men dette er avhengig av god gjødslingsplanlegging.

I jordbruksoppgjøret i 2023 ble tilskuddssatsene for drenering av jordbruksareal økt med 60 prosent med virkning fra 1. juli 2023, mens bevilgningsrammen ble uendret på 68 millioner kroner.

Det ble bevilget 201,2 millioner kroner i tilskudd, som vil bidra til å drenere nær 56 000 dekar. Det ble utbetalt 69,1 millioner kroner. Siden ordningen ble innført i 2013, er det innvilget tilskudd til drenering av nær 520 000 dekar totalt, men det er fortsatt et stort behov for drenering.

VANNFORVALTNING

Det er en landbrukspolitisk målsetting om å redusere forurensningen fra jordbruket, og sektoren følger opp sitt ansvar for vannforvaltning og vannforskriftens målsettinger gjennom både juridiske og økonomiske virkemidler. I 2023 ble 70 millioner kroner øremerket til vannmiljøtiltak i Oslofjordfylkene over Regionalt miljøprogram (Oslo og Viken, Innlandet og Vestfold og Telemark). Statsforvalteren i Oslo Viken innførte i 2023 regionale miljøkrav i deler av fylket for å bedre vannkvaliteten i sine vassdrag og Oslofjorden.

Foreløpige tall (ubehandlede søknader) fra RMP 2023 viser at tiltaket «ingen jordarbeiding om høsten» var omsøkt for 1,8 millioner dekar for hele landet, som er 34 prosent høyere enn de endelige tallene for 2022. Av dette ligger om lag 1,5 millioner dekar i de tre Oslofjordfylkene. Oslo og Viken hadde en søkermengde på 1,0 millioner dekar for dette tiltaket, som er 39 prosent (284 000 dekar) høyere enn endelige tall for 2022. Søker tallene for andre vannmiljøtiltak som direktesåing av høstkorn og fangvekster viser også en markant økt interesse, spesielt i Oslofjordfylkene.

Foto: Torbjørn Sandberg

Drenering er et viktig ledd i tilpasningen til et endret klima med mer nedbør. Flom i Drammensvassdraget i august.

HANDLINGSPLAN FOR BÆREKRAFTIG BRUK AV PLANTEVERN MIDLER

Handlingsplanen skal bidra til å redusere jordbrukets avhengighet av kjemiske plantevernmidler og risikoen for negative virkninger på helse og miljø. Høsten 2023 lyste Landbruksdirektoratet ut totalt 14 millioner kroner i prosjektmidler som en del av oppfølgingen av handlingsplanen for 2024.

Landbruksdirektoratet mottok i 2023 21 søknader om prosjekttilskudd for 2024, med totalt søknadsbeløp på cirka 31 millioner kroner. Søknadene ble vurdert i samråd med Mattilsynet. 13 prosjekter mottok tilskudd. Av disse omhandlet fem integrerte metoder, tre plantevernmidler i jord og vann, to bærekraftig/riktig bruk og tre plantevernmidler under norske forhold og hensyn til pollinatorer. Blant de mange gode prosjektene som er innvilget i 2023 er et som skal skaffe kunnskap om hvordan sprøyting påvirker mangfoldet av insekter i kantsoner. Et annet prosjekt vil identifisere hvilke tilgjengelige lavrisikomidler i EU (kjemiske, basisstoffer og mikroorganismer) som kan være aktuelle for bruk i norsk potet og korn.

UTVALGTE KULTURLANDSKAP I JORDBRUKET OG LANDBRUKETS VERDENSARVORDNING

Den helhetlige tilnærmingen der ulike fagfelt, flere sektorer, forvaltningsnivå og grunneiere samarbeider om å ivareta natur- og kulturmiljøverdier og jordbruksdrift gir gode resultater.

Tilskuddsordningene Utvalgte kulturlandskap i jordbruket og Landbrukets verdensarvordning gir effekter på både kort og lang sikt. Arealer som er ryddet, beitet eller slått og kulturminner som er satt i stand er eksempler på umiddelbare resultater, mens økt artsmangfold og verdiskaping vil kunne komme på sikt. Ordningene bidrar også til bosetning og sysselsetting, videreutvikling av jordbruket og annen næringsutvikling i områdene.

Gammelt kulturlandskap på Mosterøy i Rogaland.

Landbrukets verdensarvordning bidrar til å ivareta våre internasjonale forpliktelser når det gjelder natur- og kulturarv i verdensarvområdene. I 2023 ble det bevilget 9,5 millioner kroner over jordbruksavtalen til denne satsingen. I tillegg kommer midler fra Klima- og miljødepartementets budsjett.

Verdensarvområdene Vegaøyen, Vestnorsk fjordlandskap (Geirangerfjorden og Nærøyfjorden) og Røros bergstad og Cirkumferensen omfattes av denne ordningen. Røros bergstad og Cirkumferensen ble innlemmet i 2023, og i 2024 vil også buffersonen omfattes av ordningen.

I 2023 ble det bevilget 35,5 millioner kroner til Utvalgte kulturlandskap i jordbruket. 15,5 millioner kroner kom fra Landbruks- og matdepartementet og jordbruksavtalen og 20 millioner kroner fra Klima- og miljødepartementet. To nye områder ble innlemmet i satsingen i 2023, Kaupang i Vestfold og Yttersida av Vestvågøy i Nordland.

I 2023 har Landbruksdirektoratet sammen med Riksantikvaren og Miljødirektoratet arrangert webinarer for statsforvaltere, fylkeskommuner og kommuner, og deltatt på samlinger i regi av regional forvaltning. Vi har også drevet annen veiledning og rådgiving.

Aktiviteten i verdensarvområdene og i de utvalgte kulturlandskapene i 2023 blir oppsummert i en egen årsrapport til Landbruks- og matdepartementet og Klima- og miljødepartementet.

Foto: Kjersti Isdal

Yttersida av Vestvågøy som er et utvalgt kulturlandskap.

i

UTVALGTE KULTURLANDSKAP

Utvalgte kulturlandskap i jordbruket er en tverrfaglig satsing fra Landbruks- og matdepartementet og Klima- og miljødepartementet. Satsingen blir ledet av Landbruksdirektoratet, Riksantikvaren og Miljødirektoratet.

Formålet er å sikre en langsiktig forvaltning av utvalgte jordbrukslandskap med svært store biologiske og kulturhistoriske verdier. I 2023 er det totalt 51 utvalgte kulturlandskap. Hvert område har sitt særegne landskap. Folkene som lever her tar vare på naturmangfold, kulturhistorie og jordbruksdrift gjennom tradisjonelle bruksmåter og vår tids bygdeliv.

TILSKUDD TIL FRØAVL, UTVIKLING AV PLANTEMATERIALE OG BEVARING AV GENETISKE RESSURSER

Naturmangfoldet for mat og landbruk på gen-, arts- og økosystemnivå forsvinner i unormalt høyt tempo, også i Norge. Dette skyldes endringer i arealbruk, som avskoging og intensivering av landbruket. Genetiske ressurser må bevares, økes og foredles for å sikre landbruk og matproduksjon i fremtiden.

Flere av tilskuddsordningene som Landbruksdirektoratet forvalter bidrar til å fremme klimatilpasset, variert og sykdomsfritt norsk plantemateriale. Det ble gitt tilskudd på 19,8 millioner kroner til dyrking og forsyning av frø av klimatilpassede sorter av fôrvekster, rotvekster og grønnsaker. I 2022 trådte en utvidelse av forskrift til frøavl i kraft, med nye tilskuddsordninger for naturfrøavl på regionalt tilpassede pollinatorvennlige blomsterarter. Utvidelsen av forskriften er et ledd i oppfølgingen av den nasjonale tiltaksplanen for ville pollinerende insekter. I 2023 ble det for første gang tildelt øremerkede midler til denne ordningen, totalt 3,3 millioner kroner ble gitt i tilskudd til naturfrøavl av pollinatorvennlige blomsterarter. Samlet ble det gitt tilskudd til planteforedling av engvekster, settepotet, frukt og bær, og til utvikling av plantemateriale innen frukt, bær, prydvkster og blomster for 56 millioner kroner.

I 2023 ble det innvilget om lag åtte millioner kroner til 60 tiltak for å styrke arbeidet med å øke og bevare de nasjonale genetiske ressursene innen husdyr, planter og skogtrær. Det ble videreført støtte til langsiktige tiltak som bevaringsbesetninger av gås og sau, til klonarkiv for bevaringsverdige planter og til aktiviteter hos raselag og interesseorganisasjoner. I 2023 ble omfanget av ordningen utvidet til å inkludere genressurser innen mikroorganismer og virvelløse dyr. Det ble innvilget en søknad som omhandlet dette. Tildelingen har også sikret videre drift av genbanken på Hvam, som ivaretar det genetiske materialet av norsk verpehøns som står oppstallet på Hvam videregående skole.

Flere av tilskuddsordningene som Landbruksdirektoratet forvalter bidrar til å fremme klimatilpasset, variert og sykdomsfritt norsk plantemateriale.

MATSVINN

Reduksjon av matsvinn er et viktig klimatiltak.

Landbruksdirektoratet har i 2023 jobbet med matsvinn på flere måter. Årlig statistikk for jordbrukssektoren, samt et prosjekt om årsaker og tiltak innen grøntsektoren, omtales nedenfor, og er utgitt som rapporter av Landbruksdirektoratet. I tillegg har Landbruksdirektoratet vært med i en arbeidsgruppe som ble oppnevnt av LMD og KLD om fremtidige matavfalls- og matsvinndefinisjoner og organisering av statistikkarbeidet for hele verdikjeden. Direktoratet har også bidratt med kompetanse og kvalitetssikring i en observatørrolle i Matsvinnutvalget, og i arbeidet med regjeringens årlige klimastatus- og plan (grønn bok).

Statistikk for matsvinn i jordbrukssektoren

Landbruksdirektoratet gir ut en årlig statusrapport om matsvinnet i jordbrukssektoren. Statistikken er basert på definisjonen som er nedfelt i Bransjeavtalen om reduksjon av matsvinn og svarer ut rapporteringen fra jordbrukssektoren til bransjeavtalen, samt benyttes som grunnlag for rapportering av matavfall til EU. Kartleggingen omfatter matsvinn i jordbrukets primærledd, det vil si fra høsting og slaktning, samt førstehånds mottak og råvarehåndtering, avgrenset opp mot videresalg og/eller industri. Rapporten for 2022 viste et kartlagt matsvinn på totalt 93 190 tonn. Dette tilsvarer 3,6 prosent av de produserte mengdene i produksjonssektorene kjøtt, melk, egg, matkorn og grønt. Matsvinnet er lavest i de animalske produksjonene og høyest i planteproduksjonene. Værforhold fører til stor variasjon i mengder og kvaliteter innen både grønt og korn, og påvirker i stor grad mengdene matsvinn.

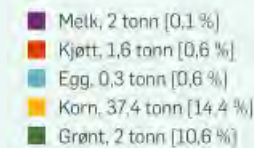
Utredning av årsaker til og tiltak mot matsvinn i grøntsektorens primærledd

Rapporten *Matsvinn i grøntsektorens primærledd – årsaker og tiltak* svarer ut oppdraget som ble gitt i jordbruksoppgjøret 2022 om å skaffe et mer utfyllende kunnskapsgrunnlag om årsaker til matsvinn i grøntsektorens primærledd og å foreslå tiltak for å redusere matsvinnet.

MATSVINN I JORDBRUKSSEKTOREN, FORDELT PÅ PRODUKSJONER

MATSVINN I TUSEN TONN AV JORDBRUKS-PRODUKTER, MED MATSVINN I PROSENT-ANDEL AV PRODUSERT MENGDE

I rapporten konkluderer vi med at matsvinnet skyldes årsaker som ligger tidlig og sent i verdikjeden. Årsakene kan deles i to hovedgrupper: 1) Bondens forutsetninger for å produsere best mulig kvalitet og 2) markedsmessige forutsetninger. Sammen bestemmer disse faktorene hvor stor andel av høstet avling som må utsorteres og hvor mye av utsortert kvantum som kan brukes til menneskemat på alternative måter. Tiltakene vi foreslår, retter seg mot disse to årsaksgruppene.

Myndighetene kan etablere eller styrke virkemidler som bidrar til at produsentene oppnår bedre kvalitet og bevaring av kvalitet, for eksempel mer vekstskifte, modernisering av lagre og mer direkte relevant kunnskapsproduksjon og -formidling.

For å få full effekt av å sortere ut mindre i primærleddet, kreves det også tiltak rettet mot å endre de markedsmessige forutsetningene. På den ene siden kan etterspørselen økes. Myndighetene kan bidra gjennom mer målrettet bruk av offentlige innkjøp og støtte til Matsentraler, samt å knytte midler til nærings- og bedriftsutvikling tettere opp mot matsvinnreduksjon. For å utløse store gevinster trengs det imidlertid en langsiktig og koordinert innsats fra alle relevante aktører for å endre på forbrukernes grunnleggende holdninger og preferanser.

På den annen side kan det være mulig å redusere matsvinn i primærleddet ved å lette det ansvaret enkeltprodusentene har i dag for å håndtere risiko for overproduksjon og for å finne avsetning for uforutsette overskudd. Dette kan oppnås gjennom lignende offentlige virkemidler som vi i dag har på potet og eple, men også gjennom å forskyve ansvar mot den markedsnære delen av verdikjeden. Sistnevnte kan myndighetene i begrenset grad påvirke med landbrukspolitiske virkemidler.

BÆREKRAFTIGE MATSYSTEMER

Bærekraftige matsystemer er satt høyt på agendaen av FN og er hovedansvarlig for EUs Farm to fork-strategi. Landbruks- og matdepartementet gjennomførte høsten 2023 en nasjonal dialog om bærekraft i det norske matsystemet, og Norges vei videre for å nå FNs bærekraftsmål.

Landbruksdirektoratet har i 2023 gjort en gjennomgang av hvordan direktoratet jobber med bærekraft i norsk jordbruk og reindrift gjennom eksisterende ordninger, regelverk og andre oppgaver. Bærekraft handler om sosial, økonomisk, miljømessig og styringsmessig bærekraft, og kartleggingen viser at svært mange av direktoratets ordninger og oppgaver påvirker bærekraften i det norske matsystemet. Vi har derfor satt mål om at Landbruksdirektoratet skal være en tydelig leverandør av faktabasert kunnskap om bærekraft i det norske matsystemet, og at vi skal øke kompetansen vår på temaet framover. Vi har i 2023 gitt bidrag til departementets arbeid med bærekraftsindikatorer.

TILSKUDD TIL TILTAK I BEITEOMRÅDER

Tilskuddsordningen skal legge til rette for best mulig utnyttelse av beite i utmark, redusere tap av dyr på utmarksbeite og fremme fellestiltak i beiteområdene. Gjennom tilrettelegging for beitebruk bidrar tilskuddet også til å forhindre gjengroing av kulturlandskapet. Det gis tilskudd til ulike investeringstiltak, planleggings- og tilretteleggingsprosjekter og elektronisk overvåkingsutstyr. Elektronisk overvåkingsutstyr gjør det lettere å ha kontroll på dyrene, og ved rovviltangrep kan man raskere sette inn tiltak.

Foto: Per Gunnar Ahnes

Sauer på beite utnytter arealer som ikke er fulldyrket til matproduksjon.

Totalrammen for tilskudd til tiltak i beiteområder over jordbruksoppgjøret var i 2023 totalt på 31 millioner kroner. Av rammen var 6,5 millioner øremerket til kostnader for beitenæringen som følge av CWD (skrantesyke) i Nordfjella og på Hardangervidda. Én million var øremerket til Norsk Sau og Geit sitt arbeid med rådgiving av beitelag. En betydelig del av øvrige midler, som forvaltes av kommunene, ble prioritert til elektronisk overvåkingsutstyr.

ØKOLOGISK LANDBRUK

Vi videreførte i 2023 arbeidet med oppfølging av «Nasjonal strategi for økologisk jordbruk (2018-2030)». Målet er å stimulere til økologisk produksjon som vi har forutsetninger for å produsere i Norge, og som markedet etterspør.

Tre ordninger for prosjektmidler innen økologisk produksjon og forbruk

Fra 2023 ble det over jordbruksavtalen gjort endringer slik at prosjekter med formål om å utvikle produksjon og forbruk av norske økologiske produkter kunne søkes over tre prosjektordninger, mot tidligere én. Disse tre ordningene var Klima- og miljøprogrammet, Nasjonale tilretteleggingsmidler og Utviklings tiltak innen økologisk landbruk.

Det ble samlet innvilget 16,7 millioner kroner for prosjekter med oppstart i 2023, fordelt på 16 prosjekter. Prosjektene som fikk tilsagn om tilskudd var tematisk fordelt i hele verdikjeden, og kom fra ni organisasjoner og aktører. I tillegg ble det som resultat av to anbudskonkurranser inngått avtale om oppdragene «Produktutvikling av økologiske produkter fra norsk jordbruk» og «Økologiske og bærekraftige menyer i storhusholdning». Det var matforskningsinstituttet NOFIMA og Debio-Info Matvalget som vant hvert sitt anbudsoppdrag til en verdi av hhv. tre og fire millioner kroner for 2023. Oppdragene gjelder for ett år av gangen i inntil tre år - for perioden 2023-2025.

Midtveisevaluering

I 2023 startet arbeidet med en midtveisevaluering av Regjeringens «Nasjonale strategi for økologisk jordbruk (2018-2030)». Landbruksdirektoratet la oppdraget ut på anbud i desember 2022. Det ble inngått avtale med Oxford Research, som leverte sin evalueringsrapport i november 2023. Rapporten er en del av grunnlaget for å vurdere behovet for justeringer av strategien for andre halvdel av programperioden fram til 2030.

PROGRAM FOR JORDHELSE

Nasjonalt program for jordhelse (Jordprogrammet) beskriver trusler mot god jordhelse i Norge, fordelene med god jordhelse, identifiserer kunnskapsbehov og anbefaler virkemidler for god jordhelse. Jord er grunnlaget for produksjon av mat og annen biomasse og har stor betydning for jordbrukssystemets evne til å håndtere klimaendringene. Jord i god tilstand leverer et bredt spekter av økosystemtjenester, og har samfunnsnytte ut over matproduksjon.

Som oppfølging av Jordprogrammet ble jord og jordhelse innført som nytt miljøtema i Nasjonalt miljøprogram og Regionale miljøtilskudd i jordbruket i ny programperiode (2023-2026). Jord er også egen fagkategori i Klima- og miljøprogrammet.

NIBIO har i 2023 gjennomført implementeringsåret for et jordovervåkingsprogram for jordbruksjord, blant annet som et resultat av Jordprogrammet.

Flere norske aktører tilknyttet jordbruket har gjennom internasjonale samarbeid i «levende laboratorier» søkt om midler i EUs forskningsprogram Horisont Europa: Samfunnsoppdrag Jord høsten 2023.

Foto: Henrik Eide

Jord er grunnlaget for produksjon av mat og annen biomasse og har stor betydning for jordbrukets evne til å håndtere klimaendringene.

Ekstremvær førte til produksjonstap og naturskader

Tørke og nedbørsrekorder i samme vekstsesong resulterte i mange søknader om tilskudd til produksjonssvikt og naturskadeerstatning.

På forsommeren ble Sør- og Østlandet rammet av en langvarig tørkeperiode som varte fra begynnelsen av juni til slutten av juli. Også indre deler av Troms og Finnmark var preget av tørke gjennom sommeren. 7-9 august satte ekstremværet «Hans» inn, og resulterte i flom over store deler av Østlandet.

I etterkant av «Hans» kom det flere runder med store nedbørmengder i deler av de samme områdene, særlig 26-27 august. Høsten var også fuktig i store deler av landet, noe som ga utfordrende høsteforhold flere steder.

Foto: Torbjørn Tandberg

Foto: Robert Rønning

Uværet "Hans" ga store mengder nedbør som førte til tap av avlinger og skader på jord og infrastruktur.

HØYNET BEREDSKAPEN TIDLIG

Samtidig som de første rapportene om tørken kom inn i begynnelsen av juni, høynet vi beredskapen internt, blant annet basert på erfaringene fra tørkesommeren 2018 om å være bevisst på snikende kriser.

Situasjonen ble diskutert i toppledergruppen og beredskapsledelsen, og det ble bestemt å etablere en intern beredskapsgruppe for håndtering av tørken med representanter for berørte seksjoner i direktoratet, som fulgte situasjonen nøye.

Beredskapsgruppen samlet fortløpende inn fakta og vurderinger fra ulike interessenter som statsforvalterne, Norsk Landbruksrådgiving, TINE, Nortura, Omsetningsrådet, faglagene og flere andre.

Det ble i løpet av sommeren og høsten gjennomført regelmessige statusmøter med statsforvalterne for å ha best mulig oversikt over situasjonen. Det ble laget referater fra møtene som ble distribuert til Landbruks- og matdepartementet og den interne beredskapsgruppen. Dette for å ha en felles situasjonsforståelse.

Alle møter ble satt opp før ferieavvikling, noe som sikret at nødvendig personell internt og eksternt var tilgjengelig gjennom vekstsesongen. Dermed hadde vi muligheten til å holde oversikt over situasjonen og gjøre nødvendige avklaringer, tross ferieavvikling.

Samtidig deltok direktoratet i møter som næringen holdt i regi av Norsk Landbruksrådgiving. Direktoratet var også med i jevnlig statusmøter som statsråden hadde med representanter for organisasjoner og næringen.

Dette ga svært nyttig informasjon til Landbruksdirektoratets beredskapsarbeid.

På direktoratets nettsider ble det raskt opprettet en egen «tørkeside» der det ble lagt ut informasjon om situasjonen, gjeldende ordninger og hvilke tiltak som ble satt inn.

Situasjonen rundt store nedbørsmengder og flom ble tilsvarende håndtert av beredskapsgruppen. Vi prioriterte informasjon på nettsider, der ordningene for produksjonssvikt og naturskadeerstatning ble synliggjort. Direktoratet deltok på befaringer og mange lokale informasjonsmøter som ble arrangert av blant annet faglagene. Her besvarte vi spørsmål og orienterte befolkning og kommuner om våre ordninger.

Direktoratet deltok i samvirkekonferanser etter ekstremværet Hans i regi av DSB. På disse møtene var også de sentrale nødetatene, statsforvaltere og andre relevante statlige og private aktører med.

Selv om situasjonen (både tørke og mye nedbør) var alvorlig med tap og skader for den enkelte næringsdrivende, tydet flere tilbakemeldinger på at berørte og interessenter stort sett var fornøyd med direktoratets håndtering. Det ble verdsatt at direktoratet deltok på befaringer, stilte opp på ulike informasjonsmøter, var tilgjengelige for spørsmål og hadde oppdaterte nettsider.

PRODUKSJONSSVIKT

Formålet med tilskuddsordningen er å redusere økonomiske tap for foretak som opplever klimabetinget produksjonssvikt.

For skadeåret 2023 ble det registrert i underkant av 7 500 søknader for klimabetinget produksjonssvikt. Av disse søknadene var 116 innen honningproduksjon. 63 prosent av de innkomne søknadene var relatert til svikt i kornproduksjonen, og 32 prosent innen grovfôrproduksjonen. 47 prosent av søknadene kommer fra foretak i Oslo og Viken og 28 prosent fra Innlandet. Også for Vestfold og Telemark, Agder, Rogaland og Troms og Finnmark var det langt flere innkomne søknader enn i et normalt år. I et normalt år kommer det vanligvis inn ca. 500-1000 søknader om tilskudd innenfor produksjonssviktordningen, mens det i tørkeåret 2018 til sammenligning kom inn i underkant av 15 000 søknader.

Befaring i Vestfold i forbindelse med tørken sommeren 2023.

FØLGENDE TILTAK BLE IVERKSATT:

- Korn og annet frø til modning høstet som grovfôr, vil få tilskudd ved produksjonssvikt beregnet som i vekstgruppe korn og annet frø til modning

Tørkerammede foretak som valgte å høste eller beite umodent korn på deler eller hele åkeren, ville få tilskudd ved produksjonssvikt beregnet som i vekstgruppe korn. Det høstede/beitede grovfôret skulle regnes om til korn eller annet frø til modning og inngå i skadeårets avling. Tiltaket var avgrenset til å gjelde Innlandet, Oslo og Viken, Vestfold og Telemark, Agder og Rogaland.

Formålet med tiltaket var å sikre bedre grovfôrtilgang dersom tørken ble langvarig. Det er usikkert hvor mange foretak som benyttet seg av tiltaket og høstet kornet til grovfôr. Etter spørsmål fra næringen om tiltaket også gjaldt annet frø til modning, det vil i hovedsak si åkerbønner, erter og kløverfrø, ble det avklart at tiltaket gjaldt hele vekstgruppen korn og annet frø til modning.

- Avling fra vekst nr. to etter høsting av umoden kornåker/ nedpløying av kornåker med totalsvikt, skal ikke regnes inn som skadeårets avling

Dersom foretak sådde raigras eller annet egnet grønnfôr som vekst nummer to etter høsting/beiting av umoden kornåker, eller etter konstatert totalsvikt og nedpløying av kornavling, ble avlingen fra vekst nummer to ikke regnet inn som skadeårets avling. Tiltaket var avgrenset til å gjelde Innlandet, Oslo og Viken, Vestfold og Telemark, Agder og Rogaland.

Formålet med tiltaket var å sikre bedre grovfôrtilgang dersom tørken ble langvarig.

- Grovfôr høstet på arealer avsatt til økologisk grønnjødsling eller fangvekster jamfør regionalt miljøtilskudd, skal ikke regnes inn som skadeårets avling

Grovfôr som ble høstet eller beitet på arealer som er avsatt til økologisk grønnjødsling, ble ikke regnet inn som skadeårets avling. Det samme gjaldt for arealer med fangvekster, jamfør regionalt miljøtilskudd, der fangveksten ble høstet som grovfôr eller beitet. Tiltaket var avgrenset til å gjelde Innlandet, Oslo og Viken, Vestfold og Telemark, Agder og Rogaland.

Formålet med tiltaket var å sikre bedre grovfôrtilgang dersom tørken ble langvarig.

- Innføring av nye satser og heving av øvre grense for maksimalt tilskudd allerede for 2023

I henhold til jordbruksavtalen i 2023 skulle nye satser for beregning av tilskudd ved produksjonssvikt jf. Ldir Rapport 40/2023, og heving øvre grenser for utbetaling av tilskudd fra 750 000 til 900 000 kroner for vekstgruppene korn og grovfôr og fra 1,5 millioner til 1,8 millioner kroner for vekstgruppene bær, frukt, grønnsaker og potet, gjøres gjeldende fra 2024. Tiltaket gikk ut på å gjøre disse endringene gjeldende allerede fra og med skadeåret 2023. Den 25.10. ble det i tillegg foreslått en ytterligere heving av øvre grense for tilskudd for vekstgruppe korn og grovfôr midlertidig for 2023 til 1,8 millioner kroner. Tiltakene gjaldt hele landet.

Formålet med tiltakene var å redusere belastningen for produsenter som var rammet av både tørke og flom som følge av ekstremværet «Hans».

Kornbøndene fikk avlingstap. Her en ødelagt havreåker ved Kløfta.

• Andel forskudd økt fra 50 til 70 prosent

Andel forskudd av antatt tilskudd ble økt fra inntil 50 prosent til inntil 70 prosent. Tiltaket gjaldt hele landet.

Formålet med tiltaket var å i større grad hjelpe produsenter med store tap og likviditetsproblemer som følge av tørke og flom.

• Korn som ble avvist av kornmottak eller resulterte i et nulloppgjør, kan gis tilskudd

Korn som ble tresket, men som ved levering ble avvist av kornmottak eller resulterte i et nulloppgjør på grunn av dårlig kvalitet, kunne gis tilskudd. Det vil si at avvist avling eller avling som ga nulloppgjør, ikke ble regnet inn i skadeårets avling.

Formålet med tiltaket var å sikre at mest mulig korn ble tresket dersom det var tvil om kornet var egnet til menneskemat eller fôrkorn. Tiltaket skulle redusere risikoen som kornprodusentene måtte ta ved å velge og treske i slike tvilstilfeller. Bakgrunnen for at tiltaket ble innført særskilt for korn, var risikoen for at den totale mengden korn med høye nivåer av mykotoksiner (DON-nivåer) kunne medføre at det ikke vil være mulig å produsere fôr eller mat innenfor akseptable grenseverdier. Man kunne dermed risikere å få en situasjon der større mengder korn kunne gå tapt på grunn av sammenblanding med kvalitetsforringet korn.

• Forenkling av saksbehandling ved oppmåling av grovfôrlager

Ved produksjonssvikt i vekstgruppe grovfôr for foretak med husdyr, skal en representant for kommunen måle opp grovfôrlageret med type og mengde fôr. Dersom produsenten ved kommunens stedlige fremmøte kunne fremlegge god dokumentasjon på skadeårets avling, ble det presisert at det da ikke var nødvendig å ut og fysisk telle og måle opp fôrlager.

Hensikten med tiltaket var å avlaste kommunene i en ressurskrevende situasjon med omfattende skader og følger etter både tørke og flom. Tiltaket ble vurdert å være så langt man kunne lempe på dette kravet uten å måtte endre forskrift.

PRODUKSJONSTILSKUDD

De iverksatte tiltakene ble avgrenset til å gjelde fylkene Innlandet, Viken, Oslo, Vestfold og Telemark, Agder og Rogaland.

Tiltakene som ble iverksatt for produksjons- og avløsertilskudd var at:

- kornarealer som ble høstet som grovfôr eller beitet, kunne likevel få arealtilskudd for korn.
- det ble gitt en generell dispensasjon fra krav om grovfôropptak på beite. Dermed kunne man få beitetilskudd selv om kravet om at hoveddelen av det daglige grovfôropptaket skal skje ved beiting, ikke var oppfylt.
- grønngjødslingsarealer kunne høstes til fôr eller beites, og likevel få tilskudd som grønngjødslingsarealer».

NATURSKADEERSTATNING

I 2023 behandlet Landbruksdirektoratet 518 saker etter lov om naturskadeerstatning. Av de behandlede søknadene fikk 193 saker avslag. I de 325 resterende vedtakene ble det innvilget til sammen 51,8 millioner kroner i erstatning etter fradrag av egenandel. Herav utgjorde flomskader nær 40 millioner kroner, det vil si ca. 77 prosent.

Foto: Robert Rønning

Skogsbilveier og annen infrastruktur fikk flere steder store skader.

I 2023 mottok ordningen 2437 søknader, hvorav 1972 søknader kom som følge av ekstremværet Hans. Total søknadssum for de 2437 søknadene var 866 millioner kroner. Søknadsmengden er omtrent fem ganger høyere enn et gjennomsnittså.

Følgende tiltak ble iverksatt:

- **Endret dokumentasjonskrav i naturskadeordningen (midlertidig)**

Det ble fastsatt en midlertidig forskrift som lempet på dokumentasjonskravene i naturskadeordningen. Dette gjelder for skader i forbindelse med flomhendelsene i august.

Terskelen ble hevet for hva som kan dokumenteres av skadelidte selv fra 50 000 til 100 000 basert på antatt gjenopprettingskostnad. I tillegg ble det lempet på reglene for bruken av anbud ved dokumentasjon av kostnader ved gjenoppretting (fra to til ett).

Formålet med tiltaket var å gjøre det enklere for skadelidte å dokumentere naturskaden.

- **Redusert egenandel ved naturskade (permanent)**

Det ble fastsatt endringer i naturskadeerstatningsforskriften. Endringen innebar at egenandelen settes til 15 prosent av fastsatt erstatning. Det vil si at egenandelen for erstatning opp til 100 000 kroner går ned fra 30 prosent til 15 prosent.

I tillegg ble det innført et tak for egenandel på 1 mill. kroner per sak, noe som vil komme skadelidte til gode i omfattende skadetilfeller.

Endringene ble gjort gjeldende for skader som er meldt inn til Landbruksdirektoratet fra og med 1. august 2023.

Fra befaring i Hallingdal august 2023, hvor vi fikk god informasjon om produksjonssvikt, flomsjøppel og andre skader etter uværet Hans.

ERSTATNINGSORDNINGER

ERSTATNINGER ETTER OFFENTLIGE PÅLEGG

I 2023 ble det samlet utbetalt i underkant av 38,7 millioner kroner i erstatning etter offentlige pålegg. Av dette gikk om lag 33,6 millioner kroner til erstatning etter pålegg i husdyrproduksjon, og drøyt 5,1 millioner kroner til erstatning etter pålegg i planteproduksjon.

Store deler av erstatningen ble utbetalt på bakgrunn av pålegg som ble gitt i husdyrproduksjon som følge av funn av sykdommene aviaer influensa (fugleinfluensa) og salmonella hos fjørfe, samt tuberkulose og mycobacterium bovis på storfe. Det ble gjort mindre utbetalinger av erstatning med grunnlag i funn av Saueskabb og mycobacterium bovis på småfe, Infeksiøst Bronkitt hos fjørfe i tillegg til lukket yngelrâte på bier.

Pålegg om sanering i planteproduksjon førte i 2023 til i overkant av 5 millioner kroner i erstatning. Ett tilfelle av tospovirus ved produksjon av potteplanter var årsak til cirka 51 prosent av totalt utbetalt erstatning, i tillegg sto ett tilfelle av pærebrann for ytterligere 31 prosent av totalen. Tilfeller av phytophthora ramorum, potetringrâte og pærevisnesjuke utgjorde øvrig utbetalt erstatning for året.

For mer relevant informasjon om erstatningsordninger, gå til [Produksjonstilskudd \(s.40\)](#) og [Naturskadeerstatning \(s.40-41\)](#).

Frittgående høns kan være utsatt for smittsomme fuglesykdommer.

ERSTATNING ETTER AVVIKLING AV HOLD AV PELTSDYR

Stortinget vedtok i 2019 å avvikle pelsdyrnæringen. Forskrift om kompensasjon etter avvikling av pelsdyrhold ble vedtatt samme år. I mars 2022 ble kompensasjonsordningen avviklet, og ny ordning om erstatning etter avvikling av pelsdyrhold ble vedtatt på samme tidspunkt.

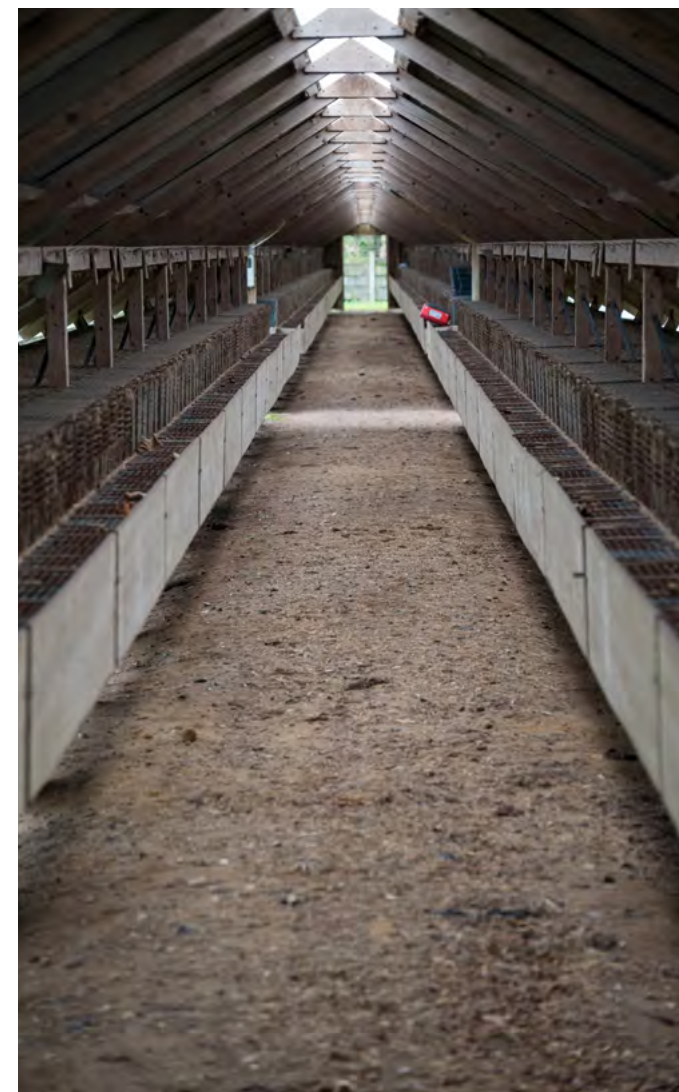
Erstatning etter avvikling av hold av pelsdyr er regulert i lov om forbud mot hold av pelsdyr fra 2019 og forskrift om særskilte kompensasjonsordninger mv. etter avvikling av hold av pelsdyr fra 2022.

Landbruksdirektoratet forvalter ordningene erstatning etter avvikling av pelsdyrhold, kompensasjon for lavere årlig alderspensjon for pelsdyroppdrettere, og kompensasjon for kostnader til riving og opprydding av pelsdyranlegg. I tillegg forvalter direktoratet ordningen som gjelder tilskudd til arbeidsrettet kompetanseheving for pelsdyroppdrettere og erstatning for pelsier og førkjøkken.

Kompensasjon etter avvikling av pelsdyrhold

Hovedtall	Millioner kroner						Antall søknader							
	2019	2020	2021	2022	2023	Totalt	2019	2020	2021	2022	2023	Totalt	Avsluttet	Under behandling*
Erstatning etter avvikling – ny ordning				153,2	695	848,2				268	5	273	28	245
Kompensasjon etter avvikling – gammel ordning	13,0	221,3	129,1	8,2		371,6	2	131	67	5		205	204	0
Kompensasjon for riving og opprydding		3,0	22,7	52,0	48	125,7		15	33	61	40	149		82
Kompensasjon for lavere årlig alderspensjon			0,2	0,7	1,2	2,1			2	4	3	9	2	7
Totalt	13,0	224,3	152,0	213,9	744,2	1347,6	2	146	102	338	48	636	234	334

* For ordningene kompensasjon for riving og opprydding og lavere årlig alderspensjon betyr saker under behandling at søker har fått innvilget kompensasjon, men at hele kompensasjonen enda ikke er utbetalt.

Ressursinnsatsen i 2023 ble konsentrert om å tilby en foreløpig erstatning til alle søkere.

Landbruksdirektoratet er førsteinstans-saksbehandler i saker som gjelder erstatning etter avvikling av hold av pelsdyr og tilskudd til arbeidsrettet kompetanseheving. Statsforvalteren er førsteinstans-saksbehandler på de øvrige ordningene, og Landbruksdirektoratet er klageinstans.

Ressursinnsatsen i 2023 ble hovedsakelig konsentrert om å tilby en foreløpig erstatning til alle søkere. Dette arbeidet kom i form av et oppdrag fra Landbruks- og matdepartementet 17. november 2022 da det ble klart at det ville bli forsinkelser i takseringsarbeidet. Forsinkelsene var til dels begrunnet i at oppdragstaker hadde behov for å få presisert takseringsoppdraget på enkelte områder. Saksbehandlingen ble prioritert i Landbruksdirektoratet og det ble midlertidig overført ressurser fra andre avdelinger for å bistå i arbeidet.

I 2023 ble det utbetalt i overkant av 744 millioner kroner i de ovennevnte ordningene, hvorav ca. 695 millioner kroner gikk til erstatning etter avvikling av pelsdyrhold, og om lag 48 millioner kroner gikk til kompensasjon for kostnader til riving og opprydding av pelsdyranlegg.

Ved årsskiftet var det gitt 237 tilbud, hvor 215 av disse var foreløpige tilbud om erstatning og 22 var endelige tilbud om erstatning. Det var også gitt avslag på 36 krav om erstatning.

AREAL- OG EIENDOMSFORVALTNING

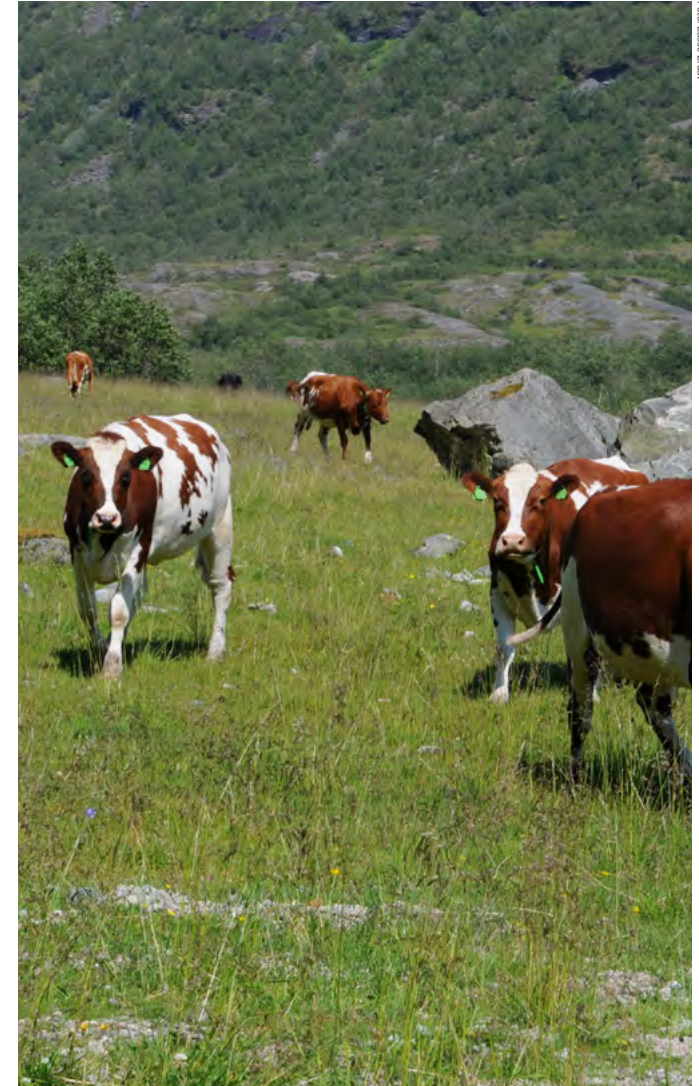
AREALFORVALTNINGSARBEID

Gjennom veiledning, samarbeid med andre etater og behandling av enkeltsaker og høringer, bidrar Landbruksdirektoratet til at landbrukets arealressurser blir ivaretatt i tråd med lovgivning og føringer. Landbruksdirektoratet har gjennom 2023 videreutviklet og styrket egen rolle på arealområdet, særlig hva angår rein, med tilførsel av ressurser. Direktoratet har også fulgt opp handlingsplanen på feltet.

Direktoratet har i 2023 hatt stor oppmerksomhet på reindriftens arealbrukskart og har sammen med statsforvalterne bidratt til opplæring av reinbeitedistriktene i bruk av ajourholdsløsningen for reindriftens arealbrukskart. En ny versjon av ajourholdsløsningen med ny funksjonalitet ble lansert i januar 2023. I løpet av året er det i tillegg gjort noen mindre feilrettinger i systemet og 18 produktspesifikasjoner for reindriftdata ble oppdatert.

Direktoratet har deltatt på fire innsigelsesbefaringer og gitt faglige råd til Landbruks- og matdepartementet i disse. Alle sakene gjaldt jordvern. I 2023 har vi også hatt digitale nettverkssamlinger for ansatte som jobber med forvaltning av reindriftsareal, jordvern og arealplanlegging hos statsforvalterne. Vindkraft, nettbygging, solkraft og arealdisponering har stått på agendaen i 2023 med blant annet utredning av konsekvensene av bakkemonterte solkraftanlegg på jord- og skogbruksarealer, som blir levert i februar 2024.

Våren 2023 bidro vi i departementets arbeid med å oppdatere nasjonal jordvernstrategi. Landbruksdirektoratet har ellers kommet med høringsuttalelse til rapporten NOU2023:17 *Når det alvor* fra Totalberedskapskommisjonen. Vi har avgitt to høringsuttalelser i større energisaker for å ivareta hensynet til reindrift. Det er avgitt tre høringsuttalelser om endring i regelverk og nasjonale planer der reindrift var et sentralt tema. I 2023 har vi også samarbeidet og bidratt inn i ulike departementers og direktoraters arbeid innenfor arealforvaltning og planlegging, som sektorbidrag inn i Miljødirektoratets arbeid med utforming av forbud mot nedbygging av myr og til rapporten *Verktøy og veiledning for klimahensyn i kommunal arealplanlegging*.

Våren 2023 bidro vi i departementets arbeid med å oppdatere nasjonal jordvernstrategi.

ARBEID MED KOMMUNALE JORDVERNSTRATEGIER

Landbruksdirektoratet forvalter ordningen der kommuner kan søke om tilskudd til å utarbeide kommunale jordvernstrategier. Dette er et tiltak under nasjonal jordvernstrategi, og 2022 var første året kommunene kunne søke om tilskuddet. Ordningen ble videreført under oppdatert nasjonal jordvernstrategi i 2023, og over statsbudsjettet ble det satt av 1,497 millioner kroner for å bidra til at flere kommuner lager jordvernstrategi. Med økt kunnskap om jordbruksarealene regner vi med økt oppmerksomhet om jordvern i planprosesser. Totalt 11 kommuner fikk innvilget tilskudd. Landbruksdirektoratet mottok også én klagesak i 2023.

I 2023 arrangerte Landbruksdirektoratet blant annet underveiswebinar for de kommunene som fikk tilskudd til utarbeidelse av jordvernstrategi i 2022.

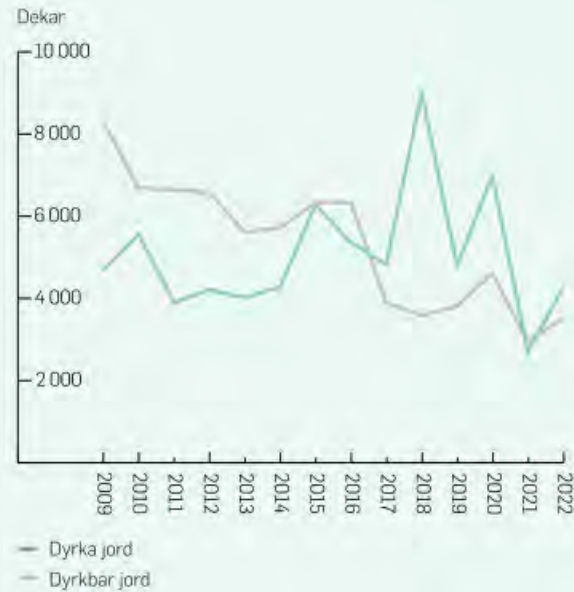

Foto: Ingrid Møen Rønne

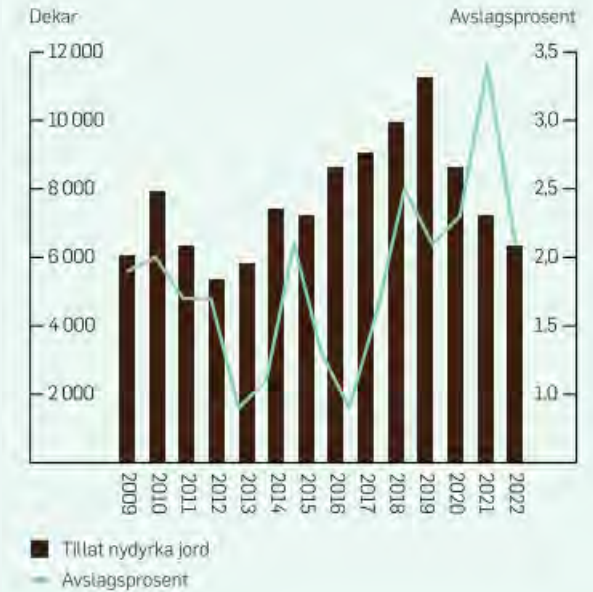
Med mer kunnskap om jordbruksarealene regner vi med økt oppmerksomhet om jordvern i planprosesser.

i

JORDVERN OG NYDYR KING

KOSTRA-tall for omdisponering for 2022 fortsetter den positive, nedadgående utviklingen fra statistikken startet i 1967. Men tallet er høyere enn for 2021, og jordvernmålet på maksimalt 3 000 dekar omdisponert per år ble ikke nådd.

KOSTRA-tallene for 2022 viser at nedgangen for nydyrking fortsetter.

EIENDOMSFORVALTNING

I hovedsak skjer enkeltsaksbehandling innen areal- og eiendomsforvaltningen i landbruket gjennom kommunenes forvaltning av jord- og konsesjonslov. Landbruksdirektoratet er blant annet klageinstans for statsforvalterens vedtak i førsteinstans. I 2023 holdt vi foredrag på digitale og fysiske kommunesamlinger arrangert av statsforvalterne. Vi arrangerte også digitale samlinger for statsforvalterne, der vi hadde tema etter jord- og konsesjonsloven, samt generell forvaltningsrett.

I mars 2023 leverte Landbruksdirektoratet en utredning om konsekvensene av lovendringene i konsesjonsloven i 2017. Endringene vurderes å ha medført konsekvenser for omsetning av konsesjonspliktige eiendommer. Fra 2016 til 2021 har antallet bebygde eiendommer med konsesjonsplikt blitt redusert med åtte prosent. Antallet konsesjonssaker, både bebygde og ubebygde eiendommer, er likevel relativt stabilt. Vi fant blant annet ut at omsetningen av bebygde landbrukseiendommer som ble unntatt konsesjonsplikt med lovendringen i 2017 økte, særlig for erverv til boligformål. Landbrukseiendom som tidligere var underlagt priskontroll har hatt en stor omsetningsvekst etter lovendringene.

BEITEBRUK- OG ROVVILTFORVALTNING

DEN TODELTE MÅLSETNINGA I ROVVILTPOLITIKKEN

Landbruksdirektoratet har arbeidet med å ivareta den landbruksfaglige siden av den todelte målsetningen i rovviltpolitikken. Dette betyr at vi skal bidra til å legge til rette for en bærekraftig beitenæring og levedyktige rovviltbestander.

Direktoratet har gjennomført digitale samlinger i rovvilt- og beitedyrnettverket for ansatte hos statsforvalterens landbruk- og reindriftsforvaltning. Vi har også deltatt i konsultasjonsprosesser mellom Sametinget, Norske reindriftsamers landsforbund (NRL) og miljømyndighetene.

Direktoratet arbeider for økt faglig samarbeid og erfaringsutveksling mellom landbruks- og miljømyndighetene. I den forbindelse har vi blant annet deltatt på arrangement i regi av miljøforvaltningen, og vi har ivaretatt den allerede etablerte kontakten med Miljødirektoratet gjennom god informasjonsutveksling. Nytt av året er etablering av et trepartssamarbeid mellom Landbruksdirektoratet, Miljødirektoratet og Mattilsynet. I dette ligger faste møtepunkter for utveksling av erfaring og informasjon innenfor fagområdene beitebruk, rovvilt og dyrevelferd. Dette er et samarbeid som skal videreutvikles.

Direktoratet har bistått i vurderinger av forskrift om erstatning for tap og følgekostnader når tamrein blir drept eller skadet av rovvilt. Arbeidet presenteres i rapporten «Vurderinger av regelverk om erstatning for tap av tamrein til rovvilt» som leveres januar 2024.

Direktoratet arbeider kontinuerlig med å forbedre innhenting og systematisering av informasjon om tap til rovvilt og andre tapsårsaker. Vi har også bidratt med tamrein- og rovviltperspektiv innen arbeid relatert til klimaendringer og dyrevelferd.

Fra 2016 til 2021 har antallet bebygde eiendommer med konsesjonsplikt blitt redusert med åtte prosent

Bærekraftig reindrift

Landbruksdirektoratet forvalter en rekke ordninger for reindriftnæringen. De viktigste ansvarsområdene er knyttet til forvaltning og utvikling av virkemidler innen areal- og ressursområdet, herunder kriseberedskap, samt tilskudd og velferdsordninger.

REINTALLSUTVIKLING

Landbruksdirektoratet har videreført arbeidet med å sikre at reintallet er tilpasset beitegrunnet. Kunnskap om reintall er et viktig grunnlag for ressursforvaltning i reindriften og ulike tiltak for å nå de reindriftpolitiske målene.

Informasjon om reintall som Landbruksdirektoratet årlig rapporterer er hentet inn fra Melding om reindrift som hver siidaandelsleder er ansvarlig for å levere. Meldingen om reindrift behandles av Statsforvalteren, og Landbruksdirektoratet lager statistikk basert på de innrapporterte tallene. Der direktoratet i samarbeid med Statsforvalteren vurderer at det er behov for en offentlig kontrollert telling kan også dette utføres.

Formålet med offentlig kontrollerte tellinger er å sikre at det foreligger kontrollerte oppgaver over antall rein i reinbeitedistrikter og reinlag. I distrikter der tellinger ikke gjennomføres, er det kun det rapporterte reintallet i Melding om reindrift som legges til grunn for videre oppfølging. Det har ikke vært gjennomført reintellinger i 2023.

Landbruksdirektoratet har sammen med statsforvalteren fortsatt arbeidet med rutiner og risikovurderinger for å forbedre gjennomføringen av fremtidige reintellinger.

Tall fra Melding om reindrift for 2023 viser at det har vært en liten nedgang i reintall siden forrige driftsår, med 1577 færre reinsdyr.

Flere reinbeitedistrikter i Øst- og Vest-Finnmark er fortsatt over sitt fastsatte øvre reintall, og Landbruksdirektoratet har i 2023 fortsatt oppfølgingen av de distriktene som er over sitt fastsatte reintall.

Foto: Jørn Røfse

Reinsdyr på Finnmarksvidda.

i

Tabellen viser forvaltningsområdets utgifter finansiert av tildelingen til Landbruksdirektoratet i 2023, fordelt etter ordninger.

Ordning	Kroner
Oppfølging av reingjerdekonvensjoner og vedlikehold av konvensjonsgjerder mot Russland, Finland og Sverige m.v.*	10 918 993
Tilskudd til statens fjellstuer	832 000
Tiltak for bærekraftig reindrift som reintelling og kontrolltiltak grenseoverskridende reinbeite**	3 394 754
Beiteleie Trollheimen/Igelfjellet	230 172
Tilskudd til Reindriften utviklingsfond (RUF)***	66 657 000
Tilskudd til Norske reindriftsamers landsforbund (NRL)	7 300 000
Direktetilskudd til reindriftnæringen	102 747 192
Velferdsordninger	3 465 530
Totalt	195 545 641

* Beløpet inkluderer statsforvalterens belastning (1,5 millioner kroner) som ikke inngår i direktoratets årsregnskap. Vi viser her til Del 6, herunder Note B og Forklaring til bruk av budsjettfullmakter.

** Beløpet inkluderer statsforvalterens belastning (0,2 millioner kroner) som ikke inngår i direktoratets årsregnskap. Vi viser her til Del 6, herunder Note B og Forklaring til bruk av budsjettfullmakter.

*** Årets overføring til Reindriften utviklingsfond (RUF). Vi viser til årsrapport for RUF for oversikt over tilskudd og andre tiltak som er finansiert av fondet. Vi gjør oppmerksom på at det er en differanse på 2,0 millioner kroner mellom årets tildeling (68,7 millioner kroner) og årets overføring til RUF (66,7 millioner kroner) som følge av at tildeling gitt 19. desember ikke ble overført til fondet innen årets slutt.

UTVIKLINGEN I REINTALLET DE SISTE FEM ÅRENE

Område	Reintallsutvikling					Fastsatt øvre reintall
	31.3.2019	31.3.2020	31.3.2021	31.3.2022	31.3.2023	
Øst-Finnmark	70 176	71 400	72 371	72 301	71 066	70 650
Vest-Finnmark	78 576	78 729	77 846	78 268	78 175	78 150
Troms	12 150	12 340	12 249	12 779	12 895	12 950
Nordland	13 960	14 079	13 977	13 992	13 956	18 200
Nord-Trøndelag	13 921	14 173	14 078	13 996	13 894	15 900
Sør-Trøndelag og Hedmark	13 773	13 766	13 874	13 949	13 956	14 300
Reinlag	12 145	11 859	11 813	11 773	11 539	Ikke fastsatt
Hele reindriften	214 701	216 346	216 208	217 058	215 481	

Tabellen viser utviklingen i reintallet de siste fem årene, og er basert på innrapporterte tall fra siidaandeler og reinlag i Melding om reindrift. Tallene er korrigert for tellinger og dersom reinieiere i ettertid har fått bedre oversikt over sitt reintall, unntatt siste år.

BRUKSREGLER

Landbruksdirektoratet arbeider med en veileder for reindriftslovens bestemmelser om bruksregler. Innspillmøter ble gjennomført i samarbeid med statsforvalterne og lokallagene til Norske Reindriftssamers Landsforbund i alle reinbeiteområdene, for å kartlegge hva som er utfordrende med selvstyre og bruksregler for distriktsstyrene og reindriftsutøverne. Utkast til veileder ble utarbeidet og det gjenstår å gjennomføre en høringsprosess med Statsforvalterne og næringen, samt endelig godkjenning fra LMD. Arbeidet med revisjon av reindriftsloven kan medføre endringer i lovbestemmelsene knyttet til bruksreglene, og derfor vil ferdigstillingen av veilederen avvendes til ny reindriftslov foreligger omkring sommeren 2025.

PRODUKSJON OG PRISER PÅ REINKJØTT

I 2023 ble det slaktet 69 317 rein ved de 16 registrerte reinsdyrslakteriene. Dette var en økning på nesten 18 prosent fra 2022. I kvantum produsert utgjorde dette om lag 1 563 tonn reinkjøtt inkludert bein, mot 1 402 tonn i 2022. Gjennomsnittsvekt for all rein slaktet ved slakteri var 22,55 kilo, mens gjennomsnittsvekten på et slaktedyr i 2022 var 23,84 kilo. Årsaken til reduksjonen i gjennomsnittsvekt kan ses i sammenheng med en større andel slaktet kalv i 2023 enn i 2022.

2023 ble det slaktet 69 317 rein de ved 16 registrerte reinsdyrslakteriene.

Foto: Thomas Kjørnsrød

Gjennomsnittspris per kg reinkjøtt til reineier omsatt via slakteri er estimert til 104,57 kroner. Den gjennomsnittlige prisen har vært økende i perioden fra 2012 til 2023, bortsett fra en liten nedgang i 2019 og i 2023. De siste fem årene har prisen på reinkjøtt økt med nesten 36 prosent. Fra 2022 til 2023 har gjennomsnittsprisen gått ned med 1,16 prosent.

Det kan forekomme en differanse i tallene i forhold til Totalregnskapet for reindriftsnæringen 2023, som følge av endringer i innrapporterte slaktetall.

BEITEKRISEN 2023

Vinteren 2023 var det beitekrise i enkelte områder i Nordland, Troms og Finnmark. Beitekrisen varte fra februar til mai. Om lag 30 000 rein var berørt.

Beitekrisen skyldtes isdannelse i snøen som har gjort vinterbeitene utilgjengelige. Krisen oppstod på ulike tidspunkt i de ulike distriktene. Beredskapsutvalgene i reindriften erklærte beitekrise først i distriktene i Troms fra 12. februar. I løpet av februar og mars fikk flere distrikter i Troms, Nordland og Finnmark erklært beitekrise. Krisen varte til begynnelsen av mai i de fleste områdene.

Statsforvalteren behandlet søknadene i førsteinstans og Landbruksdirektoratet utbetalte tilskudd. For å få innvilget ekstraordinært tilskudd, var det et krav at distriktene først hadde brukt opp egne avsatte midler.

Totalt ble det utbetalt 6,2 millioner kroner i kriseberedskapsmidler for 2023, som er 41,4 millioner kroner mindre enn utbetalingen i 2022. I 2022 opplevde reindriften en mer omfattende beitekrise hvor om lag 150 000 rein var berørt. Midlene har gått til innkjøp og transport av fôr, transport av rein fra vinter- til sommerbeite, helikopterbefaring i Nordland og gjennomgang av beredskapen i reindriften.

I mars 2023 ble det gjennomført en beitebefaring med helikopter i Nordland reinbeiteområde grunnet vanskelig terreng med utfordrende føreforhold og rasfare.

Direktoratet opprettet et internt kriseberedskapsteam med kompetanse på reindrift, kommunikasjon, økonomi og jus. Kommunikasjon var en viktig del av vår håndtering av beitekrisen. Direktoratet og Statsforvalteren i berørte områder hadde ukentlige statusmøter om beitekrisen fra mars til mai. Direktoratet orienterte LMD om situasjonen jevnlig.

BEREDSKAP I REINDRIFTEN

Store deler av reindriften har de siste årene (2017, 2020 og 2022) opplevd vanskelige beiteforhold med låste beiter enten grunnet islag eller store snømengder. Etter krisevinterne 2017 og 2020 er det blitt etablert et system for å håndtere beitekriser i reindriften. Systemet omfatter blant annet beredskapsutvalg i hvert av de seks reinbeiteområdene og ett for reinlagene. Utvalget er sammensatt av medlemmer fra Statsforvalteren, Mattilsynet og reindriften. Utvalget skal i hovedsak fastslå om det er beitekrise og gi faglige råd. Statsforvalteren har det operative ansvaret i beredskapsarbeidet, både som leder av beredskapsutvalget, i tilskuddsforvaltningen og tiltak som skal iverksettes. Landbruksdirektoratet har et koordinerende ansvar i beredskapsarbeidet og skal bidra til lik praksis i de ulike områdene.

Landbruksdirektoratet gjennomfører et årlig møte for beredskapsutvalgene der også Veterinærinstituttet, NRL og de to koordinatorene for HMS i reindriften som er ansatt i Norsk Landbruksrådgivning inviteres. Formålet med møtet er å heve kompetansen i beredskapsutvalgene, og å utveksle erfaringer på tvers av reinbeiteområdene. I oktober 2023 ble det årlige møtet avholdt i Alta. Landbruksdirektoratet har på sine nettsider hatt oppdatert informasjon om beredskapsutvalgene og kontaktinformasjon for varsling om vanskelige beiteforhold.

Reineier Alf Johansen.

GRENSEGJERDET MOT RUSLAND

Landbruksdirektoratet fikk i 2023 ansvaret med å vedlikeholde gjerdet mellom Russland og Norge. Direktoratet har samarbeidet med Statsforvalteren i Troms og Finnmark med planer og kunnskapsoverføring. Det er oppført et reingjerde på 150 kilometer for å hindre at norsk tamrein krysser grensen. I 2023 ble det restaurert en gjerdestrekning på sju kilometer.

Foto: HT Meisell, Finnmark

Montering av nytt reingjerde for å hindre at reinsdyr tar seg inn i Russland.

REINDRIFTSAVTALEN

Landbruksdirektoratet utarbeidet to innspill som grunnlag for kommende reindriftsavtale 2024/2025. Innspillene inneholder statusrapporter og vurderinger av forslag til endringer i tilskuddsordninger. Landbruksdirektoratet gjennomførte også regelverksarbeid og utarbeidet rundskriv og veiledere i tillegg til andre oppdrag som ble gitt over reindriftsavtalen.

i

GRENSEOVERSKRIDENDE REINDRIFT

Den grenseoverskridende reindriften har tradisjoner som strekker seg tilbake til før riksgrensene mellom Norge og Sverige ble trukket. Da grensen mellom Norge og Sverige ble trukket i 1751 ble Lappekodisillen av 1751 vedtatt som et tillegg til grensetraktaten mellom Norge og Sverige. Lappekodisillen er den første avtalen som omhandler samenes rett til å drive med reindrift på tvers av grensene. Konvensjonen har vært reforhandlet flere ganger. 1972-konvensjonen opphørte i 2005, det har ikke vært en konvensjon om grenseoverskridende reindrift mellom Norge og Sverige etter 2005. Grenseoverskridende reindrift på norsk side etter opphør av konvensjonen i 2005, reguleres av grensereinbeite-loven i dag.

Manglende konvensjon gir norsk reindrift utfordringer. Noen reinbeitedistrikt opplever å bli stengt ute fra tidligere beiteområder i Sverige, samtidig som de opplever ulovlig beiting fra svensk reindrift på norske områder. Landbruksdirektoratet har tildelt Statsforvalteren i Troms og Finnmark og Statsforvalteren i Nordland midler til kontrolltiltak når det gjelder grenseoverskridende reinbeite mot Sverige. Statsforvalteren i Troms og Finnmark har gjennomført befaringer i konvensjonsområdet i Troms, både vinteren og høsten 2023. Statsforvalteren i Nordland har også gjennomført befaringer høsten 2023 i grenseområdene.

i

FORDELINGER AV UTBETALTE MIDLER OVER REINDRIFTSAVTALEN 2023

- Kostnadssenkende og direkte tilskudd [48 %]
- Tilskudd til utviklings- og investeringsfondet (RUF) [47 %]
- Tilskudd til organisasjonsarbeid [4 %]
- Velferdsordninger [2 %]

DIREKTETILSKUDD I REINDRIFTEN

TILSKUDD TIL SIIDAANDELER OG REINLAG

Tilskudd til siidaandeler og reinlag skal bidra til å fremme en bærekraftig reindrift, kvalitet og produktivitet, samt heve inntekten i næringen. Tilskuddet omfatter flere forskjellige ordninger som produksjonspremie, kalveslaktetilskudd, etableringstilskudd, særskilte driftstilskudd til kvinner og ungdom, ektefelle-/samboertillegg og for 2023: simleslakte-tilskudd. Det er utbetalt 102,7 millioner kroner, mens disponible midler for 2023 var 108,7 millioner kroner. Mindreforbruket skyldes at avsetningene til de ulike ordningene fastsettes over ett år før utbetaling. På dette tidspunktet er det ikke kjent hvor stort grunnlaget for beregning av tilskuddene vil bli. Dette gjelder særlig de produksjonsavhengige tilskuddene der antall slakt, slaktevekter, priser, bonus fra slakteri, avgiftspliktige salgsinntekter fra salg av kjøtt og andre produkter fra rein, reintall og reintallsreduksjoner har betydning. I 2023 har mindreforbruket også sammenheng med at det gjenstår behandling i enkelte dispensasjons- og klagesaker, slik at det forventes å komme tilskudd til utbetaling i 2024 som i utgangspunktet skulle vært belastet tildelingen for 2023.

TILSKUDD TIL REINBEITEDISTRIKTER OG REINLAG

Tilskudd til reinbeitedistrikter og reinlag skal bidra til økt medansvar for utvikling av reindriften i bærekraftig retning, balanse mellom reintall og beiter, sikring av arealer og økt lønnsomhet. Tilskuddet skal videre gi grunnlag for avsetning til kriseberedskap, arbeid med helse, miljø og sikkerhet, avløserordning ved sykdom og svangerskap ut over folketrygdens generelle ordninger og avløserordning ved ferie og fritid. Det er utbetalt 23,8 millioner kroner over ordningen i 2023. Disponible midler var 28,1 millioner kroner.

VELFERDSORDNINGENE I REINDRIFTEN

Velferdsordningene i reindriften skal bidra til å fremme likestilling, lette generasjonsoverganger og utvikle reindriften. Velferdsordningene i reindriften består av tidligpensjon, sykepengeordning og tilskudd til avløsning ved svangerskap, fødsel, adopsjon og dødsfall. Det er utbetalt 3,5 millioner kroner over ordningen i 2023. Disponible midler var 4,3 millioner kroner.

Foto: Landbruksdirektoratet

Lavvo er en viktig del av samisk kulturarv.

AREALSATSING

Landbruksdirektoratet fikk fem millioner kroner til fire nye stillinger i ny arealseksjon i avdeling for reindrift i Alta (ARD). Hensikten er å styrke både reindriftsforvaltning og kommunenes mulighet til å ivareta reindriften i planleggingsprosesser og utbyggingssaker. Bakgrunnen er utfordringen om å ivareta reindriften arealbruk, samtidig som det legges til rette for utvikling av arealer til energi, industri og andre formål.

i

TILSKUDDSORDNINGER OVER REINDRIFTSAVTALEN

Utbetalinger i 2022 over Reindriftsavtalen fordelt etter post og ordning er vist i tabellen under.

Ordning	Kroner utbetalt i 2022
Overført til RUF*	66 657 000
Tilskudd til utviklings- og investeringsfondet (RUF)*	66 657 000
Organisasjonstilskudd NRL	7 300 000
Tilskudd til organisasjonsarbeid	7 300 000
Produksjonspremie	46 151 219
Kalveslaktetilskudd	22 065 972
Ektefelle- og samboertillegg	360 000
Særskilt driftstilskudd til ungdom	2 120 000
Særskilt driftstilskudd til kvinner	700 000
Etableringstilskudd	3 985 000
Simleslaktetilskudd	3 516 000
Ekstraordinært tilskudd	30 000
Tilskudd til siidaandeler og reinlag	78 928 191
Distriktstilskudd	23 819 001
Kostnadsenkende og direkte tilskudd	102 747 192
Tidligpensjon i reindriften	2 062 468
Tilskudd til avløsning ved svangerskap, fødsel og adopsjon	903 062
Tilskudd til sykepengeordningen	500 000
Velferdsordninger	3 465 530
Sum reindriftsavtalen	180 169 722

* Årets overføring til Reindriften utviklingsfond (RUF). Vi viser til årsrapport for RUF for oversikt over tilskudd og andre tiltak som er finansiert av fondet. Vi gjør oppmerksom på at det er en differanse på 2,0 millioner kroner mellom årets tildeling til RUF (68,7 millioner kroner) og årets overføring (66,7 millioner kroner) som følge av at tildeling gitt 19. desember ikke ble overført innen årets slutt.

Inntekts- og velferds- politiske tiltak i jordbruket

Landbruksdirektoratet forvalter inntekts- og velferdsordninger for primærprodusenter i jordbruket. De viktigste ansvarsområdene er forvaltning og utvikling av virkemidler innen areal- og kulturlandskapstilskudd, husdyrtilskudd, pristilskudd, velferdsordninger, kompetanse- og næringsutvikling, samt kvoteordningen for melk og husdyrkonsesjon.

PRODUKSJONSTILSKUDD OG AVLØSERTILSKUDD

Produksjonstilskudd er en samlebetegnelse for en rekke av de vanligste tilskuddene i jordbruket, som areal- og kulturlandskapstilskudd og tilskudd til husdyr. Det gis også tilskudd for utgifter til avløsning som foretak med husdyr har hatt i løpet av året.

Formålet med produksjonstilskudd og avløsertilskudd er «å bidra til et aktivt og bærekraftig jordbruk innenfor de målsettinger Stortinget har trukket opp».

Bonde som fører storfe med kraftfôr.

Tabellen nedenfor viser forvaltningsområdets utgifter finansiert av tildelingen til Landbruksdirektoratet i 2023 fordelt på ordninger. Tilskudd og andre tiltak som er finansiert av Landbrukets utviklingsfond (LUF) eller andre fond, samt ikke-statlige ordninger og råd, er ikke omfattet. For en oversikt over utgifter finansiert av LUF vises til fondets årsrapport.

Ordning	Kroner
Forskning og innovasjon ¹	228 180 030
Tilskudd til nasjonalt senter for fjellandbruk	2 839 002
Tilskudd til veterinærdekning	183 828 887
Støtte til jordbruks- og veksthusnæringen for ekstraordinære strømutfgifter	451 937 414
Tilskudd til Landbrukets utviklingsfond ²	2 227 253 000
Pristilskudd (frukt, bær, grønnsaker, melk, kjøtt, ull og egg)	2 573 870 641
Direkte tilskudd	13 669 885 744
Tilskudd til Norsk landbruksrådgivning	110 000 000
Tilskudd til veterinære reiser og semintjenester	92 940 605
Tilskudd til fruktlager	20 700 000
Velferdsordninger	1 650 224 945
Total	21 211 660 268

¹ Forskning og innovasjon omtales under Landbruksdirektorat som sekretariat, hhv. under Samarbeid med andre.

² Landbrukets utviklingsfond omtales i kapittelet om Landbruksdirektoratet som sekretariat.

SAKSBEHANDLING OG KONTROLL

I 2019 gjennomførte Riksrevisjonen en revisjon av produksjonstilskuddsordningen, der det ble avdekket svakheter når det kommer til saksbehandling og kontroll av ordningen. Etter revisjonen har Landbruksdirektoratet gjennomført flere tiltak. I 2023 fulgte Riksrevisjonen opp med en etterlevelserevisjon, som resulterte i at de avsluttet sin revisjon. Riksrevisjonen sin vurdering viser at svakheter som ble avdekket i 2019 er fulgt opp med målrettede tiltak. Arbeidet med å bedre saksbehandling og kontroll av produksjonstilskudd er et kontinuerlig arbeid som vil fortsette uavhengig av at Riksrevisjonen nå har avsluttet sin revisjon. Tilskuddene under produksjonstilskuddsordningen har felles forvaltningsrutine, og det er kommunen som behandler søknadene. Kommunens nærhet til søkeren, samt varierende kompetanse og ressursbruk, gjør forvaltningen krevende, noe det er særlig fokus på.

TILSKUDDSBETALING

Det ble i 2023 utbetalt rundt 13,7 milliarder kroner i ordinært produksjonstilskudd og 1,3 milliarder kroner i avløsertilskudd til i underkant av 38 800 foretak. Dette er i overkant av 60 prosent av budsjettet for jordbruksavtalen 2022 - 2023.

I tillegg til det ordinære produksjonstilskuddet ble det i mars 2023 gjennomført en ekstrautbetaling på rett over 20 millioner kroner. Ekstrautbetalingen var et resultat av jordbruksoppgjøret 2022, hvor staten, Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukerlag ble enige om å kompensere inntektssvikten i 2022, blant annet gjennom en ekstra utbetaling av produksjonstilskudd. Hovedsakelig skjedde denne utbetalingen i 2022, men foretak som ikke søkte om produksjonstilskudd i 2021 (hovedsakelig nye foretak) fikk ekstrautbetaling i 2023. I utbetaling av det ordinære produksjons- og avløsertilskuddet, ble også ekstrautbetalinger fra 2022 korrigerert, dersom det var avvik mellom søkers opplysninger (som ekstrautbetalingen delvis baserte seg på) og kommunens endelig godkjente opplysninger. Noen saker om ekstrautbetaling som ikke ble ferdig behandlet i 2022, ble behandlet og utbetalt i 2023.

Fordeling av midler fra jordbruksavtalen etter ordning	Utbetalt i 2023 (etter søknadsomgangen 2022) - i kr.*
Driftstilskudd til melkeproduksjon	1 812 578 555
Driftstilskudd til spesialisert storfekjøttproduksjon	664 659 290
Tilskudd for husdyr	3 915 551 601
Tilskudd til små og mellomstore melkebruk	197 317 392
Tilskudd for dyr på beite	477 649 230
Tilskudd for dyr på utmarksbeite	864 057 684
Arealtilskudd	3 122 295 946
Kulturlandskapstilskudd	2 406 847 725
Arealtilskudd til økologisk landbruk	66 883 196
Tilskudd til økologisk husdyrproduksjon	80 091 348
Distriktstilskudd til frukt, bær og veksthusgrønnsaker (inkl. salat på friland)	267 568 601
Distriktstilskudd for potetproduksjon i Nord-Norge	6 965 871
Tilskudd for bevaringsverdige husdyrraser	27 960 850
Tilskudd til avløsning	1 329 204 979
Bunnfradrag	224 823 960
Netto produksjonstilskudd og tilskudd til avløsning (før div. trekk)	15 014 808 308

*Inkluderer ekstrautbetaling. Kilde: Landbruksdirektoratets regnskap og datasett publisert på data.norge.no med opplysninger fra søknad om og utbetaling av produksjonstilskudd til jordbruksforetak i søknadsomgangen 2022. Opplysningene ble hentet ut 11.1.2024.

<https://data.norge.no/datasets/dbc737ff-57dd-38c4-a857-4e98433cb0d5>

Det ble i 2023 utbetalt rundt 13,7 milliarder kroner i ordinært produksjonstilskudd og 1,3 milliarder kroner i avløsertilskudd til i underkant av 38 800 foretak.

VELFERDSORDNINGENE, VETERINÆR-ORDNINGENE OG NÆRINGSUTVIKLING

VELFERDSORDNINGENE

Velferdsordningene i jordbruket er viktig for å bidra til rekruttering til næringen over hele landet. Ordningene består av tilskudd til sykdomsavløsning mv., tilskudd til landbruksvikarordningen og tidligpensjonsordningen. I tillegg er tilskudd til avløsning som forvaltes som en del av produksjonstilskuddet, en viktig velferdsordning. For tilskudd til avløsning og tilskudd til sykdomsavløsning m.v. skjer enkeltaksbehandling gjennom kommunenes forvaltning av regelverket. Landbruksdirektoratet er klageinstans for statsforvalterens vedtak i førsteinstans knyttet til tidligpensjonsordningen og landbruksvikarordningen. Direktoratet har hatt dialog med statsforvalterne og kommunene om hvordan regelverket skal praktiseres.

TILSKUDD TIL VETERINÆRREISER OG VETERINÆRTJENESTER

Tilskudd til veterinærreiser har som formål å jevne ut forskjeller i husdyrproducentenes veterinærkostnader. Landbruksdirektoratet administrerer ordningen. Vi har hatt tett dialog med statsforvalterne som er vedtaksmyndighet for ordningen. Vi har også videreutviklet saksbehandlingsløsningen og rapportverktøyet til ordningen.

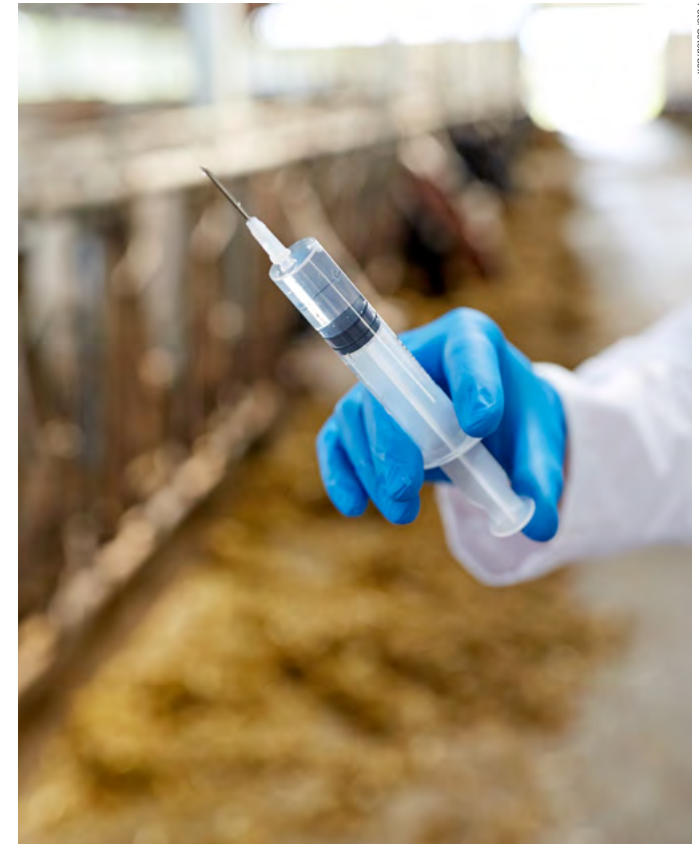
Tilskuddene til veterinærdekning har som formål å bidra til å finansiere de kommunale veterinærtjenestene. Landbruksdirektoratet forvalter vakt- og administrasjonstilskudd til veterinærdekning, og administrerer stimuleringsstilskudd til veterinærdekning, der statsforvalteren er vedtaksmyndighet. Vi har hatt nær dialog med statsforvaltere og flere kommuner om utfordringer som knytter seg til veterinærdekningen.

NÆRINGS- OG KOMPETANSEUTVIKLING I JORDBRUKET

Direktoratet utlyste i slutten av august nasjonale tilretteleggingsmidler til prosjekter med oppstart i 2024. Jordbruksavtalen ga føringer om prioriteringer av søknader innenfor temaene HMS-arbeid i landbruket, økologisk landbruk og oppfølging av rapporten «Grøntsektoren mot 2035». Det var sterk konkurranse om midlene og vi innvilget nye prosjekter for nærmere 16 millioner kroner. HMS-arbeid i landbruket får et særlig løft. Norsk Landbruksrådgiving fikk midler til et prosjekt som skal spre kunnskap, motivere og drive tilrettelegging for økt beredskap gjennom fokus på risiko og forebyggende arbeid. Dette skal bidra til å nå målet om nullvisjon for dødsulykker og skader i landbruket. På slutten av året leverte NIBIO to rapporter som ble bestilt i jordbruksoppgjøret 2022, som omhandlet byggekostnader og investeringer i driftsbygninger, samt overgang til løsdriftsfjøs.

Fylkeskommunene forvalter flere tilskuddsordninger innen næringsutvikling, kystskogbruk, rekruttering og kompetanse, der direktoratet har ordningsansvaret. Vi har videreutviklet forvaltningen av ordningene, forberedt forvaltningsmessige konsekvenser av ny fylkesstruktur og tilført fylkeskommunene ny fagkunnskap. 74,7 millioner kroner ble tildelt fylkeskommunene til disse ordningene i 2023.

Prosjektet Inn på tunet-løftet 2 ble avsluttet. Landbruksdirektoratet arrangerte i august 2023 en digital slutt-konferanse med 531 deltakere. Et opptak av konferansen ble lagt ut på nettsiden til direktoratet, etter én uke var dette blitt sett 713 ganger. Målgruppen for konferansen var innkjøpere av Inn på tunet-tjenester. En av leveransene i prosjektet var utvikling av en ny veileder knyttet til innkjøp og anbud.

Tilskudd til veterinærreiser har som formål å jevne ut forskjeller i husdyrproducentenes veterinærkostnader.

Direktoratet overtok ansvaret for de nasjonale veilederne for Inn på tunet, i 2023. Stiftelsen Norsk Mat hadde tidligere ansvaret for denne oppgaven. Vi har i løpet av året oppdatert veilederne «Gården som arena for barn i skolen» og «Dagaktivitetstibud for personer med demens».

For ytterligere rapportering på disse virkemidlene vises det til årsrapporten fra Landbrukets utviklingsfond (LUF).

RÅDGIVNING TIL LANDBRUKET

Norsk Landbruksrådgiving SA (NLR) og Norsk Gartnerforbund (NGF) mottar tilskudd som skal bidra til rådgiving og kunnskapsformidling til alle bønder og gartnere i hele landet.

NLR har vært gjennom en krevende prosess som resulterte i at alle de regionale rådgivingsenhetene fra 1. januar 2024 er samlet i ett foretak. Avtalepartene har vært opptatt av at oppgaveløsningen må bli mer samordnet, enhetlig og effektiv. Samordningen skal sette organisasjonen bedre i stand til å oppfylle formålet med støtten. Tilskuddet er viktig for å bidra til et likeverdig rådgivningstilbud til alle bønder i hele landet. I tillegg skal støtten brukes til å utvikle kunnskap innen konvensjonell og økologisk planteproduksjon, i tillegg til fagområdet HMS i landbruket.

NGF har i mange år arbeidet med energi- og klimarådgiving. I 2023 fikk de én millioner kroner til rådgiving. Rådgiving skal bidra til reduksjon i fossil energibruk i veksthus, og omlegging til fornybare energikilder i tråd med jordbrukets klimaavtale.

PRISTILSKUDD OG AVGIFTER FOR KJØTT, MELK, EGG, ULL, VEGETABILER, HONNING OG KORN

Pristilskudd utbetales til produsenten via eggpakkeri, meieri og slakteri sammen med oppgjør for det bonden har levert til omsetningsleddet. Samtidig blir produsenten trukket for omsetningsavgift og overproduksjonsavgift for melk. Når direktoratet hver måned sender oppgjør for de produsentrettede tilskuddene og avgiftene til omsetningsleddene, blir også forskningsavgift trukket fra og frakttilskudd for egg og slakt lagt til.

Pristilskudd til produsent	Mill. kroner
Tilskudd til norsk ull	104,0
Pristilskudd melk	677,8
Pristilskudd kjøtt	1 612,2
Pristilskudd egg	4,0
Frakttilskudd kjøtt	168,5
Frakttilskudd egg	7,5

Pristilskudd for grøntsektoren blir forvaltet sammen med produksjonstilskuddene. Tabellen viser utbetalt pristilskudd for ull, melk, egg, slakt og frakttilskudd i 2023.

Foto: Oskar Rishmann

104 mill. kroner ble utbetalt som pristilskudd til produsenter av norsk ull.

VEDTAK MED KRAV OM TILBAKEBETALING AV KVALITETSTILSKUDD

Landbruksdirektoratet har i 2023 fattet et vedtak mot et slakteri med krav om tilbakebetaling av kvalitetstilskudd som følge av at slakteriet har endret på klassifiseringen. Vedtaket er påklaget og saken er fortsatt under behandling. Saken har synliggjort visse utfordringer når det gjelder samspillet mellom landbruksforvaltningens tilskudsregelverk og Animalias bransjestandard (Klassifiseringshåndboka). Direktoratet ser behovet for en tettere dialog med Animalia om klassifisering i tiden fremover for å løse disse utfordringene, og unngå liknende saker.

KVOTEORDNINGEN FOR MELK

Stor økning i salg av kvote for kumelk

I 2023 var det mulig å selge hundre prosent av kvoten privat. Det var om lag tre ganger så mange selgere av kvote i 2023, sammenlignet med 2022. Av totalt 27 millioner liter, ble kun 10 000 liter kvote for kumelk solgt til staten.

De største kvotemengdene ble solgt i de større produksjonsregionene Trøndelag, Møre og Romsdal, Vestland og Rogaland. Færrest selgere var det i tidligere Telemark, Oslo og tidligere Akershus. Høyest andel selgere var i tidligere Østfold og Vestfold med 4,19 prosent, og tidligere Hedmark med 3,70 prosent.

Av totalt 301 selgere var det 76 som solgte deler av grunnkvoten. 87 prosent av salgene gikk fra eiendommer hvor det ikke var registrert melkeleveranser i 2023. Det tyder på at store mengder kvote ble solgt fra eiere som ikke selv drev aktiv melkeproduksjon.

ØKT PRIVAT SALG AV KVOTE FOR GEITEMELK

Også for kvote på geitemelk var det en økning i antall salg, og andel privat salg. I år var det 16 eiere av grunnkvote for geitemelk som solgte kvote, mot syv i fjorårets omsetningsrunde. Det ble i volum solgt om lag 500 000 liter, som er drøyt 100 000 mer enn i fjor. Rundt 25 prosent av volumet ble solgt til staten. Vi utbetalte cirka 180 000 kroner ekskl. mva., med midler fra omsetningsavgiften, for oppkjøp av kvotene for geitemelk.

OVERSIKT OVER SALG AV GRUNNKVOTE FOR KUMELK I 2023

Produksjonsregioner	Antall selgere	Solgt til staten som tilbys kjøpere (liter)	Antall kjøpere	Antall liter tilbudt per søker	Salg til staten (liter)	Salg privat (liter)
Tidligere Østfold og Vestfold fylke	215	9	4,19	1 636 631		1 636 631
Oslo og tidligere Akershus fylke	137	2	1,46	187 736		187 736
Tidligere Hedmark fylke	648	24	3,70	1 807 447		1 807 447
Tidligere Oppland fylke	1 728	27	1,56	1 962 966		1 962 966
Tidligere Buskerud fylke	240	7	2,92	663 745	10 000	653 745
Tidligere Telemark fylke	97	2	2,06	83 560		83 560
Agder	400	11	2,75	1 104 036		1 104 036
Rogaland	1 800	65	3,61	7 060 755		7 060 755
Vestland	1 764	32	1,81	2 105 197		2 105 197
Møre og Romsdal	977	28	2,87	2 536 964		2 536 964
Trøndelag	2 302	65	2,82	5 676 821		5 676 821
Nordland	769	24	3,12	1 766 463		1 766 463
Tidligere Troms fylke	214	3	1,40	281 637		281 637
Tidligere Finnmark fylke	113	2	1,77	190 071		190 071
Sum	11 404	301	36,05	27 064 029	10 000	27 054 029

Ingen kjøp av kvote fra staten

I år var det ikke mulig å kjøpe grunnkvote for ku fra staten. Grunnkvoten for kumelk som selges til i 2023 og 2024, samles opp og selges ut først i omsetningsrunden i 2025. Det fremgår av Jordbruksavtalen 2023–2024, under punkt 5.2.1 Omsetning av kvote.

Kvoten for geitemelk solgt til staten i 2023 selges ikke ut igjen. Kvotemengden som blir inndratt i 2023 utgjør 0,2 prosent av den totale grunnkvoten for geitemelk.

HUSDYRKONSESJON

Husdyrkonsesjonsordningene regulerer omfanget av svine- og fjørfeproduksjon hos den enkelte produsent. Målet er å spre de kraftforbaserte husdyrproduksjonene på flere enheter.

I 2023 ble Husdyrkonsesjonsregisteret overført til nytt system som letter kontrollarbeidet for statsforvalterne.

DEN MIDLERTIDIGE STRØMSTØTTEORDNINGEN

I 2023 har Landbruksdirektoratet fortsatt å forvalte den midlertidige strømstøtteordningen til jordbruks- og veksthusnæringen. I 2022 ble ordningen forlenget flere ganger. Ordningen er nå forlenget ut 2024.

Nyansettelser og forbedret saksbehandling

I 2023 ansatte vi flere saksbehandlere. Totalt ble det ansatt syv årsverk i 2023 for å jobbe med strømstøtten. Dette har resultert i kortere saksbehandlingstid, og vi fikk ferdigbehandlet saker vi ikke hadde kapasitet til å behandle i 2022. Det har også gitt mulighet til å prioritere og gjennomføre flere kontroller.

Formålet med den midlertidige strømstøtten er å bidra til at norsk matproduksjon kan opprettholdes til tross for høye strømpriser.

Videreutvikling av saksbehandlingssystemet

Et annet tiltak som ble fullført i 2023 for å minimere risikoen ved ordningen, var å videreutvikle saksbehandlingssystemet KWT. Systemet ble laget svært raskt da strømstøtteordningen skulle innføres våren 2022. For å kunne rekke de korte tidsfristene som ble satt ved innføringen av ordningen, var det nødvendig å velge enkle løsninger – som ga en del manuelle og tungvinte operasjoner. Som følge av videreføringen av ordningen ut 2024, var det helt nødvendig å øke automatiseringsgraden og forbedre brukervennligheten. I den nye versjonen av KWT, er mange av operasjonene som tidligere trengte manuell oppfølging blitt automatisert.

Utbetalt 452 millioner kroner i støtte i 2023

Strømprisene i 2023 har vært høye, men likevel lavere enn det man opplevde i 2022 i prisområdene sør for Trøndelag. I juli, september og oktober var gjennomsnittsprisen i alle prisområder under 70 øre/kWt, og det ble derfor ikke utbetalt strømstøtte til jordbruksforetak for disse månedene. For veksthusforetak og vanningslag beregnes støtten basert på deres faktiske strømkostnader. Gjennomsnittsprisen har derfor ikke vært avgjørende for om de har fått støtte, men det har likevel vært en klar nedgang i antall søknader sammenlignet med 2022.

Tabellen viser hvor mye som er utbetalt til de ulike foretakene i 2023. Tabellen viser også hvilken periode det er utbetalt støtte for, og hvor mange foretak som fikk støtte. I tillegg til de ordinære utbetalingene, er det også gjort manuelle beregninger som følge av dispensasjonssøknader og andre korrigeringer. Dette har ført til ytterligere utbetalinger på 9,6 millioner kroner som ikke fremgår av tabellen¹.

Foretakstype	Periode	Utbetalt støtte (ca. i mill. kr)	Antall foretak som mottok støtte (ca. antall)
Jordbruksforetak	desember 2021–november 2023	270 000 000	15 528
Veksthusforetak	Andre kvartal 2022	150 000	3
	Tredje kvartal 2022	40 000	3
	Fjerde kvartal 2022	91 000 000	253
	Første kvartal 2023	60 000 000	255
	Andre kvartal 2023	20 000 000	197
	Tredje kvartal 2023*	800 000	101
Vanningslag	april–juni 2022	22 000	1
	juli–oktober 2022	1 400 000	16
	april–juni 2023	800 000	58
	juli–oktober 2023*	10 000	24

* Foreløpige tall

¹ Summen av utbetalinger i tabellen (pluss de 9,6 millioner kroner i ytterligere utbetalinger) er litt større enn de faktiske utbetalinger i 2023. Grunnen er at enkelte utbetalinger er periodisert forskjellig i fagsystemet (hvor de detaljerte data er hentet fra) og i regnskapssystemet.

Produksjon, marked, handel og industri

Landbruksdirektoratet forvalter ordninger som bidrar til å balansere det norske marked, og som legger til rette for at norsk næringsmiddelindustri kan benytte norske jordbruksvarer. Direktoratet overvåker markedet, og samler inn priser på norske og utenlandske landbruksvarer i forvaltningen av disse ordningene. Det ble for eksempel innvilget generelle nedsettelse av tollavgiftssats for egg i 2023, da det ikke var tilstrekkelig norsk produksjon til å dekke etterspørselen.

PRODUKSJONEN OG MARKEDET FOR JORDBRUKSVARER

KORN OG KRAFTFØR

Produksjonen i vekstsesongen 2023 ligger langt under forrige sesong. Markedsregulator Felleskjøpet Agri anslår i sin prognose i november en total produksjon av korn, erter og oljefrø på 803 000 tonn. Dette er 43 prosent lavere enn i 2022 og 30 prosent under femårssnittet. I tillegg til lavt avlingsnivå er det store kvalitetsutfordringer denne sesongen. Andelen korn med matkvalitet er lav, og produksjonen av mathvete er anslått til cirka 51 000 tonn. Dette fører til økt importbehov for både matkorn og karbohydratråvarer til kraftfôr. Importbehovet for matkorn er beregnet til 218 000 tonn. Landbruksdirektoratet gjennomførte en ekstraordinær kvoteauksjon i oktober, for å dekke behovet for matkorn. Det er også åpnet for import av bygg til mat på matkornkvoten.

Det ble overlagret 53 900 tonn korn fra 2022-sesongen som et reguleringstiltak. For fjerde år på rad har det blitt overlagret sterk mathvete. Produksjonen av mathvete klasse 1 har vært noe høyere enn det matmelmøllene etterspør. Dette har bidratt til en ønsket utvikling med mer norsk mathvete i melet, samtidig som det fortsatt produseres for lite hvete med lavere proteininnhold og svakere glutenkvalitet til å dekke matmelmøllenes behov. Fristilling av reguleringslagrene fra 2022 ble fremskyndet med to uker på grunn av den begrensede tilgangen til matkorn i inneværende sesong.

Det globale kornmarkedet var gjennom hele 2022 preget av høye kornpriser og uro knyttet til krigen i Ukraina. I 2023 har de internasjonale prisene hatt en synkende trend og ligger ved utgangen av 2023 på samme nivå som før krigen startet. På grunn av dette har Landbruksdirektoratet fastsatt positiv tollavgiftssats på flere korn- og kraftfôrråvarer, etter en lang periode med null i tollavgiftssats på alle disse råvarene.

Omsetningen av kraftfôr i 2023 var på 1,96 millioner tonn. Dette var en nedgang på ca. én prosent sammenliknet med 2022. Nedgangen var størst på kraftfôr til drøvtygger, som gikk ned med nesten tre prosent. Omsetningen av kraftfôr til svin gikk ned 0,2 prosent. Kun omsetningen av fjørfefôr økte, med nesten to prosent.

FRUKT OG GRØNT

2023 startet med lagerbeholdninger som dekket behovet godt. Vekstsesongen ble imidlertid svært utfordrende, med varmt og tørt vær tidlig på sommeren etterfulgt av ekstrem nedbør på sensommeren og høsten. Dette førte til mindre høstet avling og dårligere lagringsevne i mange vekstkulturer. Ved inngangen til 2024 er derfor lagerbeholdningene betydelig lavere enn året før for både potet og de aller fleste grønnsakene. For resten av sesongen 2023–2024 er spørsmålet hvor langt beholdningene av norske lagringsgrønnsaker og poteter rekker. Tilgangen vil ta slutt tidligere enn normalt på grunn av relativt lave avlinger og svak lagringsevne.

i

Tabellen nedenfor viser forvaltningsområdets utgifter finansiert av tildelingen til Landbruksdirektoratet i 2023 fordelt på ordninger. Tilskudd og andre tiltak som er finansiert av Landbrukets utviklingsfond (LUF) eller andre fond, samt ikke-statlige ordninger og råd, er ikke omfattet.

Ordning	Kroner
Beredskapslagring av matkorn	1 072 911
Markedsregulering	246 274 005
Prisnedskrivning korn	1 962 000 738
Frakttilskudd, kraftfôr og korn	234 736 088
Matkorntilskudd	20 178 431
Tilskudd til avlsorganisasjoner	14 300 000
Utredning om etablering av beredskapslagring for matkorn	488 493
Tilskudd til beredskapslagring av såkorn	8 579 253
Total	2 487 629 919

Omsetningen av konsumpoteter holdt seg omtrent uendret fra 2022 til 2023, mens omsetningen av mandelpoteter sank med ti prosent. Produsentprisen økte med henholdsvis 20 og 12 prosent.

Det var et svært godt år for veksthusgrønnsaker, med rekordhøy omsetning og norskandel for både tomat og agurk. Omsetningen av crispisalat gikk litt ned sammenlignet med toppårene 2021 og 2022. Det var også et rekordår for norsk frukt, og det ble satt omsetningsrekord for både epler og pærer. Omsetningen av flere kålvekster gikk ned i 2023, inkludert hvitkål, blomkål, brokkoli og rosenkål. Det samme gjelder rotvekster som gulrot og knollselleri, samt jordbær og bringebær.

Midtveis i avtaleåret 2023-2024 er målpris oppnådd for alle målprisvarer unntatt purre, hvitkål og epler. For alle målprisvarene samlet er verdiuttaket i markedet 35,7 mill. kroner høyere enn målprisene legger opp til.

Leveransene av jordbær til industri var på samme nivå som i 2022, mens leveransene av bringebær økte svakt. Utfordrende vær gikk ut over produksjonen av solbær og kirsebær til industri. Produksjonen av eplekonsentrat mer enn firedoblet seg fra 2022, etter en god eplelesong i alle områder. For grønnsaker til industri har det vært en relativt normal sesong for de aller fleste kulturer. Ekstremværet Hans ødela store arealer med poteter til industri. Dermed åpnet Landbruksdirektoratet for å søke om individuell nedsettelse av tollavgiftssats for foretak som bearbeider poteter til potetsnacks og pommes frites.

Norsk produksjon av blomster økte svakt i verdi fra 2022 til 2023. Over lengre tid har verdien av produksjonen holdt seg relativt stabil, men norskandelen er halvert de siste 20 årene.

KJØTT

Etter to år med vesentlig underskudd av svinekjøtt, snudde dette i 2023. I løpet av året ble det et overskudd i markedet, og mye vare ble lagt på lager. Produksjonen gikk ned med om lag 1,1 prosent, og endte på nærmere 131 800 tonn. Nedgangen var først og fremst drevet av lavere slaktevekter.

Et mer normalisert marked i etterkant av pandemien sammen med høye priser ga en forventning om lavere etterspørsel i 2023. Salget ble imidlertid lavere enn forventet, noe som førte til et overskudd av svinekjøtt på det norske markedet. Det ble derfor lagt inn store mengder vare på reguleringslager. Taket på hvor mye som årlig kan legges inn på reguleringslager ble økt fra 3 000 til 4 000 tonn, og ved slutten av året lå det 3 634 tonn svinekjøtt på lager hos markedsregulator. Overskuddet i markedet ga oss et betydelig mindre importbehov i løpet av året. Det ble til sammen importert nesten 1 770 tonn svinekjøtt i 2023, en nedgang på hele 72 prosent fra året før.

Det ble produsert rundt 90 600 tonn storfekjøtt i 2023, en nedgang på 1,6 prosent fra året før. Etter en betydelig økning i kyslaktning i 2022, blant annet som følge av melkeproducentenes tilpasning til reduserte melkekvoter, ble det slaktet færre melkekyr i 2023. Også slaktingen av okse gikk ned i 2023, mens antall kviger og kalv som ble sendt til slakt økte noe. Samtidig var slaktevektene lavere for alle storfekategoriene i 2023.

Ved inngangen til 2023 lå det allerede 4 877 tonn storfekjøtt på reguleringslager. Som for svinekjøtt ble også salget av storfekjøtt i 2023 lavere enn forventet. I tillegg var det utfordringer knyttet til tørke og flom. Dette førte til et overskudd i markedet og større behov for å legge vare på reguleringslager. Rammen for innlegg på reguleringslager ble økt to ganger, først til 4 800 i august og deretter til 6 300 tonn i september. Ved utgangen av året lå det 7 376 tonn storfekjøtt på reguleringslager. Overskuddet av storfekjøtt førte også til en betydelig nedgang i importen. Det ble til sammen importert i overkant av 8 700 tonn storfekjøtt i 2023, ned fra 14 900 tonn året før.

Ferske grønnsaker fra et gårdsutsalg i Lier.

De siste par årene har det vært omtrent markedsbalanse for sau og lam. Det ble produsert 22 400 tonn sau- og lammekjøtt i 2023, en nedgang på fem prosent fra året før. Produksjonsnedgangen forklares med en nedgang i bestanden og at noe av den forventede slaktingen på høsten ble utsatt. Det var en nedgang i etterspørselen etter både sau og lam i 2023. Ved utgangen av året lå 334 tonn sau på reguleringslager, og 123 tonn lammekjøtt.

KYLLING

I Norge er det, i likhet med det man ser globalt, en sterk forbruks-trend mot hvitt kjøtt, og produksjonen har økt sterkt over mange år. Hvitt kjøtt er et relativt rimelig alternativ til mye annet kjøtt, og anses å være magert og sunt.

Slaktekyllingproduksjonen har relativt kort produksjonssyklus og responderer raskt på endringer i etterspørselen. Etter en liten nedgang i 2022, økte produksjonen igjen med to prosent i 2023, og endte på 107 tusen tonn.

Slaktekylling-produsentene er relativt konsentrert geografisk. 94 prosent av slaktekylling-produksjonen var i 2023 i de fire fylkene Rogaland, Trøndelag, Østfold og Innlandet.

Interessen for å importere fjørefekjøtt er generelt lav. Det skyldes både at den norske produksjonen av kyllingkjøtt dekker etterspørselen, og at fjørefesektoren i Norge har god dyrehelse sammenlignet med andre land. Internasjonalt sliter sektoren med både salmonella og fugleinfluensa. Andel norskprodusert kylling av totale tilførsler i markedet utgjør 99 prosent. Det meste av importen av kylling tas inn på tollfri EU-kvote.

Prisene på engrosnivå for kylling steg i 2022, grunnet sterk økning i produksjonskostnadene. For å muliggjøre at kostnadene kunne kompenseres med økte utsalgspriser, ble det i Jordbruksavtalen 2022–2023 avtalt en heving av øvre prisgrense til 25 prosent. Økte noteringspriser i avtaleåret 2022–2023 ga økning i referanseprisen til kroner 34,35 i avtaleåret 2023–2024. Øvre prisgrense ble satt tilbake til 10 prosent, til kroner 37,79.

Noteringsprisen har vært stabil i første del av avtaleåret 2023–2024, etter at prisene steg i takt med økt referansepris i starten av perioden. Akkumulert noteringspris ved utgangen av 2023 var på kroner 35,90, godt under øvre prisgrense.

EGG

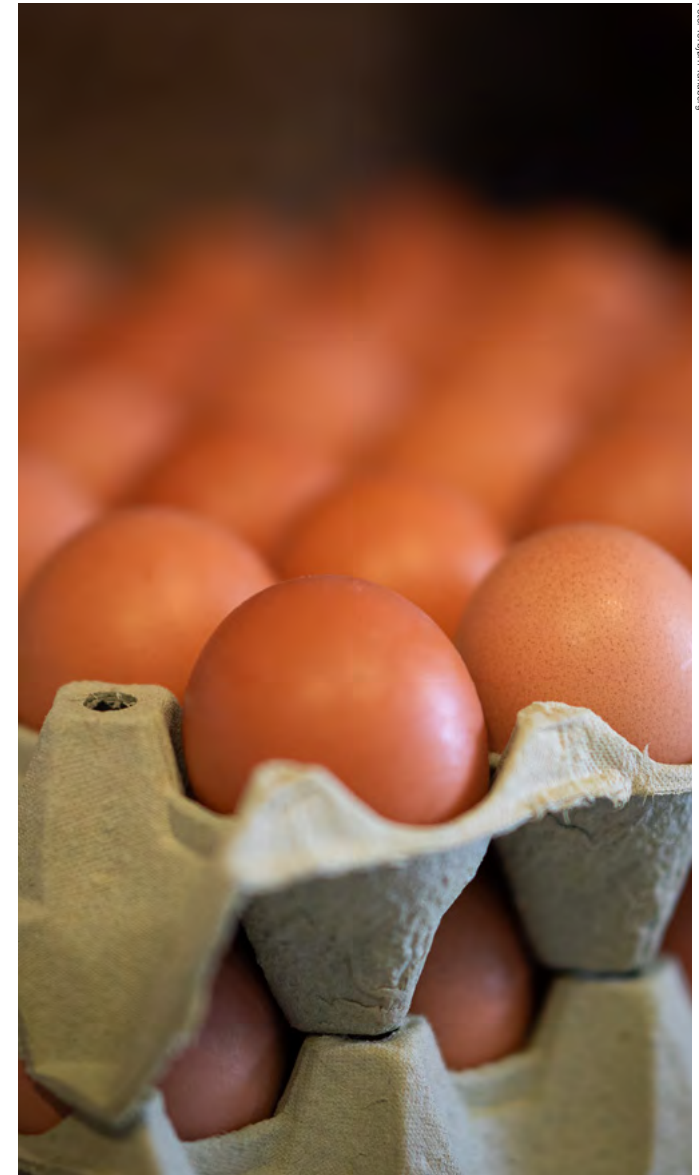
De siste årene har det som regel vært overproduksjon av egg i Norge. Denne situasjonen forandret seg i 2023, hvor det tidvis oppstod underdekning av egg. Landbruksdirektoratet har derfor flere ganger lagt til rette for import gjennom generelle tollavgifts-nedsettelse. For å dekke underskuddet i markedet ble det importert 611 tonn ferske egg i 2023.

Overgangen fra overskudd til underskudd kom som følge av at etterspørselen økte mer enn forventet. Dette kan skyldes at prisen på egg er lav i forhold til for eksempel kjøtt, samtidig som høye internasjonale priser og svak kronekurs har bidratt til å øke konkurranseevnen til norske egg.

Årets produksjon av egg endte på 65 286 tonn, tilsvarende en økning på 0,1 prosent. Engrossalget økte derimot med 1,6 prosent. Ved å ta produksjonen pluss importen og trekke fra engrossalget, får man den totale markedsbalansen i det norske eggmarkedet. Markedsbalansen endte på minus 35 tonn i 2023. Til sammenligning endte denne på 153 tonn i 2022.

MELK

1 404 millioner liter ku- og geitemelk ble levert i 2023, det var 63 millioner liter mindre enn i året før. Ifølge Opplysningskontoret for Meieriprodukter økte mengden omsatt ost, yoghurt, fløte, rømme og smør fra 2022 til 2023, mens det omsatte volumet melk sank.

De siste årene har det som regel vært overproduksjon av egg i Norge. Denne situasjonen endret seg i 2023.

Det er en forskjell på hva som produseres av meieriprodukter og hva som omsettes. I 2023 ble det levert mindre melk enn etterspurt i markedet og vi har hatt lagernedbygning av både ost og skummetmelkpulver. Ved inngangen til 2023 var reguleringslageret av skummetmelkpulver 1 316 tonn. Det ble redusert med 1029 tonn i løpet av 2023. Eksporten av tørrmelk er kraftig redusert, fra 4 884 tonn i 2022 til 569 tonn i 2023. Reguleringslageret av hvitost sank med 994 tonn, til 8 507 tonn ved utgangen av 2023. Reguleringslageret av smør var høyt ved inngangen til 2023, og økte med over 138 tonn i løpet av året til 5 772 tonn ved utgangen av året.

På tross av at man i juni økte forholdstallet for melkekvotene har man ikke fått inn nok melk til å dekke etterspørselen. Landbruksdirektoratet vedtok i januar 2024 generelt nedsatt tollavgiftssats på melkepulver.

PRISUTJEVNINGSORDNINGEN FOR MELK (PU)

Prisutjevningsordningen for melk skal bidra til at melkeprodusentene får samme pris for melken uavhengig av geografisk lokalisering og hva den skal brukes til på meieriet. Landbruksdirektoratet forvalter og fører regnskap for prisutjevningsordningen for melk.

I 2023 var inntektene i ordningen på 1,28 milliarder kroner. Inntektene kom fra avgift på konsummelk, fløte og mysost. Det ble utbetalt 1,16 milliarder kroner, hvorav 41 prosent gikk til ulike melke- og biprodukter, 40 prosent gikk til å finansiere fraktordninger, og 18 prosent gikk til konkurransefremmende tiltak til meieriselskap utenom Tine og Normilk. I overkant av én prosent gikk til administrasjon. Overskuddet for regnskapsåret 2023 var på 125,3 millioner kroner.

Totalt ble det brukt 1 399 millioner liter ku- og geitemelk til å produsere melkeprodukter i 2023.

Landbruksdirektoratet forvalter og fører regnskap for prisutjevningsordningen for melk.

ØKOLOGISK PRODUKSJON

Landbruksdirektoratet samarbeidet også i 2023 med Statistisk Sentralbyrå om å omtale utviklingen i økologisk jordbruk. SSB omtalte areal, husdyrtall og antall jordbruksbedrifter på sine nettsider. I rapporten Produksjon av økologiske landbruksvarer omtalte Landbruksdirektoratet jordbruksproduksjonen, omsetningen gjennom dagligvarehandel og andre salgskanaler, og den internasjonale utviklingen. Vi presenterte rapporten på et webinar i egen regi, hvor også SSB og Dyrket deltok.

Arbeidet med å etablere et bedre datagrunnlag for omsetning i dagligvarehandelen fortsetter i 2024.

TILSKUDD TIL BEARBEIDETE JORDBRUKSVARER (RÅK-TILSKUDD)

I 2023 utbetalte Landbruksdirektoratet ca. 161 millioner kroner i råvarepriskompensasjon (RÅK-tilskudd) til næringsmiddelindustrien, mot 187 millioner kroner i 2022. Utbetalingene ble redusert som følge av mindre prisforskjell mellom norske og internasjonale råvarer. Som følge av vesentlig endrede markedsforhold, ble tilskuddssatsene endret med virkning fra 1. juli 2023. Råvarene for fete melkepulver, med fettinnhold mellom 20 og 42 prosent, ble slått sammen slik at de har samme sats fra 1. juli 2023.

Tilskudd ble utbetalt for bruk av ca. 32 925 tonn norske jordbruksråvarer. Pizza er ferdigvaren som mottar mest tilskudd, og en stor andel av utbetalingene som går til storfekjøtt og ost brukes blant annet i pizza. Det var 43 bedrifter som mottok RÅK-tilskudd i 2023.

I jordbruksforhandlingene 2022 ble partene enige om å øke bevilgningen til RÅK-tilskuddsordningen med ti millioner kroner. Utvidelsen ble brukt til å ta inn ferdigvarene vaniljekrem, vaniljesaus og rømedressing i ordningen fra 1. januar 2023.

Direktoratet har tatt ut både søknader om reseptgodkjenning og søknader om tilskudd til kontroll. Ved kontroll blir det bedt om dokumentasjon av råvaresammensetning, varenummer, innkjøpsfakturaer og salgsfakturaer. Det er tilbakebetalt vel 9,5 millioner kroner i 2023, som følge av feilopplysninger.

HANDEL MED JORDBRUKSVARER

INTERNASJONALE FORHANDLINGER

Direktoratet videreførte arbeidet med faglige analyser og grunnlagsmateriale til bruk i internasjonale forhandlinger, samt rapporter om hvordan handelen med landbruksvarer utvikler seg i henhold til internasjonale forpliktelser. Vi ga departementet råd om hvilke konsesjoner det er mulig å tilby, og hvilke prioriteringer som bør gjøres i forhandlinger om frihandelsavtaler. I 2023 deltok direktoratet på forhandlingsmøter i pågående frihandelsforhandlinger.

TOLLAVGIFTSNEDSETTELSE FOR BASIS JORDBRUKSVARER

Landbruksdirektoratet kan gi generelle eller individuelle nedsettelse av tollavgiftssats for import av utenlandske landbruksvarer. Dette gjøres når det er behov for å supplere norsk produksjon med importerte varer i det norske markedet. Landbruksdirektoratet kan også sette ned tollavgiften for varer som ikke konkurrerer med norsk produksjon og avsetning.

Generelt nedsatt tollavgiftssats gjelder for bestemte varer i en bestemt periode. Den nedsatte tollavgiftssatsen gjelder for alle aktører og det er ikke nødvendig å søke for å få en generelt nedsatt tollavgiftssats. I 2023 ble det fattet vedtak om 286 generelle nedsettelse av tollavgiftssats, noe som var 33 færre enn i 2022.

Individuelle nedsettelse av tollavgiftssats er enkeltvedtak til en enkelt importør, og gis for en fastsatt periode ut fra egenskaper ved varen og hva varen skal brukes til. I 2023 ble det behandlet 2 897 søknader om individuell nedsettelse av tollavgiftssats. Av disse ble 2 221 innvilget, noe som er rundt 120 flere enn året før.

Foto: S. Arent

Pizza er ferdigvaren som mottar mest tilskudd, og en stor andel av utbetalingene som går til storfekjøtt og ost brukes blant annet i pizza.

FORVALTNINGEN AV TOLLKVOTER

Landbruksdirektoratet fordeler tollkvoter, som er retten til å importere et gitt kvantum til redusert tollsats. Det finnes kvoter som er et resultat av Norges handelsavtaler, og i tillegg fastsettes nasjonale kvoter. Kvotene for korn- og kraftfôrvarer er eksempler på dette.

I 2023 ble 88 kvoter fordelt ved auksjon og 15 kvoter ble fordelt etter søknad. Det var 2515 kvoteuttak, som er tilsvarende som året før.

IMPORT OG EKSPORT AV BEARBEIDDE JORDBRUKSVARER

I 2023 ble det importert 623 862 tonn RÅK-varer til en verdi av 22,1 milliarder kroner. For andre året på rad var det en liten nedgang i importen av denne type varer. Mineralvann og øl er de RÅK-varene det blir importert mest av. Eksportert mengde av RÅK-varer var 68 971 tonn i 2023, en nedgang på tre prosent sammenlignet med året før. Det var nedgang for de fleste varegruppene, men eksporten økte av blant annet søte kjeks og småkaker, sjokolademasse og supper.

Rundt 530 importører søkte om nedsatt tollavgiftssats for én eller flere RÅK-varer i 2023. Totalt mottok Landbruksdirektoratet ca. 19 000 søknader om tollavgiftsnedsettelse for RÅK-varer, omtrent på samme nivå som i 2022. Av disse søknadene ble rundt 17 000 godkjent.

BRUK AV UTENLANDSK BEARBEIDING

Norske råvarer som bearbeides i utlandet kan få tollfritak når det ferdige produktet kommer tilbake til Norge, gjennom ordningen utenlandsk bearbeiding.

I 2023 ble det importert 12 700 tonn til en verdi av nesten 800 millioner kroner etter utenlandsk bearbeiding. Sammenlignet med året før, er dette en reduksjon på syv prosent i mengde mens verdien var på samme nivå. Den varen det ble importert mest av etter utenlandsk bearbeiding var melkeerstatninger, med 30 prosent av total importert mengde. Det var 25 aktører som benyttet ordningen i 2023, mot 30 året før.

INNENLANDSK BEARBEIDING

Utenlandske landbruksvarer kan innføres midlertidig tollfritt til Norge for bearbeiding, og deretter gjenutføres innen seks måneder. Formålet med ordningen innenlandsk bearbeiding er å legge til rette for at norsk næringsmiddelindustri kan utnytte ledig bearbeidingskapasitet gjennom produksjon for eksport. Det er samtidig viktig at mulighetene for avsetning og foredling av norske landbruksvarer ivaretas.

Totalt mottok Landbruksdirektoratet 14 søknader om tillatelse til innenlandsk bearbeiding i 2023, og innvilget tolv av disse.

TILSKUDDSORDNINGER TIL KORN OG KRAFTFÔR

Formålet med pristilskuddene til korn er å øke inntekter, redusere kostnader og utjevne distriktsforskjeller i produksjon og omsetning av jordbruksprodukter i tråd med de målsetninger Stortinget har fastsatt.

Med unntak av frakt av kraftfôr, utbetales alle pristilskuddene fastsatt i Jordbruksavtalen til industrien, dvs. kornhandlerne, matmellemøllene eller kraftfôrprodusentene.

PRISNEDSKRIVINGSTILSKUDD KORN

Prisnedskrivningstilskudd utbetales for alt norsk korn, oljefrø og erter, unntatt såkorn. Økologisk korn har en høyere sats enn konvensjonelt. Det ble i kalenderåret 2023 utbetalt om lag 1 511 millioner kroner. Det er en reduksjon sammenlignet med 2022 fra 1 637 millioner kroner.

Landbruksdirektoratet ble invitert til å forklare importvernet i Landbrukspodden.

Satsene fastsettes med virkning fra 1. juli. Satsen økte betydelig fra 1. juli 2022 for å ta høyde for økte målpriser og høye internasjonale priser. Satsen ble nedjustert noe fra 1. juli 2023, tilsvarende reduksjonen i målpris (10 øre per kilo).

Utbetalingen følger kornproduksjonen. Jo mer korn som er produsert, jo høyere blir utbetalingen. En god kornhøst i 2022 og en dårlig i 2023, påvirker utbetalingene.

MATKORNTILSKUDD

Matkorntilskuddet gis til norsk korn som brukes i produksjon av matmel og andre kornprodukter til forbrukermarkedet. Satsen fra 1. juli 2023 har vært 23 øre per kilo etter null-sats fra 1. juli 2022, som en følge av endrete priser på verdensmarkedet. I tillegg til tilskuddssatsen, varierer utbetalingen med forbruket av norsk mathvete.

TILSKUDD TIL FRAKT AV KORN OG KRAFTFÔR

Det er fire tilskudd for frakt av korn: Tilskudd til frakt av korn, oljefrø, fôrerter, lupiner og bønner fra overskuddsområdet til produksjonsanlegg i resten av landet, tilskudd til frakt av soya-mel til kraftfôr til Bergneset i Balsfjord (utgår fra 1. januar 2024), tilskudd til frakt av karbohydratråvarer til kraftfôr fra utlandet til underskuddsområder og tilskudd til frakt av økologisk korn, oljefrø, fôrerter, lupiner og bønner fra kornprodusent til mottaksanlegg. Til sammen ble det utbetalt 67,6 millioner kroner i 2023, ned fra ca. 78 millioner kroner i 2022. Satsene fastsettes i Jordbruksavtalen. Tilskudd til frakt av kraftfôr utbetales til husdyrprodusenter. Satser fastsettes av Landbruksdirektoratet på bakgrunn av ordrestørrelser, transportkostnader mv. innenfor den årlige bevilgningen fastsatt i Jordbruksavtalen. Det ble i 2023 utbetalt 168 millioner kroner over ordningen.

Matkorntilskuddet gis til norsk korn som brukes i produksjon av matmel og andre kornprodukter til forbrukermarkedet.

BEREDSKAPSLAGRING AV MATKORN

Landbruksdirektoratet har i 2023 brukt mye tid på etableringen av beredskapslagring av matkorn. I februar leverte vi en rapport med forslag til utforming, med en opptrappingsplan, innenfor de rammene som Landbruks- og matdepartementet hadde gitt for arbeidet: lager tilsvarende to til tre måneders lager, kun for mathvete, integrert lagring og statlig eierskap til kornet. Etableringen skal skje innenfor anskaffelsesregelverket, være på den samfunnsøkonomisk beste måten og påvirke konkurransen i markedet i minst mulig grad.

Etter behandling i regjering, ble det satt av 63,4 millioner kroner for etablering i 2023 og et oppdrag om å starte anskaffelsesprosessen. Arbeidet fortsetter inn i 2024.

Foto: Lærings- og kompetensbyrå

Landbruksdirektoratet har i 2023 brukt mye tid på etableringen av beredskapslagring av matkorn.

Regional og lokal forvaltning

LMD har delegert forvaltningen av de landbrukspolitiske virkemidlene til Landbruksdirektoratet, statsforvalteren, kommunene og fylkeskommunene. Direktoratet skal bidra til at forvaltningen av de landbrukspolitiske virkemidlene skjer i samsvar med tildelinger og fastsatt regelverk.

Landbruksdirektoratet har ansvar for å formidle fag- og forvaltningskompetanse og landbruks- og matpolitikk til regional og lokal landbruksforvaltning. For de økonomiske virkemidlene har direktoratet også ansvar for å ivareta kontroll med forvaltningen. Direktoratet utarbeider og vedlikeholder rundskriv til virkemidlene. Målet med rundskrivene er å bidra til at krav til saksbehandlingen blir ivaretatt og til likebehandling i hele landet for virkemidlene som forvaltes regionalt og lokalt.

STATSFORVALTEREN

Landbruksdirektoratet har gitt innspill til prioriteringer, føringer og krav til statsforvalteren knyttet til direktoratets ansvarsområde til styringsdokumentene, herunder tildelingsbrev og hovedinstruks, til statsforvalteren for 2023. Direktoratet har ansvar for utforming av kap. 5 «Budsjettdelinger 2023 Landbruks- og matdepartementet» i tildelingsbrevet, for de økonomiske virkemidlene der budsjett disponeringsmyndigheten er delegert til statsforvalter eller kommune. Statsforvalteren skal formidle informasjon om kommunens økonomiske rammer og føringer ellers for de økonomiske virkemidlene der kommunene er tildelt budsjett disponeringsmyndighet.

Statsforvalteren skal ivareta kontroll med at kommunene forvalter de økonomiske virkemidlene på en forsvarlig måte og i henhold til etablert intern kontroll. Direktoratet videreutviklet i 2023 malen for brev statsforvalteren benytter i sin dialog med og styring av kommunene.

Landbruksdirektoratet gir årlig ut en veileder som skal hjelpe statsforvalter i å ivareta kravene til kontroll med egen og kommunenes tilskuddsforvaltning.

Landbruksdirektoratet arrangerte i 2023 om lag 60 fagsamlinger med statsforvalteren for å formidle fag- og forvaltningskompetanse, samt legge til rette for erfaringsutveksling. Den store hovedtyngden av disse fagsamlingene var digitale. Erfaringsutvekslingen har som mål å bidra til likebehandling på tvers av statsforvalteremøter. Direktoratet arrangerte også månedlige digitale møter med landbruks- og reindriftsdirektørene med samme formål. I tillegg arbeidet vi med struktur og innholdsproduksjon til Statsforvalternett, som ble lansert 1. november.

Direktoratet har i 2023 deltatt i styringsmøter med statsforvalteren som arrangeres i regi av Landbruks- og matdepartementet.

KOMMUNENE

Kommunene har vedtaksmyndighet for flere av de landbrukspolitiske virkemidlene rettet mot jordbruk og skogbruk. Statsforvalteren er departementets og direktoratets bindeledd overfor kommunene.

FYLKESKOMMUNENE

Direktoratet gir årlig innspill til LMD sitt oppdragsbrev til fylkeskommunene.

Vi har ansvaret for flere tilskuddsordninger der forvaltningen er delegert til fylkeskommunene. Gjennom året har vi arrangert fire digitale møter og deltatt på en fysisk samling arrangert av fylkeskommunene. Samlingen i Bodø hadde næringsutvikling og forvaltning av virkemidlene fylkeskommunene forvalter på agendaen. Etter ønske fra fylkeskommunene om faglig påfyll, arrangerte vi en digital samling med tema som jordhelse, klimatilpasning i jordbruket og biogass.

Samarbeid med andre

Landbruksdirektoratet har et tett samarbeid med en lang rekke andre offentlige virksomheter.

ARBEIDS- OG VELFERSDIREKTORATET

Vi hadde samarbeidsmøte med Arbeids- og velferdsdirektoratet våren 2023. Temaene var felles veiledning av bonden som søker både ytelse hos Nav og tilskudd ved sykdom og fødsel.

ARTSDATABANKEN

I 2023 har Landbruksdirektoratet og Artsdatabanken hatt uformelle møter der fokuset har vært kunnskapsdeling. Landbruksdirektoratet og Artsdatabanken sitter også sammen i direktoratgruppen for økologisk grunnkart.

DIREKTORATET FOR SAMFUNNSSIKKERHET OG BEREDSKAP (DSB)

Landbruksdirektoratet deltar i DSB sitt rådgivende skogbrannutvalg, der formålet er løpende samråd mellom beredskaps- og skogaktører om beredskap. DSB og Landbruksdirektoratet deltar begge i Naturfareforum.

DIREKTORATET FOR STRÅLEVERN OG ATOMSIKKERHET (DSA) – KRISEUTVALGET FOR ATOMBEREDSKAP

Atomberedskapsen i Norge er bygget opp rundt Kriseutvalget for atomberedskap. DSA er leder av, og sekretariat for, Kriseutvalget. Utvalget består av representanter fra mange sentrale etater på fagområdet.

Landbruksdirektoratet har en rolle inn mot Kriseutvalget som en av Kriseutvalgets rådgivere. Vi har i 2023 deltatt på arbeidet med å lage en rapport om tiltak for næringsmidler ved en atomhendelse. Rapporten er en oppfølging av Mattilsynet og DSA sin felles Strategi for håndtering av radioaktivitet i næringsmidler 2021-2025. Direktoratet deltok også i en atomberedskapsøvelse som ble gjennomført i mai 2023.

FEFO

I 2023 har Landbruksdirektoratet og FeFo (Finnmarkseiendommen) hatt dialogmøte med erfaringsutveksling og dialog rundt samarbeidspunkter og aktuelle problemstillinger som berører både direktoratets og FeFos saksområder, herunder oppfølging av gjeterhytter i reindriften.

GRENSEKOMMISSARIATET FOR DEN NORSK-RUSSISKE GRENSE

Landbruksdirektoratet har hatt et godt samarbeid med Grensekommisæren for den norsk-russiske grensen i forbindelse med reingjerdet mot Russland og møter i forbindelse med krav om erstatning for beiteskader forårsaket av norsk rein på russisk territorium i det russiske naturreservatet Pasvik Zapovednik. Grensekommisariatet la til rette for et møte med naturreservatet Pasvik Zapovednik i oktober 2023.

INNOVASJON NORGE

Landbruksdirektoratet og Innovasjon Norge har stadig mer samarbeid. Landbruksdirektoratet har fått økt ansvar innen næringsutvikling, direktoratets oppgaver med reduserte klimagassutslipp fra landbruket og sirkulær bioøkonomi krever tett samarbeid med Innovasjon Norge og Bionova. Samarbeidet er formalisert i en samarbeidsavtale og følges opp gjennom årlige kontaktmøter, samt møter knyttet til faglige oppdrag og fagområder. Det er mange grenseflater mellom oss og brukerne våre, som gjør det svært nyttig med kontakt og kjennskap til hverandres ordninger og organisasjon.

OFFENTLIG PRIVAT SAMARBEID OM SEKTORUTVIKLING I LANDBRUKET (OPS-LANDBRUK)

Direktoratet deltar aktivt inn i OPS-landbruk, som er et offentlig privat samarbeid for å øke landbruksnæringsens konkurransekraft gjennom økt samhandling om digitalisering.

29. september ble rapporten om økologisk tilstand i skog levert til landbruks- og matminister Geir Pollestad.

KONKURRANSETILSYNET

Direktoratet har hvert år et kontaktmøte med Konkurransetilsynet. I løpet av 2023 har vi hatt flere ad hoc møter med tilsynet.

Formålet er å sikre at de landbrukspolitiske målene lar seg realiseres uten ulovlig markedsatferd eller prissamarbeid.

MATTILSYNET

Landbruksdirektoratet har mange oppgaver som grenser inn mot Mattilsynets fagområder. Det foreligger derfor en samarbeidsavtale mellom etatene som skal sikre informasjons- og kompetanseutveksling, og legge til rette for bedre tjenester til brukerne. Etatene har også årlige kontaktmøter hvor det legges vekt på informasjon om status på arbeidsområder som berører begge parter, og hvordan samarbeidet kan utvikles på nye områder.

I årets samarbeidsmøte ble det blant annet satt fokus på viktigheten av at det er samsvar mellom oppdragene som gis til Mattilsynet og Landbruksdirektoratet i tildelingsbrev og økonomi- og virksomhetsinstruksen. Begge etatene deltar i utviklingen av disse dokumentene, og vil fortsette å engasjere seg i dette arbeidet.

Under følger en oversikt over noen av samarbeidsområdene i 2023:

- Utveksling av informasjon i dyrevelferdssaker
- Utarbeidelse av ny avtale om informasjonsutveksling i dyrevelferdssaker som blant annet har som mål å tydeliggjøre hvilke saker som skal utveksles.
- Utredning om bruk av Husdyrregisteret til tilskuddsberegning
- Mattilsynet og Landbruksdirektoratet har de siste årene hatt dialog for å avdekke kunnskapshull. I år har samarbeidet resultert i forslag om å utrede hvordan utfordringer med biorest etter biogassproduksjon kan løses. Innspillene vil bli diskutert i jordbruksoppgjøret.
- Samhandling mellom etatenes IT-systemer
- Datautveksling, mottak og produksjon av vegetabiler
- Arbeid med revidering av lov om dyrehelsepersonell

- Ved offentlige pålegg om sanering
- Håndtering av radioaktivitet
- Rapportering av regelverksutfordringer ved import av landbruksvarer og Matvareforsyningsberedskap
- Sikre god veterinærdekning i hele Norge
- Husdyrgjødsel, biogjødsel og andre gjødselvarer
- Tap av sau på beite
- Tilskudd til frøavl og settepotetavl
- Rapportering av lokal foredling av melk
- Krav til karens ved flytting av dyr mellom soner for distrikts-tilskudd kjøtt
- Økologisk landbruk
- Handlingsplan for bærekraftig bruk av plantevernmidler
- Rovvilt
- Reindrift
- Tiltak for bedre jordhelse
- Tiltak for reduserte klimagassutslipp fra plante- og husdyrproduksjon
- Vurderer søknader om midler til bærekraftig bruk av plantevernmidler (PLV) i samråd med Mattilsynet.

MILJØDIREKTORATET

Samarbeidet med Miljødirektoratet er forankret i en egen samarbeidsavtale mellom direktoratene og det avholdes årlige direktørmøter.

Nedenfor er en liste over noen av temaene vi har samarbeidet med Miljødirektoratet om i 2023.

- Samarbeid om årsrapport til EU- kommisjonen gjennom EUs tømmerforordning
- Utredning om økologisk tilstand i skog
- Utredning om tiltaksanalyse for skog- og arealbrukssektoren
- Oppfølging av tiltaksplan for ville pollinerende insekter
- Oppfølging av tverrsektoriell tiltaksplan tilknyttet bekjempelse av fremmede skadelige organismer
- Oppfølgingsplan for truet natur
- Arbeid med økologisk grunnkart

Samarbeidsmøte med Mattilsynet.

- Veileder for meldeplikt ved skog- og jordbrukstiltak i tilknytning til utvalgte naturtyper
- Samarbeid om kunnskapsgrunnlag for bærekraftig nitrogenforvaltning i jordbruket
- Samarbeid i sekretariatet for regnskapsgruppa for klimaavtalen mellom jordbruket og staten
- Deltagelse i Miljødirektoratets etatssamarbeid på klimaområdet, herunder arbeid med kunnskapsgrunnlag for regjeringens årlige Klimastatus og - plan
- Gjennomgang av tilskuddsordningen for jordbruksforetak som leverer husdyrgjødsel til biogassanlegg
- Klimatilpassing
- Høstbart vilt

NATURHISTORISK MUSEUM – UNIVERSITETET I OSLO (NHM-UIO)

Landbruksdirektoratet har i samarbeid med NHM-UIO arrangert flere kurs i naturkartlegging til skogbruksplanleggere og feltpersoner i landskognaktseringen. Kursene består av en teoretisk og praktisk del.

NORGES FORSKNINGSRÅD

Landbruksdirektoratet er sekretariat for Forskningsmidlene for jordbruk og matindustri (FFL/JA), og samarbeider tett med Forskningsrådet på området mat og bioressurser. Styrene for forskningsmidlene har en samarbeidsavtale med Forskningsrådet om kjøp av tjenester og strategisk samarbeid. Styrene benytter Forskningsrådets administrative tjenester for utlysninger, vurdering av prosjekters forskningsfaglige kvalitet, søknadshåndtering og prosjektoppfølgning. Det er gjennom året løpende dialog om utlysninger, søknadsbehandling og pågående prosjekter, samt samarbeid om porteføljeanalyser m.m.

NORGES VASSDRAG- OG ENERGIDIREKTORAT (NVE)

NVE leder sekretariatet og styringsgruppen for Naturfareforum. Landbruksdirektoratet er ett av flere direktorater og institusjoner som deltar i Naturfareforum. I 2023 har det vært arbeidet med innspill til Stortingsmelding om flom og skred, bl.a. om behovet for flomsikring av jordbruksarealer.

Arbeidsgruppen bestående av Landbruksdirektoratet og NVE har i 2023 jobbet videre med forvaltningsmodellene for sikringsskog mot naturskader. Formålet med arbeidet er å kunne utnytte skogressursen og samtidig bruke skog som forebyggende sikringstiltak mot skred.

Vi har også hatt løpende kontakt og samarbeid med NVE i forbindelse med vår utredning om bakkemonterte solcelleanlegg.

NORSK INSTITUTT FOR BIOØKONOMI (NIBIO)

Landbruksdirektoratet har i 2023 videreutviklet det strategiske samarbeidet med NIBIO. Målet er å ha kjennskap til forskning og utvikling som pågår, og hvilke kunnskapsbehov direktoratet mener det er behov for i fremtiden. Samarbeidet med NIBIO favner vidt innen direktoratets fagområder og er nedfelt i en egen samarbeidsavtale.

Landbruksdirektoratets kontakt og samarbeid med NIBIO i 2023 har særlig vært knyttet til følgende områder:

- Kunnskapsgrunnlag for reduserte klimagassutslipp og økt opptak av karbon i jordbruket
- Kunnskapsgrunnlag for økt utnyttelse av næringsstoffer i jordbruket, og redusert næringsstofftap og forurensning til luft, jord og vann
- Arealforvaltning
- Skogbruk
- Innsynsløsningen Skogportalen

I 2023 har det vært arbeidet med innspill til Stortingsmelding om flom og skred, bl.a. om behovet for flomsikring av jordbruksarealer.

RIKSANTIKVAREN

Landbruksdirektoratet har en treparts samarbeidsavtale mellom Riksantikvaren og Miljødirektoratet på kulturlandskapsområdet. Arbeid med Utvalgte kulturlandskap i jordbruket og landbrukets verdensarvordning er sentrale tema. I mars 2023 leverte direktoratene rapporten «Forslag til satsing for fortsatt seterdrift».

SKATTEETATEN

Skatteetaten har opplysninger om personers skattegrunnlag og inntekter som landbruksforvaltningen trenger for å saksbehandle og kontrollere søknader om tilskudd til avløsning ved sykdom, fødsel mv. Disse opplysningene får vi gjennom integrasjon mot Skatteetatens datadelingstjenester. Skatteetaten gir oss også tall til å utarbeide Totalregnskap for reindriftsnæringen.

STATISTISK SENTRALBYRÅ (SSB)

Landbruksdirektoratet har et nært samarbeid med SSB. Hvert år deler vi betydelige datamengder som grunnlag til SSBs produksjon av offisiell landbruksstatistikk. I tillegg samarbeider vi med utvikling av statistikk og i utvalget for offisiell statistikk.

SSB har i samråd med utvalget for offisiell statistikk, der Landbruksdirektoratet har vært representert siden oppstarten, ansvar for å lage nasjonalt program for offisiell statistikk. I 2023 ble programmet for 2024 til 2027 utarbeidet og vedtatt. I henhold til det kommende programmet har Landbruksdirektoratet ansvar for å produsere fem offisielle statistikker. Landbruksdirektoratet har spilt inn, og fått gjennomslag for, at det skal utvikles statistikk på salg av økologiske varer.

For å imøtekomme kvalitetskrav som stilles til produksjonen av offisiell statistikk, ble det i 2021 etablert et evalueringssystem for å måle kvalitet i statistikken. Vi gjennomførte høsten 2023 vår tredje kvalitetsevaluering i samarbeid med SSB. I forlengelsen av arbeidet med kvalitetsforbedring, deltok vi også på en rekke kurs om produksjon og formidling av statistikk, arrangert av SSB.

I 2023 ble det avholdt kontaktmøte mellom Landbruksdirektoratet og SSB. Møtet avholdes annethvert år og er en viktig møtearena for å utveksle tilbakemeldinger og utviklingsområder.

STIFTELSEN NORSK MAT

Landbruksdirektoratet og Stiftelsen Norsk Mat har en samarbeidsavtale som skal bidra til informasjonsutveksling og legge til rette for bedre tjenester til brukerne. Aktuelle tema for samarbeid og årlig kontaktmøte i 2023 var blant annet:

- KSL-standard og miljøkrav i landbruket
- Økologisk landbruk ifm. revidering av Økologiprogram og midtveisevaluering av Nasjonal strategi for økologisk jordbruk
- Inn på tunet, herunder godkjenningsordningen, Inn på tunet-løftet 2 og ny kommunikasjonsplan hos Norsk Mat.
- Lokalmat, har etablert et samarbeid mellom Norsk Mat, Landbruksdirektoratet og Innovasjon Norge
- Tilsyn og kontroll

TOLLETATEN

Landbruksdirektoratet forvalter importvernet sammen med Tolletaten. Vi samarbeider godt for å løse felles utfordringer på området, og har IT-systemer som er koblet mot hverandre for deling av informasjon. Vi har et årlig toppledermøte og løpende dialog gjennom året. Direktoratet sender tips til Tolletaten for å bidra til målrettet kontroll av landbruksvarer, og Tolletaten tar kontakt med oss ved behov i forbindelse med kontroller og aksjoner.

Landbruksdirektoratet har også hatt dialog med Tolletatens etterretningsdivisjon om hvilke områder vi mener Tolletaten bør være ekstra oppmerksom på innenfor grensekryssende vareførsel på landbruksområdet.

Landbruksdirektoratet har også deltatt i referansegruppen for utvikling av nytt system for tollbehandling hos Tolletaten.

Lokalmat, har etablert et samarbeid mellom Norsk Mat, Landbruksdirektoratet og Innovasjon Norge

Landbruksdirektoratet som sekretariat

Landbruksdirektoratet er sekretariat for en rekke styrer, råd og utvalg. Her er en oversikt over viktige saker sekretariatene arbeidet med i 2023.

OMSETNINGSRÅDET

Omsetningsrådet skal bidra til å balansere markedet for jordbruksvarer til lavest mulig kostnad. Omsetningsloven er det juridiske grunnlaget for markedsreguleringssystemet, og Omsetningsrådet er satt til å forvalte dette. De fleste tiltakene blir gjennomført gjennom Tine SA, Nortura SA og Felleskjøpet Agri SA, som markedsregulatorer.

Rådet består av elleve medlemmer som representerer myndighetene, faglagene, samvirkeorganisasjonene, industrien og handelen. Landbrukets organisasjoner har flertall i rådet. LMD har ledervervet og Landbruksdirektoratet er sekretariat. Direktoratet forbereder sakene og følger opp vedtakene som fattes. Rådet har gitt oss myndighet til å fatte vedtak i saker av ikke-prinsipiell karakter.

Det ligger også til sekretariatrollen å kreve inn og forvalte avgiftsmidlene som brukes for å balansere markedet. Avgiftene fra de forskjellige varegruppene skal holdes adskilt, og midlene er derfor plassert i seks separate fond. Satsene for omsetningsavgift fastsettes årlig av LMD etter anbefaling fra Omsetningsrådet, og belastes primærprodusenten per kilo eller per liter solgt vare. Mens LMD fastsetter avgiftssatsene, ligger det til Omsetningsrådet å forvalte avgiftsmidlene. De skal disponeres på den mest kostnadseffektive måten, med mål om å oppnå balanse mellom tilbud og etterspørsel i markedet.

Landbruksdirektoratet forberedte 114 saker i 2023. Det ble avholdt ti møter, hvorav fem digitale. I september ble det avholdt faktur til Vestfold og Telemark med bedrifts- og gårdsbesøk i området rundt Tønsberg, samt tilhørende rådsmøte.

En utfordrende markedsituasjon på kjøtt vedvarte fra 2022 og gjennom 2023. Taket for innlegg av storfe på reguleringslager er normalt 2 500 tonn per år, men det ble vedtatt to ekstraordinære utvidelser av dette – først til 4 800 tonn og deretter til 6 300 tonn. På svin søkte markedsregulator LMD om å øke taket med 1 000 tonn til 4 000 tonn. Omsetningsrådet ble bedt av LMD om å gjøre en vurdering av markeds situasjonen, og rådet støttet markedsregulators søknad, som LMD deretter innvilget. Ved utgangen av 2023 lå det omtrent 11 500 tonn kjøtt på reguleringslager.

Det ble vedtatt partisalg med ekstra rabatt av 300 tonn storfekjøtt-sortering fra reguleringslager grunnet lav etterspørsel etter denne varen. På svin ble det først vedtatt partisalg av 180 tonn hele slakt og senere økt frysefradrag på 650 tonn hele slakt, begge deler grunnet kort holdbarhetsdato. Kalveslakting ble innført som et ekstraordinært tiltak for å redusere tilførselen av storfekjøtt og derigjennom bedre markedsbalansen. Effekten av dette tiltaket vil primært komme i andre halvår 2024.

En utfordrende markeds-situasjon på kjøtt vedvarte fra 2022 og gjennom 2023. Taket for innlegg av storfe på reguleringslager er normalt 2 500 tonn per år, men det ble vedtatt to ekstraordinære utvidelser av dette – først til 4 800 tonn og deretter til 6 300 tonn.

Det har vært utfordrende for markedsregulator å håndtere det store overskuddet, og innfrysingskapasiteten har tidvis vært sprenget. Det har vært blant annet vært problematisk å få tak i nok bisonpaller, som brukes for oppbevaring av slakt på fryselager. Landbruksdirektoratet utredet i 2023 finansieringen av markedsreguleringen på kjøtt, og Omsetningsrådet vedtok en økt målsatt størrelse for fondet tilknyttet denne sektoren.

I eggsektoren har situasjonen snudd fra overproduksjon i 2022 til en mindre underskuddssituasjon i løpet av 2023. I 2022 ble det innført et nytt produksjonsregulerende tiltak, hvor 13 produsenter blir kompensert for å gjøre opphold i produksjonen i minst 12 måneder. Flesteparten av produsentene startet sitt opphold i 2023. Som markedsbeskrivelsen viser, ble 2023 et år hvor etterspørselen økte mer enn forventet. Tilfeller av salmonella og fugleinfluensa i våre naboland bidro til en internasjonal prisvekst som la press på den innenlandske produksjonen. Markedsregulator anmodet om tollnedsettelse på egg både rundt sommeren og i slutten av året.

Som markedsbeskrivelsen viser, var kornåret 2022/23 en rekordsesong for norsk kornproduksjon. Fra avlingen ble det overlagret 22 900 tonn mathvete klasse 1 og 2, 5 400 tonn matrug og 25 600 tonn førkorn til en kostnad på 377 kroner per tonn. Det ble omdisponert 50 200 tonn mathvete og 7 000 tonn matrug til førkorn, til en snittpris på 520 kroner per tonn. Dårlige avlinger i 2023 medfører at det ikke ligger an til å bli gjennomført avsetningstiltak i sesongen 2023/2024.

I melkesektoren har reguleringsbehovet i 2023 vært lavere når det gjelder ost og melkepulver enn i 2022. Produksjonen har vært lavere og etterspørselen høyere enn prognosene tilsa ved inngangen på året. LMD økte forholdstallet i juni, etter anbefaling fra Tine, noe som skulle tilføre markedet ca. 60 millioner liter mer. Mot slutten av året konstaterer Tine at produksjonen er for lav til å dekke etterspørselen i starten av 2024. Ved underdekning av melk er det prioritiseringsregler i Omsetningsrådets regelverk som sikrer ønsket anvendelse av melken.

Omsetningsrådet forvaltet i 2023 et kostnadsbudsjett på om lag 600 millioner kroner, hvorav markedsreguleringen, som består av både avsetnings- og produksjonsregulerende tiltak, utgjorde rundt 270 millioner kroner. Regnskapet for markedsreguleringen er forventet å lande på nærmere 330 millioner kroner for 2023. Omsetningsrådet leverer egen årsmelding.

LANDBRUKETS UTVIKLINGSFOND (LUF)

Fondsmidlene i Landbrukets utviklingsfond (LUF) kan brukes til:

- Tiltak som tar sikte på å styrke og bygge ut næringsgrunnet på landbrukseieendommer. Dette gjelder også om landbrukseieendommen er en del av en kombinert arbeidsplass.
- Aktivitetsfremmende tiltak innen eller i tilknytning til landbruksnæringene.

Fondsmidlene til LUF blir bevilget av Stortinget, normalt sammen med behandlingen av proposisjonen om jordbruksoppgjøret og i Prop. 1 S for Landbruks- og matdepartementet.

LMD er fondets eier og legger frem vedtekter som beskriver myndighet og ansvar mellom fagdepartementet og administrator av fondet. Departementet utarbeider forslag til bevilgninger over statsbudsjettet og har ansvaret for å rapportere til Stortinget om oppnådde resultater for siste regnskapsår. LMD sender årlig tildelingsbrev til de virksomhetene som forvalter tilskudd under LUF. Dette er Landbruksdirektoratet, Innovasjon Norge, Stiftelsen Norsk Mat og fylkeskommunene. Kommunal- og distriktsdepartementet (KDD) sender tildelingsbrev til statsforvalteren etter innspill fra LMD.

LMD er ansvarlig for å legge frem tilbud til Norges bondelag og Norges bonde- og småbrukarlag på forhold som berører fondet, i forbindelse med de årlige jordbruksforhandlingene.

Landbruksdirektoratet har et administrativt forvaltningsansvar for fondet. Oppgaven innebærer blant annet å:

- effektivere vedtakene som fattes om bruk av fondets midler, herunder foreta utbetalinger
- rapportere til LMD ved vesentlige avvik og hendelser som påvirker fondet
- utarbeide årsregnskap og sammenstille prognoser.
- avlegge årsrapport.

I 2023 ble fondet tilført 2,32 milliarder kroner, mens det ble utbetalt 1,92 milliarder kroner. LUF fikk derfor et positivt resultat på 401,6 millioner kroner. For mer rapportering fra fondet vises det til årsrapporten for LUF 2023.

FORSKNINGSMIDLENE FOR JORDBRUK OG MATINDUSTRI

Landbruksdirektoratet er sekretariat for styret for Fondet for forskningsavgift på landbruksprodukter (FFL) og styret for FoU-midler over jordbruksavtalen (JA). Styrene (FFL/JA) finansierer forskning og innovasjon i hele verdikjeden fra primærledd til industri og forbrukerledd. Til sammen utgjorde FFL/JA sin støtte til forskning om lag 270 mill. kroner i 2023. Det ble avholdt seks styremøter og behandlet 65 styresaker. En av de viktigste oppgavene for sekretariatet er å gjennomføre utlysning av forskningsmidler, vurdere søknader og legge fram innstilling for styrene. FFL/JA har en samarbeidsavtale med Forskningsrådet om utlysning og vurdering av flerårige forskningsprosjekter. Forskningsrådets systemer og rutiner benyttes, og søknadene vurderes av nasjonale og internasjonale fageksperter. Sekretariatet innstiller deretter søknadene til behandling i styrene. Det var 67 søknader om forskningsprosjekt i 2023, mot 42 året før. 33 forskningsprosjekter ble innvilget. Vurdering og prioritering knyttet til utredninger og forprosjekt gjøres av sekretariatet. Det kom inn 59 søknader om midler til utredninger og forprosjekt i 2023, mot 29 søknader året før. 31 av årets søknader ble innvilget. Det er økende interesse for forskningsmidlene, noe som gjenspeiles i flere søknader til FFL/JA.

Styrene arrangerte innspillsseminar 15. november 2023 for næringsaktører, forskningsmiljøer og interesseorganisasjoner. Styrene fikk innspill til forskningsbehov fremover, noe styrene vil bruke i utlysningstekstene til forskningsmidlene.

Sekretariatet, på vegne av styrene, har deltatt i operativ gruppe i samfunnsoppdraget om bærekraftig fôr sammen med åtte andre virksomheter, inkludert Landbruksdirektoratet. Operativ gruppe leverte sitt arbeid til departementene 15. november.

For JA-styret og FFL-styrets virksomhet for 2023 vises det til egne årsrapporter.

REINDRIFTSSTYRET

Reindriftsstyret behandler saker som følger av reindriftsloven og av instruksen for Reindriftsstyrets arbeid. De syv medlemmene velges for en periode på fire år. Fire oppnevnes av Landbruks- og matdepartementet og tre av Sametinget. Medlemmene skal ha en fordeling etter geografi, faglige forutsetninger og samfunns-erfaringer. Det skal også være mest mulig lik representasjon av begge kjønn, samt aktive utøvere av reindrift i Reindriftsstyret.

Reindriftsstyret har både en rådgiver- og forvalterfunksjon. Rådgiverfunksjonen er rettet mot både offentlige organer og andre interesser i samfunnet. Under Reindriftsstyrets rådgivende funksjon, hører det til at Reindriftsstyret blant annet kan gi høringsuttalelser i saker som gjelder reindriften, herunder lovendringer, og andre saker av betydning for reindriften. Reindriftsstyret har i 2023 blant annet gitt uttalelse ifm. Fosen-saken og innspill til revisjonen av reindriftsloven.

Forvalterfunksjonen gir Reindriftsstyret kompetanse til å behandle saker som følger av reindriftsloven, og styret er også klageinstans for vedtak truffet av statsforvalteren.

Landbruksdirektoratet er sekretariat og utøvende organ for Reindriftsstyret. Reindriftsstyret avholdt seks møter i 2023, og behandlet totalt 69 saker. Blant disse var flere vedtak om forholdsmessig reduksjon av reintall for siidaandeler og klagesaker. Reindriftsstyret har et overordnet ansvar for at et bærekraftig reintall oppnås, og reduksjonsvedtakene er en del av oppfølgingen av siidaer som er over sitt fastsatte bærekraftige reintall.

I forbindelse med styremøter, har Reindriftsstyret som mål å møte reindriftsutøvere og andre relevante aktører. I 2023 har Reindriftsstyret hatt dialogmøte med Statsforvalteren i Troms og Finnmark om aktuelle saker i deres reinbeiteområder, samt at styret var representert på Norske Reindriftsamers Landsforbund sitt landsmøte i Kautokeino. Formålet er å øke innsikten og forståelsen for utfordringer som reindriften har i de enkelte reinbeiteområdene.

Landbruks- og matministeren og Reindriftsstyret har årlig et felles møte for å utveksle informasjon om aktuelle saker som berører reindriftnæringen. Dialogen mellom politisk ledelse og Reindriftsstyret er viktig for å skape en felles forståelse for utfordringer og muligheter for reindriftnæringen.

REINDRIFTENS UTVIKLINGSFOND (RUF)

Reindriften Utviklingsfond skal ved hjelp av økonomiske virkemidler bidra til utvikling av reindriftnæringen i samsvar med de reindriftpolitiske målene.

Fondet forvaltes av et styre med fire medlemmer som utpekes for en periode på to år av gangen. Landbruks- og matdepartementet og Norske Reindriftsamers Landsforbund utpeker hver to medlemmer og to varamedlemmer til styret. Landbruksdirektoratet er sekretariat og avlegger fondets regnskap og årsrapport.

RUF-styret avholdt syv møter og behandlet 120 saker i 2023.

Et av møtene ble gjennomført i Tromsø, de øvrige møtene som videokonferanse. Landbruksdirektoratet har delegert administrativ vedtaksmyndighet for søknader der søknadsbeløpet er inntil 200 000 kroner, og som ikke er av prinsipiell karakter.

Over Reindriftsavtalen for 2022/2023 ble det tildelt 59,7 millioner kroner til Reindriften utviklingsfond, hvorav 50 millioner var midler øremerket av avtalepartene. Av de øremerkede midlene, gjaldt de største tildelingene konfliktforebyggende tiltak, utviklingsprogrammet, fagbrevordningen, reinpramming og markedstiltak.

Etter tilbakeføring av ubenyttede midler, har RUF-styret i 2023 disponert totalt 12,5 millioner kroner til de ulike ordningene. De største tildelingene fra RUF-styret i 2023 omfatter ulike utviklingstiltak, reindriftsanlegg, juridisk bistand og forskning og formidling.

ØKONOMISK UTVALG

Økonomisk utvalgs oppgave er å utarbeide økonomisk grunnlagsmateriale for reindriften til forhandlingene om reindriftsavtalen mellom Staten ved Landbruks- og matdepartementet (LMD) og reindriftnæringen ved Norske Reindriftsamers Landsforbund (NRL). Dette legges årlig frem i rapporten «Totalregnskap for reindriftnæringen».

Økonomisk utvalg oppnevnes av avtalepartene for fire år av gangen med to medlemmer hver. I tillegg oppnevner LMD en leder i samråd med NRL. Landbruksdirektoratet er sekretariat for utvalget.

I 2023 ble det gjennomført fem møter i Økonomisk utvalg, og i desember la utvalget frem «Totalregnskap for reindriftnæringen – Regnskap 2022 og budsjett 2023» for avtalepartene.

Regnskapet for 2022 viser en oversikt over de samlede inntekter, kostnader og resultat for reindriftnæringen i 2022 og budsjett for 2023.

KLAGENEMND FOR MERKESAKER

Klagenemnd for merkesaker er oppnevnt av Reindriftsstyret, og består av fem medlemmer fra ulike reinbeiteområder, med Landbruksdirektoratet som sekretariat. Nemnda behandler klager på vedtak fra de seks reinbeiteområdene på søknader om reinmerker. Statsforvalteren har sekretariatsfunksjon for merkenemndene.

Klagenemnda har hatt tre møter i 2023 og behandlet tre saker.

KLAGENEMDA FOR NATURSKADESAKER

Klagenemnda for naturskadesaker er oppnevnt av Landbruks- og matdepartementet, og består av fem medlemmer. Klagenemnda har fem møter i året. Landbruksdirektoratet er sekretariat for Klagenemnda.

Nemnda er en uavhengig klageinstans for Landbruksdirektoratets avgjørelser etter naturskadeerstatningsloven. Klagenemnda er også klageinstans for avgjørelser tatt av forsikringsselskapene i saker etter naturskadeerstatningsloven. I forsikringssakene har Klagenemnda kompetanse til å avgjøre om det foreligger en naturskade, og om betingelsene for avkortning er til stede. Andre klagegrunner rettes til Finansklagenemnda.

I 2023 behandlet Klagenemnda 40 klager på vedtak fattet av Landbruksdirektoratet, og 26 forsikringsklager. Fire klager på naturskadevedtak fattet av Landbruksdirektoratet fikk medhold i 2023, 33 av sakene fikk ikke medhold og tre saker ble avvist. Av de 26 forsikringsklagene fikk åtte medhold, 14 ikke medhold og én sak delvis medhold. Tre forsikringsklager ble avvist.

NORSK-FINSK REINGJERDEKOMMISSJON

Landbruksdirektoratet er sekretariat for den norske delegasjonen i Norsk-Finsk reingjerdekommissjon. Kommisjonen består av seks medlemmer, tre fra hver av landene. Kommisjonen har hatt to fysiske møter i 2023, begge i Finland. I tillegg har det vært fire digitale arbeidsmøter i den norske delegasjonen.

Norsk-finsk reingjerdekommissjonen iverksetter og følger opp «Konvensjon mellom Norge og Finland om oppfølging og vedlikehold av reingjerder og andre tiltak for å hindre at rein kommer inn på det andre rikets område». Gjeldende konvensjon trådte i kraft 1. januar 2017. Et bærende element i denne og tidligere konvensjoner, er at reiene i begge land skal sørge for at reien deres ikke krysser grensen. Reingjerdene som er bygget langs grensen skal støtte opp om reiene sine tilsynsplikt. I starten av 2023 ble det utbetalt et historisk høyt erstatningskrav til Finland for norske rein på ulovlig beite i Finland på 1,4 millioner kroner, etter at kommisjonen mottok om lag 40 rapporter om grensekryssinger vintersesongen 2021/2022, som totalt omfattet flere tusen tamrein. I vintersesongen 2022/2023 ble det rapportert om åtte grensekryssinger av norske tamrein i Finland. Det ble ikke krevd erstatning.

Ansvar for oppføring og vedlikehold av gjerdestrekningen er fordelt mellom Finland og Norge. Det er et betydelig etterslep på vedlikeholdet av gjerdet på norsk ansvarsområde, som er 349,5 kilometer langt. I 2023 er det på grunn av budsjett-situasjonen kun gjennomført kritisk vedlikehold.

Flere tiltak på og langs det nye gjerdet må forventes i årene fremover. I 2023 ble det enighet mellom landene om beliggenheten til traseen for konvensjonsgjerde i finsk ansvarsområde, etter en årelang tvist omkring forståelsen av tidligere fremforhandlet konvensjon.

MARKEDSUTVALGET FOR REINKJØTT

Markedsutvalgets arbeid er finansiert over reindrifftsavtalen og har en budsjetttramme på fem millioner kroner. Landbruksdirektoratet er sekretariat for utvalget. Markedssituasjonen har ikke krevd ekstraordinære tiltak i 2023. Det har blitt avholdt både fysiske og digitale møter i utvalget.

I 2023 behandlet Klagenemnda for naturskadesaker 40 klager på vedtak fattet av Landbruksdirektoratet, og 26 forsikringsklager.

Markedsutvalgets hovedoppgave er å bidra til å sikre norsk reinkjøtt positiv oppmerksomhet og skape kjøpsutløsende atferd hos forbruker. Markedsutvalget har Matprat som strategisk samarbeidspartner, og arbeider langsiktig sammen med dem for å øke etterspørselen etter reinkjøtt.

Markedet for reinkjøtt har gjennom flere år vært i en positiv utvikling, og prisene til reinerier har økt betydelig siden 2012. De siste årene har Markedsutvalget brukt om lag 3,4 millioner kroner årlig til kampanjer på digitale flater, gjennom Matprat. Andre tiltak for økt oppmerksomhet om reinkjøttet, er deltakelse på matfestivaler, reinkjøttkonferansen og særskilte møter med reindrifts ungdom.

Markedsutvalget samarbeider med Innovasjon Norge gjennom Utviklingsprogrammet for landbruks- og reindriftsbasert vekst og verdiskaping, om konferanser og matfestivaler. I 2023 har Markedsutvalget og Innovasjon Norge blant annet samarbeidet om UMAMI ARENA 2023 og Reinkjøttkonferansen. Deltakelsen på UMAMI ARENA 2023 var en stor satsing mot storhusholdningsmarkedet, og bedriftene som deltok på stand meldte tilbake at deltakelsen på UMAMI bidro til både å knytte nye kontakter og pleie eksisterende kontakter.

Markedsutvalget har høsten 2023 arbeidet med prosjekter for 2024.

UTVIKLINGSFONDET FOR SKOGBRUKET

Utviklingsfondet for skogbruket har som formål å fremme forskning, utvikling, informasjon og opplæring innen skogbruket. Fondet prioriterer anvendt FoU-virksomhet med klare problemstillinger og mål, samt tydelig forankring i skognæringen. Styret oppnevnes av LMD og representanter fra Skogbrukets landsforening, Norges Skogeierforbund og Norskog. Landbruksdirektoratet er sekretariat for fondet. Styret avlegger eget regnskap og årsmelding. I 2023 ble det innvilget totalt 6,1 millioner kroner fordelt på i alt 13 søknader.

Landbruksdirektoratet ved avdeling reindrift er sekretariat for markedsutvalget for reinkjøtt og deltok på utstillingen Umami Arena 2023.

Kommunikasjon

VIDEREUTVIKLING AV NETTSIDER

Landbruksdirektoratet.no er den viktigste kommunikasjonskanalen ut til brukerne av direktoratets økonomiske og juridiske virkemidler. Nettsidene skal også til enhver tid være oppdaterte og relevante. Med utgangspunkt i brukernes behov, har vi i 2023 laget en utviklingsplan for nettsidene.

I utviklingsplanen har vi gått gjennom konseptet for nettsidene, sett på den interne organiseringen av innholdsproduksjonen, oppsummert brukerundersøkelser og andre tilbakemeldinger. I forbindelse med digitaliseringsplanen til direktoratet er det definert konkrete utviklingstiltak for 2024 og 2025. I planen legges det også opp til andre forbedringstiltak for nettsidene i et lenger tidsperspektiv.

I 2023 er det i tillegg arbeidet med disse tiltakene:

- Datadrevet forvaltning, seks nye prosjekter (blant annet bruk av Power BI, som er et verktøy for datavisualisering)
- Konferanser og seminarer, ny programside rettet mot Kunnskapskonferansen og andre digitale seminarer
- Etablert tilgjengelighetserklæring (lovpålagt)
- Utviklet forvaltningssidene med kalender og årshjul
- Ny designmal for direktoratets ulike rapporter
- Abonnementsløsning for at brukerne skal få informasjon om publisering av nytt eller endret innhold på nettsidene (f.eks. nyheter, frister og kunngjøringer og andre endringer)
- Forberedt nettside for høringer, ny mal med filtrering, både inngående og utgående
- Nytt nyhetsrom
- Tatt i bruk oversetterprogrammet Apertium og iverksatt andre tiltak for å øke nynorskandelen på nettsidene.

Kunnskapskonferansen hadde rekordmange deltagere.

NYHETER OG PRESSE

Landbruksdirektoratet har en omfattende produksjon av egne nyhetssaker som treffer bredt og synliggjør direktoratets samfunnsoppdrag.

Det er stor interesse for Landbruksdirektoratet, og vi fulgte opp mange mediehenvendelser gjennom året. Til sammen resulterte dette i 3 565 medieoppslag.

Temaer som var mye omtalt i sammenheng med direktoratet var tørke og flom, med tilhørende saker om ødelagte avlinger og erstatning i 2023. Blant andre saker som har vært godt synlig i direktoratets medieomtale er statistikk om skoghogst, avvikling av pelsdyrnæring, oppslag om boplikt, statistikk om avlinger og regjeringens fjerning av distribusjonstilskudd til Tines konkurrenter.

Nyhets sakene presenteres på nettsider, sosiale medier og det sendes ut i nyhetsbrev ukentlig til 1 248 abonnenter. Vi har begynt å bruke NTB kommunikasjon for å øke rekkevidden for våre nyheter.

KUNNSKAPSKONFERANSEN, WEBINARER OG FOREDRAG

Vi ønsker at myndigheter, samfunn, samarbeidspartnere og brukere skal oppleve oss som en faglig solid og tydelig kunnskapsleverandør. Vi forsøker derfor å gi innsikt gjennom tydelig formidling av kunnskap og analyser. Vi har jobbet med flere tiltak i 2023 for å nå dette målet.

Kunnskapskonferansen ble arrangert 9. mars og er for de som er opptatt av rammebetingelsene for matproduksjon og landbruk (jordbruk, reindrift og skogbruk). På konferansen presenterte vi våre faglige innledninger som grunnlag for samtale og diskusjon. Programmet var variert og aktuelt med temaer fra hele vårt brede samfunnsoppdrag. Det var tredje gang konferansen ble arrangert og nesten 11 000 besøkende var innom nettsidene rundt arrangementsdatoen.

I løpet av året arrangerte direktoratet flere webinarer og kurs. Vi inviteres eller tar selv initiativet til å holde ulike foredrag eller bidra med fakta til en rekke møter og arrangementer.

SOSIALE MEDIER

Avdeling for reindrift har konto på Instagram som formidler aktuelle saker, ordninger og hendelser innenfor reindriften. I løpet av 2023 har antall følgere økt fra 510 til 591, og det er lagt ut 75 innlegg.

Etter grundig utredning av personvern (DPIA), ble Facebook-siden vår lansert. I løpet av 2023 er antallet følgere vokst til 240.

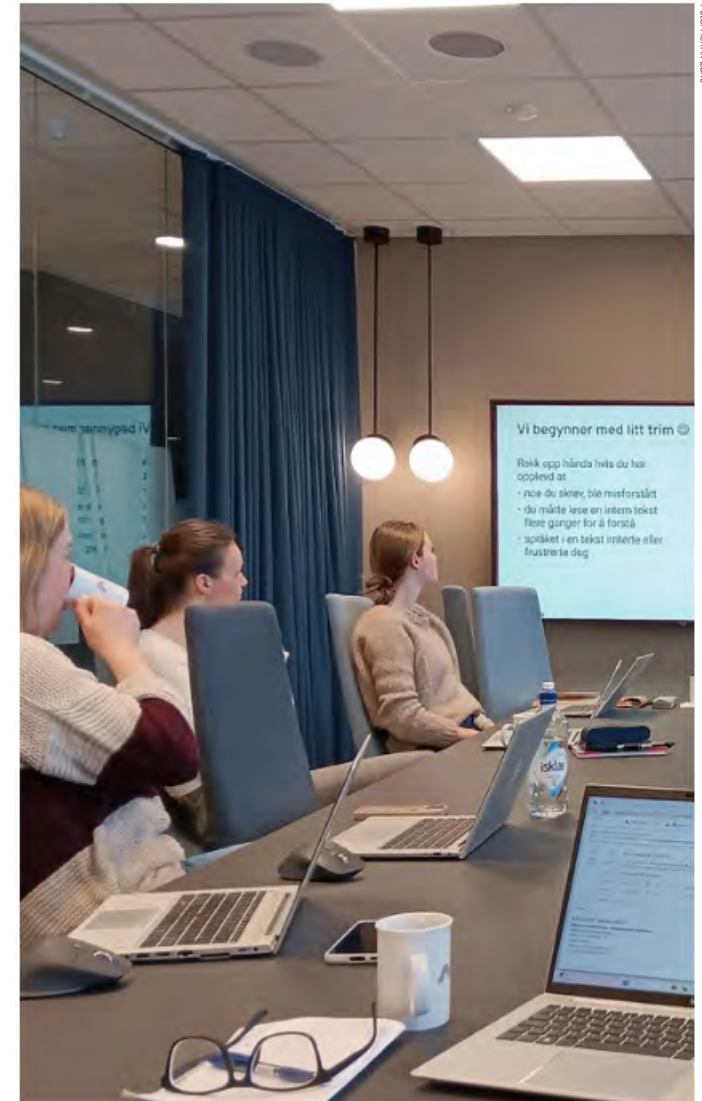
LinkedIn benyttes aktivt til markedsføring av Landbruksdirektoratet som en attraktiv arbeidsplass. Ved årsskiftet har vi 1278 følgere.

KLARSPRÅK

All vår kommunikasjon utad fra direktoratet skal være i klarspråk, slik at den er forståelig for mottaker. Det arrangeres jevnlig kurs i klarspråk. I 2023 er det tilbudt kurs for alle som skriver rapporter. I tillegg inngår klarspråk i kurspakken for nyansatte.

REINDRIFTSNYTT

Landbruksdirektoratet ga ut to nummer av Reindriftnytt i 2023 som sendes til adresselisten via posten. Utgavene ligger også ute på våre nettsider. Selv om det meste av informasjonen i Reindriftnytt også er tilgjengelig på direktoratets nettsider, mener leserne av bladet at de får relevant informasjon om reindriftnæringen og forvaltningen som bidrar til at direktoratet er synlig i næringen.

Klarspråk er viktig for kommunikasjon med brukerne våre, og det avholdes kurs for alle nyansatte.

Digitalisering

Landbruksdirektoratets mål er å være en effektiv og brukerrettet organisasjon som leverer gode tjenester til brukerne, har høy grad av tillit og finner nye løsninger på utfordringene i samarbeid med brukerne. Digitalisering er et sentralt virkemiddel for å lykkes med dette.

For å nå våre mål gir vi avdelingene handlingsrom til å digitalisere. Vi utvikler kulturen og kompetansen for å lykkes med innovasjon, der man har mot til å tenke nytt, og vi har søkt nye former for samarbeid så vel med offentlige som private aktører.

Direktoratet har i 2023 tatt i bruk nye metoder og verktøy som involverer våre brukere. Vi har etablert læringsarenaer for ny arbeidsmetodikk, og vi jobber med å forenkle og standardisere regelverk for å øke brukervennligheten og effektivisere digitaliseringen.

DIGITALISERING – PROSJEKTER OG AKTIVITETER

NY LØSNING FOR ERSTATNINGSORDNINGENE

Gjennom videreutvikling av fagsystemet Agros har direktoratet fått på plass nye digitale tjenester for erstatningsordningene etter offentlig pålegg i plante- og husdyrproduksjon. Ordningene for kompensasjon for produksjonstap etter pålegg om nedslakting av svinebesetninger grunnet påvisning av antibiotikaresistente bakterier (MRSA) har tidligere blitt behandlet manuelt. Denne ordningen ble digitalisert og lansert i Agros i 2023.

I mars 2023 lanserte Landbruksdirektoratet en digital løsning for innlevering av melding om skade på avling. Målet med å lage en digital løsning var å etablere en felles prosess for melding om skade samt gi kommunene, Statsforvalterne og Landbruksdirektoratet bedre kontroll og oversikt over forventet antall søknader om tilskudd ved produksjonssvikt.

I oktober 2023 lanserte Landbruksdirektoratet en digital løsning for innlevering av endelige avlingstall. Tidligere har Statsforvalterne manuelt sendt søker en rapport med innrapporterte tall fra kornmottakene hvor søker måtte innrapportere og bekrefte endelige avlingstall.

Ordningen tilskudd ved produksjonssvikt ble utviklet for vekstgruppene frukt, grovfôr med husdyrproduksjon samt korn og annen frø til modning. Dette var et viktig grep for å sikre en digital løsning for vekstgruppene som var rammet av tørke og store nedbørmengder i 2023.

Med Agros har melding av skade og søknad om tilskudd blitt forenklet. Gjennom tørke- og flomkrisen i 2023 har de nye løsningene vist seg å være effektive og i stand til å håndtere store søknadsmengder.

Gjennom videreutvikling av fagsystemet Agros har direktoratet fått på plass nye digitale tjenester for erstatningsordningene etter offentlig pålegg i plante- og husdyrproduksjon.

DIGITALISERING FOR MINDRE ORDNINGER I AGROS

Fagsystemet Agros har gitt direktoratet et kostnadseffektivt verktøy for digitalisering av ordninger. I Agros kan vi med forholdsvis lave kostnader utvikle selvbetjeningstjenester og saksbehandlingsstøtte for enkle ordninger for direkte tilskudd og prosjekttilskudd. Dette gjør at vi kan digitalisere ordninger som normalt ville vært for kostbare å digitalisere. Agros bidrar blant annet til å redusere tidsbruk for brukere og forvaltningen, øke kvalitet på saksbehandling og sikre enhetlig saksbehandling.

I 2023 har disse ordningene blitt digitalisert ved hjelp av Agros:

- Tilskudd til kompetansenettverk for lokalmat
- Tilskudd til regionale tilretteleggingstiltak
- Regionale rekrutterings- og kompetansetiltak
- Voksenagronomenordningen
- Øremerkede midler til tiltak i beiteområder
- Tilskudd til CWD-tiltak
- Tilskudd til Nasjonalt senter for fjellandbruk.

DIGITALISERING AV REINDRIFTSFORVALTNINGEN

Landbruksdirektoratet har som mål om å digitalisere reindriftsforvaltningen. Store deler av saksbehandlingen innen reindriftsforvaltningen er fortsatt basert på manuell registrering. Dette medfører betydelig merarbeid for forvaltningen og forsinket saksbehandlingen, inkludert utbetaling av tilskudd. I tillegg er eksisterende systemer basert på en teknologi som er utdatert. Det gir risiko for redusert driftsstabilitet.

I 2022 ble digitaliseringen av merkeregisteret ferdigstilt, inkludert merkeappen Mearka.

I 2023 kom resten av finansieringen på plass gjennom et spleiselag mellom direktoratet og LMD, samt midler bevilget over reindriftsavtalen. Utviklingen gjennomføres i tett samarbeid med statsforvaltere og reindriftnæringen.

Slaktebasen ble lansert i oktober 2023. Innrapportering av slakt gir et viktig tallgrunnlag for melding om reindrift og utbetaling av tilskudd.

En viktig forutsetning for prosjektets gjennomføring er et digitaliseringsvennlig regelverk. Her har prosjektet jobbet tett med departementet for å få nødvendige endringer av forskriftene.

Prosjektet for digitalisering av reindriftsforvaltningen er planlagt avsluttet i løpet av første halvår 2024.

TJENESTER FOR STRØMSTØTTE VED HJELP AV AUTOMATISERING

I 2022 fikk direktoratet i oppdrag å etablere en ordning for å kompensere for økte strømutfgifter i veksthusnæringen og jordbruket. Direktoratet utviklet én løsning for dette på en måned. For å få utbetalt strømstøtte til de 18 000 brukerne måtte vi velge enkle løsninger som innebar manuelle og tidkrevende oppgaver.

I begynnelsen av 2023 ble det bestemt at ordningen skulle forlenges ut 2024. Da var det nødvendig å se på hvordan vi kunne effektivisere løsningen blant annet for å forbedre brukeropplevelsen og sørge for raskere utbetaling av tilskudd. I november ble den nye løsningen satt i drift.

De tre hovedgevinstene av prosjektet er økt effektivitet ved beregning av støtte for jordbruksforetak, enklere tjenester for bruker og økt effektivitet og lavere tidsbruk for saksbehandler.

DELING AV DATA

Vi har gjennom flere år hatt en satsing på tilgjengeliggjøring av åpne data via opne.data.no. Vårt datasett er et av de mest benyttede av de åpne dataene i landet.

Direktoratet har som mål å være en datadrevet forvaltning som bruker data aktivt for å forbedre og effektivisere direktoratet og forvaltningen. Et viktig verktøy for denne satsingen er etableringen av en skybasert datadelingsplattform. Dette gjorde vi i 2022, og vi har siden samlet og tilgjengeliggjort flere datasett for både interne og eksterne brukere via plattformen.

I Agros kan vi med forholdsvis lave kostnader utvikle selvbetjeningstjenester og saksbehandlingsstøtte for enkle ordninger for direktetilskudd og prosjekttilskudd.

I 2023 HAR VI UTVIKLET FLERE NYE TJENESTER:

Demonstrator for atomberedskap: Målet var å demonstrere at man kan bruke WebGIS som analyse- og presentasjonsverktøy i arbeidet med atomberedskap og matsikkerhet. Vi har kombinert spredningsmodellen for en atomutslippshendelse fra Meteorologisk institutt med noen utvalgte dyrkningsdata om landbrukseiendommer. Resultatet ble en dynamisk visning av atomutslippets spredningsbane med visualisering av berørte områder med grad av radioaktiv påvirkning. Mulighetene med GIS-verktøy er mange innen analyse- og beredskapsarbeid og operativt ved en beredskapshendelse. Arbeidet er planlagt videreført i 2024 i samarbeid med Mattilsynet og Direktoratet for strålevern og atomberedskap.

Utviklingen for norsk landbruksbasert næringsmiddelindustri:

Målet har vært å samle inn og tilgjengeliggjøre data om næringsmiddelindustrien. Statistikken omfatter mat- og drikkevareindustrien samt fôrvarerindustri og industri som bearbeider oljer og fett av marin opprinnelse.

Utover dette har vi videreutviklet og forbedret statistikk om blant annet produksjonstilskudd på våre nettsider og styringsrelevant informasjon for utvalgte ordninger til internt bruk.

KONSEPTUTREDNINGER

I 2023 har direktoratet gjennomført konseptutredninger for å avdekke utfordringer og behov for nye løsninger samt foreslå løsningsalternativer på følgende områder:

- Landbruksregisteret er et nasjonalt grunndataregister for norsk landbruksnæring og -forvaltning. Det kan for norsk landbruk sammenlignes med de nasjonale grunndataregistrene som Enhetsregisteret, Matrikkelen og Folkeregisteret. Et velfungerende, tilgjengelig og sikkert landbruksregister er en avgjørende byggekloss i digitalisering av norsk landbruk. Hensikten med utredningen var å komme fram til et løsningsforslag som best svarer på dagens problemer og som gir størst grad av nytte.

- Landbruksdirektoratet ønsker å fornye Skogfond på nett. I den forbindelse er det gjennomført en konseptutredning for å utrede utfordringer og behov i næring og forvaltning. Skogfond på nett er skogeiernes system for å holde oversikt over innestående skogfondmidler og søke om tilskudd til skogbrukstiltak.
- Vi har startet arbeidet med å utarbeide et forslag til ny løsning for å motta og bearbeide informasjon om kornavregninger fra kornhandlerne. Den eksisterende løsningen er sårbar, og det er en viss risiko for at direktoratet ikke kan opprettholde forventet tjenestenivå ved hjelp av eksisterende løsninger i tiden framover.

DIREKTORATETS SKYSATSING

Direktoratet har som mål å flytte hele IT-porteføljen til skyen i løpet av 2024 og 2025. I 2023 har vi utarbeidet en skystrategi og gjennomført en pilot for å få innsikt i hvordan overgang til skyen vil endre måten vi jobber på, og hvilke nye kompetansebehov det vil medføre. Nå starter arbeidet med å iverksette den nye skybaserte infrastrukturen for drift av fagsystemer og digitale tjenester.

PRODUSENTNUMMER

15. november 2023 overtok Landbrukets Dataflyt (LDSA) ansvaret for produsentnummeret fra Landbruksdirektoratet. Produsentnummeret fases samtidig ut fra Landbruksregisteret.

I tildelingsbrevet for 2019 fikk direktoratet i oppdrag å bistå Mattilsynet med å utrede innføring av et nytt system for identifikatorer i husdyrholdet til erstatning for gjeldende bruk av produsentnummeret. Endringen skulle iverksettes før 1. januar 2020, og direktoratets ansvar for generering av nye produsentnumre ville bortfalle når Mattilsynet ikke lenger anvender produsentnummer.

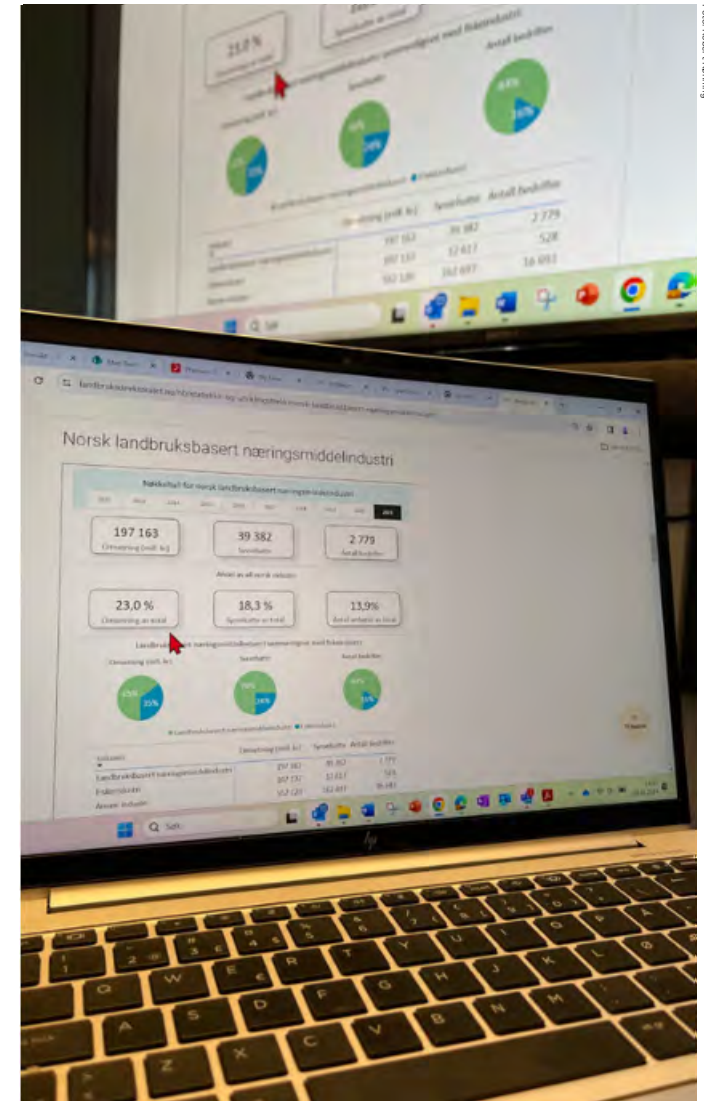

Foto: Robert Fløring

Ønsker du å følge med på utviklingen i næringsmiddelindustrien? Eller finne ut hvilke selskaper som har størst omsetning? Landbruksdirektoratet har i 2023 arbeidet med en nettside som hjelper deg med dette.

Mattilsynet innførte i 2020 en ny dyrehold-ID. Denne ID-en erstattet imidlertid ikke produsentnummeret. Mattilsynet og næringen hadde derfor behov for at produsentnummeret ble videreført inntil videre. Landbruksdirektoratet har gått over til organisasjonsnummer og fødselsnummer for identifikasjon av produsenter og benytter ikke selv produsentnummeret. Direktoratet måtte derfor finne en løsning for videreføring utenfor Landbruksregisteret som ivaretok Mattilsynets og næringens behov.

Direktoratet og LDSA ble i 2022 enige om at LDSA kunne ta over generering av nye produsentnummer fra høsten 2023. Vi ble også enige om at det nye produsentnummeret skulle være et løpenummer uten meningslogikk. På den måten unngikk produsenter å få nye produsentnummer fra 2024 som følge av fylkesoppsplittingen fra 1. januar.

I 2023 har LDSA og direktoratet jobbet tett med å klargjøre for at LDSA kunne ta over generering av nye produsentnummer. Direktoratet og LDSA har laget nye maskin-til-maskin tjenester og samarbeidet om informasjon og kommunikasjon med både næring og forvaltningen. Arbeidet har vært en suksess.

OVERFØRING AV SYSTEMPORTEFØLJE FRA MILJØDIREKTORATET

Overføringen av forvaltningsansvaret for høstbare viltressurser innebærer overføring av en omfattende IT-portefølje fra Miljødirektoratet til Landbruksdirektoratet. En vellykket overføring av IT-porteføljen vil bli en svært viktig suksessfaktor i arbeidet med å overta fagområdet fra Miljødirektoratet.

De største systemene som Landbruksdirektoratet skal overta ansvaret for, er Jegerregisteret, Hjorteviltregisteret og løsninger for gjennomføring av jegerprøveeksamen. Det er inntil 550 000 brukere av systemene, og det er mange ulike brukergrupper.

Overføringen av forvaltningsansvaret for høstbare viltressurser innebærer overføring av en omfattende IT-portefølje fra Miljødirektoratet til Landbruksdirektoratet. Den nye seksjonen skal inn i våre lokaler på Steinkjer.

Landbruksdirektoratet har i 2023 kartlagt hele IT-porteføljen på området i samarbeid med Miljødirektoratet. Det har blitt laget en overordnet funksjonell og teknisk beskrivelse av hvert system. I tillegg har avtaleforhold og tjenesteutsetting blitt kartlagt og beskrevet. På bakgrunn av kartleggingsarbeidet har Landbruksdirektoratet anbefalt hvordan systemer og tjenesteutsettinger skal overføres fra Miljødirektoratet, og hvilke endringer og tiltak som må gjøres i IT-porteføljen.

Overføring av IT-porteføljen involverer flere leverandører og avtaletyper. Landbruksdirektoratet skal overta alt fra rene tjenesteutsettinger til systemer som Miljødirektoratet drifter selv. IT-porteføljen inkluderer også fem ulike mobilapplikasjoner. Systemene er utviklet på en annen teknologisk plattform enn den Landbruksdirektoratet benytter. Det vil bli en omfattende jobb både når det gjelder å opparbeide kompetanse, tilrettelegge systemer og å utvikle nye systemløsninger. Arbeidet som ble gjort i 2023, har gitt direktoratet et meget godt grunnlag for å kunne arbeide med overtagelse av IT-porteføljen i 2024.

BYTTE AV TEGNSETT I

LANDBRUKSDIREKTORATETS DATABASER

En betydelig del av direktoratets verdier ligger i dataene vi samler inn, forvalter og lagrer. Dataene må være lett tilgjengelige og støtte fremtidens behov knyttet til for eksempel lagring av samisk tekst. Tegnssett er et sentralt stikkord her. Direktoratets lagring av data, databaser, må håndtere moderne tegnssett. UTF-8 er et slikt tegnssett, og UTF-8 er sterkt anbefalt fra Digitaliseringsdirektoratet for å sikre støtte for multinasjonale tegnssett, samiske tegn og tekstkodinger.

Bytte av tegnssett i alle direktoratets databaser er et tidkrevende arbeid. Arbeidet har pågått i 2 år og ble ferdigstilt i desember 2023. Arbeidet omfattet alt fra oppgradering av fagsystemer og databaseversjoner, re-organisering av it-miljøer og til slutt konvertering av tegnssett.

Fra 1. januar 2024 kan direktoratet tilby en sikker, stabil og moderne lagring av data som understøtter riktig tegnssett.

NASJONALT SKIFTEREGISTER OG DIGITALE KARTTJENESTER I LANDBRUKET

Direktoratet har høsten 2023 deltatt i konseptutredningen om nasjonalt skifteregister. Prosjektet er et initiativ fra aktørene i OPS-landbruk. Deltakere i prosjektet er NIBIO og Landbruksdirektoratet fra forvaltningen og Tine, Felleskjøpet og Norsk mat fra næringen.

Et skifteregister er et kartbasert register over entydig identifiserte arealer der det drives landbruk. Det finnes i dag ingen omforent definisjon av skifte i Norge, ei heller et nasjonalt skifteregister. Et skifteregister vil være et viktig bidrag til mer presis dokumentasjon av hvordan arealene våre brukes til matproduksjon og annen arealbasert aktivitet i landbruket, og da i særlig grad rettet mot aktiviteter med potensial for miljøpåvirkning, mattrygghet, matsikkerhet og beredskapsarbeid.

Vi tror at arbeidet med et nasjonalt skifteregister er et viktig arbeid som vil legge premisser for hvordan digitale karttjenester rettet mot landbruket bør innrettes framover. Det vil derfor være riktig å se større utviklingsarbeid innen digitale karttjenester rettet mot landbruket opp mot arbeidet med et nasjonalt skifteregister.

Et skifteregister vil være et viktig bidrag til mer presis dokumentasjon av hvordan arealene våre brukes til matproduksjon og annen arealbasert aktivitet i landbruket.

Nøkkeltall – digitalisering av tjenester

Innenfor Landbruksdirektoratets ansvarsområde håndteres om lag 260 000 søknader og andre skjemaer fra eksterne brukere, fordelt på rundt 140 tjenester og ordninger.

Figuren til høyre viser graden av digitalisering av direktoratets tjenester overfor eksterne brukere i prosent, og i hvilket omfang de digitaliserte tjenestene har blitt brukt.

Den positive utviklingen i digitaliseringsgraden for direktoratets tjenester fortsetter hvilket skyldes at nye fagsystemer er utviklet og tatt i bruk samt at vi for flere ordninger har tatt i bruk standardisert skjemaløsning.

Vi har et mål om en digitaliseringsgrad på over 95 prosent for de ordningene hvor det eksisterer digitale løsninger. I 2023 ble målet nådd for 63 prosent av ordningene hvilket er på nivå med 2021 og 2022. En økning av digitaliseringsgraden er en prioritert oppgave de neste årene. For de fire ordningene med en digital løsning hvor det er flest søknader/skjemaer (totalt 92 338 søknader/skjemaer), er digitaliseringsgraden 94 prosent.

Offentlig privat samarbeid om sektorutvikling i landbruket (OPS-landbruk)

Direktoratet deltar aktivt inn i OPS-landbruk som er et offentlig privat samarbeid for å øke landbruksnæringens konkurransekraft gjennom økt samhandling om digitalisering.

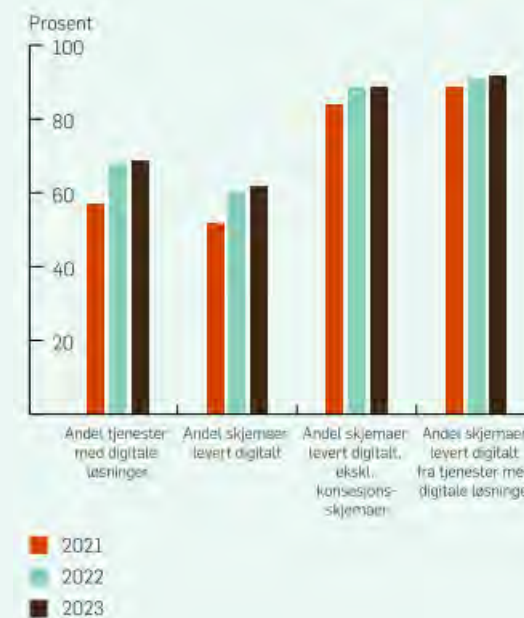

Foto: Landbruksdirektoratet

Det jobbes hardt med å digitalisere våre tjenester. Arbeidet ledes av Steinar Bjørneset.

DIGITALISERINGSGRAD OG BRUK AV DE DIGITALISERTE TJENESTENE

Grafen viser graden av digitalisering av direktoratets tjenester overfor eksterne brukere i prosent, og i hvilket omfang de digitaliserte tjenestene har blitt brukt.

Saksbehandlingstid for klagesaker

EIENDOMSLOVGIVNING OG NYDYRKINGSFORSKRIFT

Saksbehandlingstiden for klagesaker og omgjøringsbegjæringer etter jordlov, nydyrkingsforskrift, konsesjonslov, odelslov og fjelllov var i gjennomsnitt på 8,4 måneder i 2023. Saksbehandlingstiden var vesentlig lenger sammenlignet med 2022, og den er for lang. Det ble behandlet noe færre klagesaker og omgjøringsbegjæringer i 2023, enn året før. Vi vil jobbe for å redusere saksbehandlingstiden, men denne er stadig påvirket av saksinnngang og personalressurser.

Det ble behandlet 20 klagesaker og elleve omgjøringsbegjæringer, samt 15 saker der Landbruksdirektoratet var førsteinstans. Førsteinstanssakene omhandler i hovedsak krav om dekning av sakskostnader etter forvaltningsloven og unntak fra konsesjonsplikt. Det ble behandlet én klagesak om odelsfrigjøring.

HUSDYRKONSESJON

Det ble fattet vedtak i 17 klagesaker etter husdyrkonsesjonsregelverket i 2023. Den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden var i underkant av fire måneder. Det har vært en økning i antall saker, men en nedgang i gjennomsnittlig saksbehandlingstid sammenliknet med 2022. Ti av sakene gjaldt klage over søknad om varig konsesjon etter utløp av midlertidig konsesjon i overgangsperioden for innføring av ny konsesjonsgrense for uttrangering. De midlertidige konsesjonene utløper 1. januar 2025.

PRODUKSJONS- OG AVLØSERTILSKUDD

Det ble fattet vedtak i totalt 21 klagesaker innenfor produksjons- og avløsertilskudd. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid var på fem og en halv måned.

Av de 21 sakene var det 14 saker som omhandlet dispensasjonssøknader fra søknadsfrist og frist for etterregistreringer av opplysninger. De fleste dispensasjonssakene har kort klagesaksbehandlingstid, fra én til to måneder. Dersom man trekker fra dispensasjonssakene, var den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden for de resterende syv klagesakene på fem til syv måneder. Noen saker har krevd en omfattende og detaljert gjennomgang, og flere av sakene kunne få store konsekvenser for foretakene. Det stilles derfor strenge krav til saksbehandlingen. I tillegg har en saksbehandler som normalt jobber med klagesaker jobbet med pelsdyrsaker, noe som også har påvirket saksbehandlingstiden.

Gjennomsnittlig klagesaksbehandlingstid på mellom fem og syv måneder betyr at saksbehandlingstiden holder seg noenlunde stabil sammenlignet med tidligere år jf. tabell:

År	2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017
Saksbehandlingstid (mnd.)	5-7	4-9	2-4	4-7	5	9	12-18

KLIMABETINGET PRODUKSJONSSVIKT

Landbruksdirektoratet behandlet 19 klagesaker og 45 dispensasjonssøknader i 2023. Gjennomsnittlig behandlingstid for klagesaker var i underkant av åtte måneder, mens behandlingstiden for dispensasjonssøknader var på cirka én måned.

Foto: Johannes Schjøn

SKOGBRUK

Seksjon skog behandlet i 2023 sju saker som klageinstans. Det var tre saker etter forskrift om godkjenning av landbruksvei, tre saker etter forskrifter om vernskog og én sak om innsyn etter offentlighetsloven. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid var 17 dager.

REINDRIFT

Avdeling Reindrift behandlet 29 saker som klageinstans etter reindriften og tilskuddsregelverket i 2023. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid klagesaker ARD er 62 dager (basert på seksjon tilskudd rein og seksjon ressurs rein. Seksjon areal rein behandler per i dag ikke klagesaker).

NATURSKADE

I 2023 mottok Landbruksdirektoratet 55 klager på vedtak etter den statlige naturskadeerstatningsordningen. Landbruksdirektoratet behandlet 51 klager samme år. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid fra direktoratet mottok klage til vedtak forelå, var om lag seks måneder.

ERSTATNING ETTER OFFENTLIG PÅLEGG - HUSDYRPRODUKSJON

I 2023 mottok Landbruksdirektoratet fem klager på erstatning etter offentlige pålegg i husdyrproduksjon. Ingen av klagen ble behandlet i 2023.

VELFERDS-, NÆRINGS- OG VETERINÆRORDNINGENE

Seksjon forskning, velferd og næringsutvikling har behandla sju klagesaker i 2023. Det var tre saker etter forskrift om veterinærreiser, fire saker etter forskrift om regionale tilskudd til næringsutvikling, rekruttering og kompetanseheving i landbruket, to saker etter forskrift om landbruksvikarordning og to saker etter forskrift om tilskudd til tidligpensjonsordningen. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid var 75 dager.

Foto: Landbruksdirektoratet

Saksbehandlingstiden for klagesaker og omgjøringsbegjæringer etter jordlov, nydyrkingsforskrift, konsesjonslov, odelslov og fjellov var igjennomsnitt på 8,4 måneder i 2023.

Rapporter og utredninger

Rapporter og utredninger som Landbruksdirektoratet leverte i 2023, enten alene eller sidestilt med andre:

2022:	Årsrapport FoU-midler over jordbruksavtalen	22/2023	Nitrogen til nytte i jordbruket – Resultater fra forprosjekt om status, tiltak og virkemidler for bærekraftig nitrogenforvaltning i norsk jordbruk	51/2023	Erstatning etter offentlig pålegg i reindriften
2022:	Årsrapport Fondet for forskningsavgift på landbruksprodukter			52/2023	Konseptutredning Skogfond på nett
4/2023	Konsesjonsloven i endring (24. mars 2023)	23/2023	Rapport om statsforvalterens saksbehandling etter eiendomslovgivningen i 2022 (22. september 2023)	M-2674	Verktøy og veiledning for klimahensyn i kommunal arealplanlegging – Utkast til veikart, 2023
6/2023	Markedsrapport 2022			Ldir har bidratt med innspill til følgende rapporter og utredninger:	
7/2023	Omverdenen til norsk landbruk og matindustri – rapport for 2022	26/2023	Årsrapport for Utvalgte kulturlandskap i jordbruket 2022	M-2597–2023	Kunnskapsgrunnlag om økologisk tilstand i norsk skog og utredning av tiltak
12/2023	Matsvinn i jordbrukssektoren 2021	32/2023	Evaluering av MiS – analyse av naturkartlegging i Eiker	M2539–2023	Klimatiltak i Norge mot 2030
13/2023	Utredning av kvalitetstilskudd for storfe	35/2023:	KOSTRA-landbruk – ei vurdering av rapporteringa for 2022 (30. juni 2023)	M2493–2023	Tiltaksanalyse for skog- og arealbrukssektoren (LULUCF): Hvordan Norge kan redusere utslipp av klimagasser fra arealbruksendringer innen 2030. Vurdering av strukturdiversifisering og tak på tilskudd over jordbruksavtalen (Ldir var sekretariat for partssammensatt arbeidsgruppe)
15/2023	Husdyrtilskudd for ammegeitbesetninger	36/2023	Kartlegging av foryngelse og miljøhensyn ved hogst	Gjennomgang av kvoteordningen for melk. Rapport fra arbeidsgruppe til jordbruksoppkjøret 2023. Landbruksdirektoratet har hatt sekretariatsansvar.	
16/2023	Forslag til satsing for fortsatt seterdrift	40/2023	Revidert beregning av satser for tilskudd ved produksjonssvikt 2023		
17/2023	Beredskapslagring av matkorn – Forslag til utforming	42/2023	Tilstand og investeringsbehov på skogsvegnettet		
18/2023	Beregning av satser for tilskudd ved produksjonssvikt 2023	44/2023	Matsvinn i jordbrukssektoren 2022		
21/2023	Forslag til endringer for tilskudd ved produksjonssvikt – grovfôr	47/2023	Status på reindriftens arealbrukskart		

Regelverksutvikling

Her følger en oversikt over våre bidrag til nye forskrifter i 2023 og endringer av eksisterende.

Vi har ikke tatt med arbeid med forskrifter som ikke ble ferdigstilt. Faste justeringer av satser fremgår heller ikke.

Fagområde	Forskrift	Landbruksdirektoratets rolle
Tilskudd til tidligpensjonsordningen	Fra og med 1.1.2024 ble det opprettet en ny § 10 i forskriften til tidligpensjonsordningen, FOR-1999-02-03-190. Paragrafen viderefører unntaket om at Statsforvalteren kan gjøre unntak fra krav om næringsinntekt i tilfeller der trygd og arbeidsavklaringspenger utbetalt på grunnlag av jordbruksdriften kan inngå i grunnlaget for næringsinntekt som stod i § 9 om tobruker og ble innført for § 8 om enbruker.	Landbruksdirektoratet utarbeidet forslag til ny endring.
Den midlertidige strømstøtteordningen	Ordningen er regulert i midlertidig forskrift om støtte som følge av ekstraordinære utgifter til elektrisk kraft for jordbruksforetak, veksthus og vanningslag (FOR-2022-06-30-1273)	Direktoratet har bidratt til endringer i forskriften som følge av forlengelse av ordningen ut 2024, og forenkling av fristbestemmelsen til jordbruksforetak, som følge av videreutvikling av saksbehandlingssystemet.
Produksjonssvikt:	FOR-2012-01-17-56 Forskrift om tilskudd ved produksjonssvikt i plante- og honningproduksjon.	Bidratt i arbeid med endringer i forskriften etter enighet mellom partene i jordbruksoppgjøret.
Produksjonssvikt:	FOR-2018-08-01-1215 Forskrift om satser for og beregning av tilskudd ved produksjonssvikt i plante- og honningproduksjon (sats- og beregningsforskriften).	Vedtatt nødvendige endringer, samt vedtatt endringer i forskriften etter enighet mellom partene i jordbruksoppgjøret.
Jordbruk og miljø:	FOR-2019-12-18-2024 Forskrift om tilskudd til tiltak i Utvalgte kulturlandskap i jordbruket og verdensarvområder.	Bidratt til endringer i forskriften etter enighet mellom partene i jordbruksoppgjøret. Endring av virkeområde.
Naturskadeordningen:	FOR-2016-07-07-904 Forskrift om dokumentasjon, saksbehandling og erstatning etter naturskader (naturskadeerstatningsforskriften).	Bidratt med data og innspill som dannet grunnlag for midlertidig endring av § 5 andre og tredje ledd i forskriften med det formål å forenkle dokumentasjonskravet ved innsending naturskadesøknad.
Naturskadeordningen:	FOR-2016-07-07-904 Forskrift om dokumentasjon, saksbehandling og erstatning etter naturskader (naturskadeerstatningsforskriften).	Bidratt med data og innspill som dannet grunnlag for endring av egenandelen i § 13 andre ledd.
Melkekvoter:	FOR-2011-12-23-1502 Forskrift om kvoteordningen for melk.	Bidratt med forslag til endringer i forskriften, etter enighet mellom partene i jordbruksoppgjøret
Reindriftsloven	FOR-2023-12-19-2180 For-skrift om melding om rein-drift	Landbruksdirektoratet utarbeidet forslag til ny endring.
Reindriftens Utviklingsfond	FOR-2019-06-20-864 I § 1-6 andre ledd ble det lagt inn en ny til-skuddordning hvor masterstudenter med rein i eget merke som skriver reindriftsbasert master kan få innvilget stipend på 15 000 kroner.	Landbruksdirektoratet utarbeidet forslag til ny endring.

Reindriftens Utviklingsfond	FOR-2019-06-20-864 I § 2-6 ble søknadsfristen utvidet fra 6 måneder til 12 måneder.	Landbruksdirektoratet utarbeidet forslag til ny endring.
Reindriftens Utviklingsfond	FOR-2019-06-20-864 Det ble opprettet nytt kapittel i forskrift for reindriftens utviklings-fond hvor reinbeitedis-trikter som mangler distriktsplan kan få tilskudd på 20 000 kroner for å utarbeide en slik plan.	Landbruksdirektoratet utarbeidet forslag til ny endring.
Konfliktforebyggende tiltak	FOR-2008-06-19-707 I § 3 ble det åpnet for at det kan innvilges tilskudd til vedlikehold av gjerder.	Landbruksdirektoratet utarbeidet forslag til ny endring.
Siidaandeler og reinlag	FOR-2019-06-20-865 I 2022 ble det innført et tilskudd til slakt av simlerein. Dette tilskuddet ble ikke videreført i årets forskrift.	Landbruksdirektoratet utarbeidet forslag til ny endring.
Tilskudd til reinbeitedistrikter og reinlag	FOR-2022-12-21-2468 Tidligere forskrift om ekstraordinært tilskudd ble tatt inn i forskrift om tilskudd til reinbeitedistrikter og reinlag i kapittel 3 og 4.	Landbruksdirektoratet utarbeidet forslag til ny endring.
Tilskudd til avløsning ved svangerskap, fødsel, adopsjon og dødsfall	FOR-2021-06-22-2268 Det ble tatt inn at avløsning ved dødsfall også skulle bli en del av denne forskriften.	Landbruksdirektoratet utarbeidet forslag til ny endring.

Foto Robert Barning

Reineier Frode Utsi orienterer direktoratets ledergruppe om arbeidet i reinbeitedistrikt 7. Direktoratets ledergruppe var i Finnmark for å bli bedre kjent med landbruket i fylket.

Del 4

Styring og kontroll

Foto: Arneke Westerboll

Virksomhetsstyringen av Landbruksdirektoratet skal legge til rette for at målene og kravene som er satt, nås med rett kvalitet og en effektiv ressursbruk. Direktoratet har i 2023 jobbet systematisk med forbedringspunkter av styring og kontroll. Sentralt i dette arbeidet var operasjonaliseringen av Strategisk plan 2020-2025, ressursstyring, internkontroll samt kvalitet i vårt prognosearbeid.

TILSTANDSVURDERING AV STYRING OG KONTROLL I VIRKSOMHETEN

Fastsatte mål og resultatkrav for 2023 ble i høy grad nådd. Når det gjelder oppdrag gitt i tildelingsbrevene vurderes gjennomføringsgraden som god.

Aktiviteten i direktoratet har samlet holdt seg på det høye nivået som er etablert de siste årene. Oppdrag knyttet til strømstøtte, avvikling av pelsdyrhold, tørke og flom har medført at det har vært gjort omprioriteringer internt. Dette har ført til at ambisjonsnivået på noen områder ble lavere enn planlagt. Spesielt gjelder dette interne satsinger og egne tiltak i den strategiske handlingsplan.

Direktorat har i 2023 jobbet systematisk med forbedringspunkter av styring og kontroll, og temaet er regelmessig til behandling i ledergruppen.

Det er etablert en oppfølging av tildelingsbrevet og rapportering som bidrar til at vi har oversikt over statusen for leveranser og at forbruket holdes innenfor tildelingene og fullmaktene som er gitt. Økonomirapporteringen og prognosearbeidet for ordninger og fond utgjør en vesentlig del av vårt styrings- og kontrollarbeid. Videre gjennomføres det intern økonomirapportering for direktoratets driftsbudsjett. Kvaliteten og følgelig korrektheten i rapporteringen vurderer vi til å være tilstrekkelig.

I 2023 har det vært avdekket avvik som er meddelt LMD. Følgende forhold er registrert:

- Auksjon av for mye hjortekjøtt
- For mye utbetalt på kap. 1139.70 Genetiske ressurser
- Manglende overføring av midler til RUF fra kap. 1151.51
- Vanningslagene fikk ikke mulighet til å søke om strømstøtte de siste dagene opp mot fristen 31. desember.

Samtlige avvik er håndtert og avsluttet.

Arbeidet med å gjøre data i fagsystemene tilgjengelig slik at vi kan nyttiggjøre informasjon i fagsystemene i større grad i styringen, ble utvidet i 2023. Uttrekket som er etablert, gjør tilgjengelig aggregerte data for vel 45 ordninger i Agros, og vi jobber med å inkludere data fra andre fagsystemer (per nå reindrift og skog). Datauttrekk herfra gjør at vi kan forbedre våre analyser, få mer fakta til regelverksarbeidet og øke kvaliteten i vårt prognosearbeid.

Risikostyring er en integrert del av styringen av direktoratet. Det gjennomføres risikovurderinger på flere nivåer. Overordnet risikovurdering gjøres med utgangspunkt i våre virksomhetsprosesser rettet mot vår evne til å gjennomføre samfunnsoppdraget, slik det kommer frem i økonomi- og virksomhetsinstruksen og i tildelingsbrevene. I tillegg gjennomfører vi årlig risikovurderinger av utvalgte økonomiske og juridiske virkemidler. Alle større IKT-prosjekter risikovurderes løpende.

Arbeidet med å etablere bedre og mer tilgjengelig dokumentasjon fortsatte i 2023. Direktoratet ser behovet for å gjøre forbedringer av internkontrollsystemet. Områder som ble prioritert i 2023, var oppstart av arbeidet med å etablere et styringssystem for informasjonssikkerhet, dokumentasjon av reindriftsforvaltningen, internkontroll, instruks for ledere og vårt arbeid for å gi innspill til styring av statsforvalteren. Det er også gjort forbedringer i intranettet for å gjøre tilgjengelig denne dokumentasjonen for de ansatte i direktoratet.

Det er behov for å fortsette arbeidet med utviklingen av prosessene som er knyttet til virksomhetsstyringen, i 2024. Sentralt i utviklingen av styringen er strategisk plan, som strekker seg til 2025. Dette har bidratt til at vi får et flerårig perspektiv på styringen. Sentralt i dette arbeidet er den årlige handlingsplanen med tiltak for å operasjonalisere strategisk plan. Satsingen på digitalisering og forbedringen av våre fagsystemer er en sentral del av dette sammen med iverksettelse av kompetanse- og bemanningsplanlegging. Samlet gir dette et bedre grunnlag for å kunne ta beslutninger som vedrører disponering av budsjett-rammene fremover.

Det pågående arbeidet med å utvikle styring og kontroll mener vi er tilstrekkelig for å bygge en kultur som øker leveringsevnen, etterlevelsen av regelverk og korrektheten i virksomheten.

Vi vurderer Landbruksdirektoratets resultat- og regnskapsinformasjon for 2023 som relevant og pålitelig.

OPPFØLGING AV EVENTUELLE MERKNADER FRA RIKSREVISJONEN

Landbruksdirektoratets regnskap for 2022 ble godkjent uten vesentlige merknader. Det ble avholdt et oppsummeringsmøte mellom Riksrevisjonen og Landbruksdirektoratet i april 2023 der direktoratet fikk gode tilbakemeldinger på samarbeid og oppfølging.

Områder som ble prioritert i 2023, var oppstart av arbeide med å etablere et styringssystem for informasjonssikkerhet, dokumentasjon av reindriftsforvaltningen, internkontroll, instruks for ledere og vårt arbeide for å gi innspill til styring av statsforvalteren.

Høsten 2023 gjennomførte Riksrevisjonen oppstartsmøter for revisjon av regnskapsåret 2023, og fikk med det bekreftet forståelsen for internkontrollen i Landbruksdirektoratet.

Årsoppgjørrevisjonen for 2023 starter i februar 2024, og endelig revisjonsberetning for 2023 forventes innen 1. mai 2024.

BRUK AV KONSULENTTJENESTER

Ifølge regjeringens fellesføringer skal virksomhetene arbeide for å redusere konsulentbruken på områder der det ligger til rette for å utnytte interne ressurser og kompetanse. Fellesføringen forutsetter videre at utover informasjons- og holdningskampanjer skal tjenester fra kommunikasjonsbransjen som hovedregel ikke benyttes.

Direktoratets bruk av konsulenttjenester¹ kommer frem i tabell² til høyre.

87 prosent av konsulentbruken i 2023 gjaldt utvikling av IKT-fagsystemer.

Vi har inngått rammeavtaler på IKT-området for å sikre at direktoratet får tilgang til nødvendig kompetanse og kapasitet innenfor digitalisering og utvikling av tjenester og systemer som direktoratet ikke selv besitter.

Sammenlignet med 2022 har vi økt bruken av andre konsulent-tjenester. 3,3 mill. kroner vedrører konsulentutgifter i forbindelse med direktoratets pågående søknadsprosess overfor EU for å få godkjent giesesalt³. Resten av konsulent-tjenestene er primært knyttet til diverse utredninger.

- ¹ Konsulent-tjenester er definert som tjenester kostnadsført på artskonto 671-673, jf. fellesføringene 2023 fra KDD (H-1/2023) og www.statregnskapet.dfo.no.
- ² Regnskapstallene er ekskl. utlegg til konsulent-tjenester på vegne av de statlige fond, jf. at disse utlegg fra og med 2021 ikke lenger regnes som utgifter for direktoratet.
- ³ Giesesalt er et førtilsetningsmiddel som benyttes til nedføring av beitedyr ved for høye verdier av radioaktivitet. Dyret skiller da ut de radioaktive stoffene, og kjøttet kan deretter benyttes til menneskemat.
- ⁴ Artskonto 674-679.

Landbruksdirektoratet har i 2023 ikke kjøpt tjenester fra kommunikasjonsbransjen.

Vårt utgangspunkt er at vi så langt det er mulig og mest effektivt benytter interne ressurser. Når vi kjøper konsulent-tjenester er det fordi det er behov for spisskompetanse det ikke er hensiktsmessig å ha ansatt.

Som det kommer frem ovenfor, er innkjøp av konsulent-tjenester i direktoratet stort sett avgrenset til IKT-utvikling. Omfanget av utviklingsprosjekter varierer fra år til år, og de forskjellige prosjektene krever ulik spesialkompetanse. Da vurderer vi at det er mest hensiktsmessig og lønnsomt å kjøpe konsulent-tjenester fra virksomheter som er spesialisert på denne type oppgaver og som har en bemanning som minimerer sårbarheten ved sykdom og annet fravær.

Vi har i 2023 kjøpt andre fremmede tjenester⁴ for 66 millioner kroner hvorav 63 prosent gjelder løpende drifts- og vedlikeholdsoppgaver innen IKT.

i

UTVIKLING I BRUK AV KONSULENTTJENESTER, I KR.

	2021	2022	2023
Kons.tj - utvikling av programvare og IKT-løsninger (konto 671)	15 291 472	22 962 524	29 942 710
Kons.tj - organisasjonsutvikling, kommunikasjonsrådgivning mv. (konto 672)	253 083	37 125	10 125
Andre konsulent-tjenester (konto 673)	1 184 510	995 350	4 624 903
Total	16 729 065	23 994 999	34 577 738

OFFENTLIGE ANSKAFFELSER

Landbruksdirektoratet har i 2023 opprettet et anskaffelsesteam. Teamet jobber med rådgivning, videreutvikling av rutiner og kontrollsystem for anskaffelser, gjennomføring av anskaffelser samt avtaleoppfølging.

Landbruksdirektoratet benytter seg av avtalene via Statens innkjøpscenter der det foreligger relevante fellesavtaler.

Vi har i 2023 gjennomført følgende antall anskaffelser:

Anskaffelser gjennomført via KGV	14
Direkte anskaffelser under terskelverdi	4
Total	19

Landbruksdirektoratet har i forbindelse med anskaffelsene mottatt fire innsynskrav.

SIKKERHET OG BEREDSKAP

Sikkerhetstilstanden i direktoratet vurderes som god. Antall meldte sikkerhetshendelser er lavt, men noe høyere enn i 2022. I 2023 ble det ikke rapportert sikkerhetshendelser med høy alvorlighetsgrad, men fire med moderat alvorlighetsgrad og 18 med lav alvorlighetsgrad. De fleste av hendelsene går på forsøk på svindel på e-post, det er få operative sikkerhetshendelser rapportert.

Av de hendelsene som har blitt rapportert i 2023, var 18 knyttet til integritet, tre til tilgjengelighet og én til konfidensialitet. Av hendelsene med moderat alvorlighetsgrad er én knyttet til et forsøk på direktørsvindel, én knyttet til et datainnbrudd hos driftsleverandør, én knyttet til en feil hos driftsleverandør som forårsaket nedetid i én dag for flere systemer og én sikkerhetshendelse i SKART som førte til tap av data og merarbeid for flere kommuner. Av øvrige hendelser er det mange forsøk på svindel og phishing. Det meste går til postmottak, men noe går også direkte til bruker. De aller fleste fanges opp.

Det operative sikkerhetsarbeidet i direktoratet fungerer godt. Vi er i stand til å reagere raskt og gjennomføre tiltak for å unngå at sikkerhetshendelsene får uønskede konsekvenser for direktoratet og våre brukere. Vi har gjort tiltak for å forbedre teknisk sikkerhet. Eksempler på dette er kontinuerlig patching og sikkerhetsoppdateringer, overvåking og kompetanseheving, høy oppmerksomhet på forbedring av sikkerhetsløsning og skallsikring samt sikkerhetstester av nye digitale tjenester.

Arbeidet med et nytt styringssystem for informasjonssikkerhet startet i begynnelsen av 2023. Med et nytt styringssystem for informasjonssikkerhet ønsker vi å tilrettelegge for bedre etterlevelse av lovkrav og større oppmerksomhet om informasjonssikkerhet i direktoratet. Det nye styringssystemet bygger på anbefalinger fra Digitaliseringsdirektoratets stifinner for informasjonssikkerhet. I løpet av første halvår 2023 kom vi godt i gang med å definere hvordan ting skal fungere hos oss. Vi fikk testet opplegget i noen seksjoner, gjort tilpasninger og klargjort for utrulling i resten av organisasjonen. Målet er at det nye styringssystemet skal være innført i løpet av 2024.

Vi jobber aktivt med holdningsskapende aktiviteter for å skape god sikkerhetskultur i direktoratet. Kompetanseheving og bevisstgjøring hos de ansatte er et viktig tiltak for å bedre sikkerheten. Vi har merket en større oppmerksomhet og bevissthet hos de ansatte i 2023.

Det ble gjennomført to beredskapsøvelser for ledergruppen i 2023. Øvelsene ble gjennomført som skrivebords- og diskusjonsøvelse. Formålet med øvelsene var å sette deltakerne i stand til å vurdere og håndtere ulike scenarier med bruk av beredskapsplanverket. Beredskapsøvelsene har avdekket behov for revidering av planverk og umiddelbare tiltak som kan bedre operativt beredskap.

Det operative sikkerhetsarbeidet i direktoratet fungerer godt. Vi er i stand til å reagere raskt og gjennomføre tiltak for å unngå at sikkerhetshendelsene får uønskede konsekvenser for direktoratet og våre brukere.

I løpet av året ble det gjennomført to beredskapssymposier. Hensikten med beredskapssymposiene er å øke oppmerksomheten og kompetansen om beredskap hos direktoratets ledere og samordne beredskapsarbeidet på tvers i direktoratet.

Beredskaps- og sikkerhetsarbeidet er etter hvert blitt et krevende område for direktoratet. Økende usikkerhet i den globale sikkerhetssituasjon, forsyningssikkerhet, selvforsyning, matsikkerhet, klima- og miljøforhold samt økt risiko for cyberangrep gjør at direktoratet må bruke mer tid og oppmerksomhet på dette enn tidligere. Det er krevende både med hensyn til bemanning og kompetanse. Det forventes at direktoratet må sette av ytterligere ressurser til dette arbeidet i tiden framover.

I løpet av 2023 har direktoratets evne til å håndtere hendelser blitt testet blant annet i forbindelse med tørke- og flomsituasjonen i sommer og høst.

Direktoratet har høy oppmerksomhet om informasjonssikkerhet i og sikkerhetstest av kritiske systemer og nye systemer som utvikles. Sentralt i direktoratets arbeid med risiko- og sårbarhetsvurdering av IT-sikkerhet og informasjonssikkerhet er sikkerhets- og penetrasjonstester. For å avdekke eventuelle sårbarheter og risiko gjennomføres regelmessige sikkerhets- og penetrasjonstester i alle nye systemer og ved større endringer av eksisterende systemer. Disse utføres alltid av eksternt tredjepart. Basert på risikobilde iverksettes tiltak for å redusere risiko til akseptabelt nivå. I 2023 har vi gjennomført penetrasjonstest av to nye systemer.

LANDBRUKS- OG MATCERT

Landbruks- og matCERT har videreført tidligere aktiviteter. Vi har ukentlige møter med tilhørende virksomheter (Landbruksdirektoratet, NIBIO, Mattilsynet og Veterinærinstituttet) hvor vi går gjennom varsler eller hendelser som har oppstått og diskuterer aktuelle sikkerhetsutfordringer. I 2023 har Landbruks- og matCERT gjennomført to øvelser med de tilknyttede virksomhetene, det er registrert varsler fra nasjonalt cybersikkerhetssenter og andre sektorvise responsmiljøer i 2023. Verken øvelsene eller varslene medførte behov for endringer eller tiltak i direktoratet.

PERSONVERN

Landbruksdirektoratet har i løpet av 2023 gjort ytterligere tiltak for å forbedre ivaretagelsen av personvernet. Det er innført ny instruks for sletting av personopplysninger. I forbindelse med innføringen av denne er det gjennomført kompetanseheving av ansatte ved skriftlig informasjon og informasjonsmøter.

I 2023 oppstod det ett meldepliktig avvik. En av våre underleverandører ble utsatt for dataangrep. Meldefristen ble oversittet. Landbruksdirektoratet har i ettertid informert ansatte om rutiner for varsling ved hendelser og mistanke om hendelser. Den konkrete saken hadde et lavt antall berørte. Saken ligger til behandling hos Datatilsynet.

Det er igangsatt et prosjekt for å innpasse personvern som en del av internkontrollen for informasjonssikkerhet. Dette vil bidra til å øke bevissthet, kunnskap og kontroll på området.

TIPS OM JUKS MED TILSKUDD OG REGULERINGER

På våre nettsider informerer vi om hvordan publikum kan tipse oss om mulig juks med tilskudd og reguleringer. Dette kan være informasjon som er oversett eller ikke oppdaget gjennom den ordinære forvaltningen, og som kan være av betydning for vurderingen av den enkeltes rettigheter og plikter. Landbruksdirektoratet mener det er viktig for tilliten og legitimiteten til de landbrukspolitiske virkemidlene at vi følger opp informasjon om juks på en god måte. Vi har rutiner som skal sikre at relevant informasjon blir fanget opp og formidlet til riktig forvaltningsenhet på en ensartet og sikker måte. Vi har fulgt opp alle meldinger vi fikk fra publikum i 2023.

Vi ønsker tips og varsler om mulig juks

Du kan tipse Landbruksdirektoratet om juks med tilskudd og reguleringer innen jordbruk, skogbruk, reindrift, næringsmiddelindustri, matimport/eksport og naturkadeerstatning.

Juks i sammenheng med landbruk, næringsmiddelindustri og naturkade kan gjelde alle typer tilskudd og erstatninger utbetalt av Landbruksdirektoratet. I tillegg kan det være snakk om juks med reguleringer, slik som bø- og driveplikt, melkekvoter, tollkvoter, regulering av svine- og fjørteproduksjon og plikt til å betale avgifter for omsetning av landbruksprodukter.

Har du mistanke om slike ulovligheter, vil vi gjerne høre fra deg.

Slik tipser du

Du kan tipse oss på følgende måter:

- Benytte digitalt skjema: [Tips om juks innen landbruk, næringsmiddelindustri og naturkade](#)
- Sendt e-post til: tips@landbruksdirektoratet.no
- Sendt brev til: Landbruksdirektoratet, visesjefen eksternt kontroll, Postboks 56, 7701 Stenker

Du kan benytte skjema [Tips om juks innen landbruk, næringsmiddelindustri og naturkade](#) når du tipser oss på e-post eller i brev. Du kan du også legge ved dokumentasjon for å opplyse saken for oss.

Ved spørsmål kan du kontakte oss på telefon 78 60 60 00 (Åpent 9-15 alle hverdager).

Anonymitet

Du kan velge å gi tips anonymt. Benytter du digitalt skjema, trykker du av for at du ønske å være anonym. Sendt du tipset på annen måte, må du sørse på at det ikke fremgår opplysninger som kan identifisere deg.

Du kan også velge å være åpen om din identitet, og gi oss mulighet til å kontakte deg. Hvis du gir oss tillatelse til å kontakte deg, er det enklere for oss å følge opp tipset.

Hva skjer med tipset mitt?

Landbruksdirektoratet vurderer tipset og hvordan det skal følges opp. Det er ikke sikkert du får kontaktet selv om du har gitt oss tillatelse til det.

Landbruksdirektoratet fører nøye kontroll med alle utbetalinger.

Personalforvaltning, omstilling og organisasjonsutvikling

ORGANISASJONSUTVIKLING

Ansatte har muligheten til inntil to dager hjemmekontor per uke, en fleksibilitet som verdsettes av mange. Denne ordningen vil bli evaluert i 2024.

Direktoratet har valgt å fornye leiekontrakten for nåværende lokaler i Steinkjer. Alle tre kontorsteder opplever økning i antall ansatte, spesielt knyttet til satsningene på areal rein, arealbruk, klima og klimatilpasning. Vi har etablert en ny seksjon i Alta i 2023. I Oslo og Steinkjer har vi tilknyttet flere midlertidig engasjerte ansatte som følge av et ekstraordinært behov for flere ressurser i forbindelse med behandlingen av saker knyttet til strømstøtteordningen, avvikling av pelsdyrhold og erstatningsordningen for naturskader. Regjeringens beslutning om å overføre forvaltningsansvaret for høstbare viltressurser fra Miljødirektoratet til Landbruksdirektoratet har ført til opprettelsen av en ny seksjon i Steinkjer. Økt samhandling på tvers av kontorstedene og flere ansatte gjør det naturlig å vurdere arbeidsplasskonseptene og eventuell tilpasning av kontorer også i Steinkjer og Alta.

Samarbeidet med ansattes organisasjoner gjennomføres i henhold til Hovedavtalen i staten med tillitsfulle møter og regelmessige informasjons-, drøftings- og forhandlingsmøter (IDF). I 2023 ble det gjennomført elleve IDF-møter. Arbeidet med Tillitsreformen pågår med en partssammensatt gruppe, og vi jobber med tre konkrete tiltaksområder:

1. Konkretisere tiltak for oppfølging av strategisk plan ved å utvikle intern kompetanse, redusere krav til rapportering, og erstatte eksterne kompetanseinnkjøp.

2. Styrke dialogen med tillitsvalgte, videreutvikle tillitsbasert ledelse og gjennomføre felles opplæring i avtaleverket.
3. Gjennomgå relasjonen og samhandlingen med statsforvalterne og kommunene i lys av tillitsreformen.

KOMPETANSEUTVIKLING

Med bakgrunn i at direktoratet i 2023 tok imot nærmere 50 nye medarbeidere, er strukturen i kompetanseprogrammets e-læringsdel nyttig. Grunnmodulen og utvalgte deler av modul 1 gir de nye en oppstart med relevant e-læring innen det å starte i staten og relevant forvaltningskompetanse inkludert klarspråk og etikk. Alle fikk også tilbud om digital opplæring i Excel og PowerBI. Det ble gjennomført fysisk opplæring i «Design Thinking» for 15 prosessledere.

Kompetanseprogrammet, som er forankret i «Strategisk plan 2020-2025», utvikles videre. Programmet er et viktig, felles utviklingstiltak for hele organisasjonen. HR har i 2023 i samarbeid med ledergruppene i avdelingene kartlagt behov for kompetanseheving samt kartlagt kompetanseområder hvor direktoratet er sårbare. Det planlegges ny virksomhetstilpasset opplæring i forvaltningskompetanse, digital kompetanse, kjernefagkompetanse (landbruk, skog, rein m.m.) og ledelse. Opplæringsbehov som deles av flere avdelinger eller mange i en avdeling, vil bli lagt inn i kompetanseprogrammet. HR vil etter ønske og behov fra avdelingene gå i dialog med seksjonssjefene om mulige tiltak på spesielt sårbare fagområder.

Alle våre ansatte ved direktoratsamlingen på Steinkjer i juni.

Direktoratet gjennomførte den årlige kunnskapskonferansen innenfor landbruk i mars 2023. Konferansen ble gjennomført i digitalt format og er et tiltak som sørger for utvikling og deling av kompetanse både internt og eksternt.

Hvert år settes det av interne kompetansemidler som alle ansatte har mulighet til å søke på i samråd med sin leder. I år var det 40 ansatte som deltok i kompetansehevende aktiviteter finansiert av kompetansemidler. Midlene gikk til tiltak for både virksomheten som helhet, grupper av ansatte og enkeltansatte. Det ble søkt og tildelt kompetansemidler til kursing innen blant annet arkiv, anskaffelser, prosjektledelse, presentasjonsteknikk, IT samt landbruksfaglig kompetanseheving.

PERSONELLMESSIGE FORHOLD

I Landbruksdirektoratet var vi 235 ansatte per 31. desember 2023, hvorav 210 fast ansatte. Av de øvrige er syv ansatte i vikariater, 16 i engasjementer, en lærling og en åremålsansatt (administrerende direktør). Av de 235 ansatte var 62 prosent kvinner og 38 prosent menn.

Fordeling mellom kontorstedene i antall ansatte ved årsskiftet:

- Oslo: 164
- Steinkjer: 40
- Alta: 31

UTVIKLING ANTALL ANSATTE PER 31.DESEMBER

	2021	2022	2023
Antall fast ansatte	200	203	210
Antall midlertidig ansatte*	14	13	25
Totalt	214	216	235

* Midlertidig ansatte i engasjement, vikariat, en lærling og åremålsansatt (adm.dir.)

I 2023 fikk direktoratet tildelt midler til opprettelse av fire nye stillinger på arealområdet i avdeling reindrift. Disse stillingene ble besatt i løpet av 2023 og er en av forklaringene på økningen i antall fast ansatte, i tillegg til vakante stillinger fra 2022 som ble besatt i 2023.

Antall midlertidig ansatte økte markant i 2023 som følge av et ekstraordinært behov for flere ressurser i forbindelse med behandlingen av saker knyttet til strømstøtteordningen, avvikling av pelsdyrhold og erstatningsordningen for naturskader.

*Økt samhandling på tvers av kontorstedene er viktig for oss.
På befaring på Statens fjellstuer.*

Foto: Robert Benning

TURNOVER

Samlet turnover i 2023 var på 7,2 prosent. Sammenlignet med 2022 var det en reduksjon på 3,0 prosentpoeng, i forhold til 2021 var turnover på tilnærmet samme nivå.

	2021	2022	2023
De som gikk over i annen stilling i eller utenfor staten	4,7 %	8,4 %	6,8 %
Inkludert de som gikk av med pensjon	7,5 %	10,2 %	7,2 %

DELTID, MIDLERTIDIGE ANSETTELSESR OG FRAVÆR

Deltidsarbeid i direktoratet er begrunnet ut fra den enkeltes behov og livssituasjon. Det følger av vår personalpolitikk at vi skal tilrettelegge for våre medarbeidere i alle livsfaser, det vil si ved behov for midlertidig redusert stilling grunnet omsorg for barn eller ved delvis pensjon. All deltid i direktoratet er frivillig deltid.

Midlertidige ansettelser er begrunnet ut ifra et ekstraordinært behov og ved behov for vikarer i forbindelse med foreldrepermisjon og annet fravær. Bruken av midlertidige stillinger blir drøftet med de tillitsvalgte to ganger i året.

NOEN NØKKELTALL, I PROSENT:

	Deltid		Midlertidig ansettelse		Foreldrepermisjon*		Legemeldt sykefravær**	
	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner
2023	3,4 %	5,5 %	6,7 %	13,0 %	12 uker	16 uker	4,1 %	5,0 %
2022	2,4 %	5,1 %	3,6 %	6,6 %	12 uker	23 uker	3,5 %	4,5 %
2021	1,2 %	5,3 %	6,1 %	5,3 %	14 uker	20 uker	2,3 %	2,1 %

*Totalt var det to menn og åtte kvinner som hadde foreldrepermisjon i 2023. Foreldrepermisjon er gjennomsnittlig antall uker.

**Direktoratets sykefraværstatistikk er kommentert i avsnittet om sykefravær.

Regelmessige interne foredrag om aktuelle temaer bidrar til høyt jobbegasjement blant våre ansatte. Professor Ola Grytten presenterer utvalgets arbeid om inntektsmåling i jordbruket.

OVERTID

Det ble jobbet totalt 4 284 overtidstimer i 2023. 75 kvinner jobbet 58,9 prosent av overtidstimerne og 39 menn 41,1 prosent. Det er flere kvinner i direktoratet, og statistikken de siste tre årene viser at kvinner har jobbet mer overtid. I 2023 har menn i gjennomsnitt flere overtidstimer.

Antall overtidstimer er noe lavere i 2023 sammenlignet med 2022. Overtid i 2023 og i 2022 er høyere enn tidligere år og skal ses i sammenheng med at direktoratet har hatt flere ekstraordinære oppgaver blant annet knyttet til strømstøtte, ekstra utbetaling av PT, erstatning etter naturskader og avvikling av pelsdyrhold.

SYKEFRAVÆR

Landbruksdirektoratet jobber systematisk med å forebygge og følge opp sykmeldte medarbeidere og benytter bedriftshelsetjenesten aktivt i dette arbeidet. Innsatsområdene i direktoratets IA-handlingsplan er å forebygge og følge opp sykefravær, hindre frafall og bedre kvartalsvis sykefraværssrapportering.

Landbruksdirektoratet har i IA-handlingsplanen mål om at sykefraværet ikke skal overstige 4,5 prosent i årsgjennomsnitt. Det totale sykefraværet i 2023 var på 6,1 prosent mot 5,5 prosent i 2022. Økningen skyldes i hovedsak en økning i det legemeldte fraværet fra 4,1 prosent i 2022 til 4,6 prosent i 2023. Kvinner har i 2023 høyere legemeldt sykefravær (5,0 prosent) enn menn (4,1 prosent). Sykefraværsutviklingen er fulgt nøye de siste årene, og særlig er langtidsfraværet fulgt opp av lederne i samarbeid med HR, NAV og bedriftshelsetjenesten for å iverksette relevante tiltak for den enkelte. Det egenmeldte fraværet er på tilnærmet likt nivå i 2023 (1,5 prosent) som i 2022 (1,4 prosent).

Kvartalsvis sykefraværstatistikk er fast tema i arbeidsmiljøutvalget, i toppledergruppa og i IDF. I 2024 skal vi sammen med de tillitsvalgte evaluere direktoratets IA-handlingsplan og vurdere behov for nye mål og tiltak.

OVERTID

	2021		2022		2023	
	Antall timer	Gns. overtids-timer per ansatt	Antall timer	Gns. overtids-timer per ansatt	Antall timer	Gns. overtids-timer per ansatt
Totalt	3 084	12,54	4 635	18,47	4 284	15,92
Kvinner	1 997	13,14	2 975	19,07	2 523	14,75
Menn	1 087	11,57	1 661	17,48	1 761	17,97
Direktør	0	0	0	0	0	0
Seksjonssjef	448	23,58	764	40,21	876	39,80
Fagdirektør	94	13,44	159	14,48	212	17,68
Seniorrådgiver	1 991	15,56	2 656	20,91	2 298	18,68
Rådgiver	485	7,95	832	11,71	859	10,48
Første-konsulent	60	3,52	119	5,41	38	1,53
Prosjektleder	6	6,00	106	53,06	-	-

NØKKELOPPLYSNINGER OM REKRUTTERING

71 stillinger utlyst

44 %
menn

56 %
kvinner

Søkere i 2023

31 %
menn

69 %
kvinner

Nyansatte i 2023

LIKESTILLING OG IKKE-DISKRIMINERING

AKTIVITETS- OG REDEGJØRELSESPLIKTEN SOM ARBEIDSGIVER OG SOM FORVALTNINGSORGAN (ARP)

Landbruksdirektoratet har i 2023 fortsatt arbeidet med aktivitets- og redegjørelsesplikten (ARP), jf. likestillings- og diskrimineringsloven § 24 og § 26.

SOM ARBEIDSGIVER

Det er nedsatt en arbeidsgruppe bestående av representanter fra de tillitsvalgte og arbeidsgiver. Arbeidsgruppen startet med å undersøke og kartlegge våre rutiner, prosedyrer og interne føringer samt vurdere og analysere disse ved hjelp av Bufdir sine veiledere, maler og refleksjonsoppgaver. Vi har ferdigstilt analyser og tiltaksplaner for områdene: «rekruttering», «forfremmelse, utviklingsmuligheter og karriere» og «mulighet for å kombinere arbeid og familieliv». Arbeidet med analyser og metodikk på de tre andre områdene videreføres i 2024.

SOM FORVALTNINGSORGAN

Retningslinjer

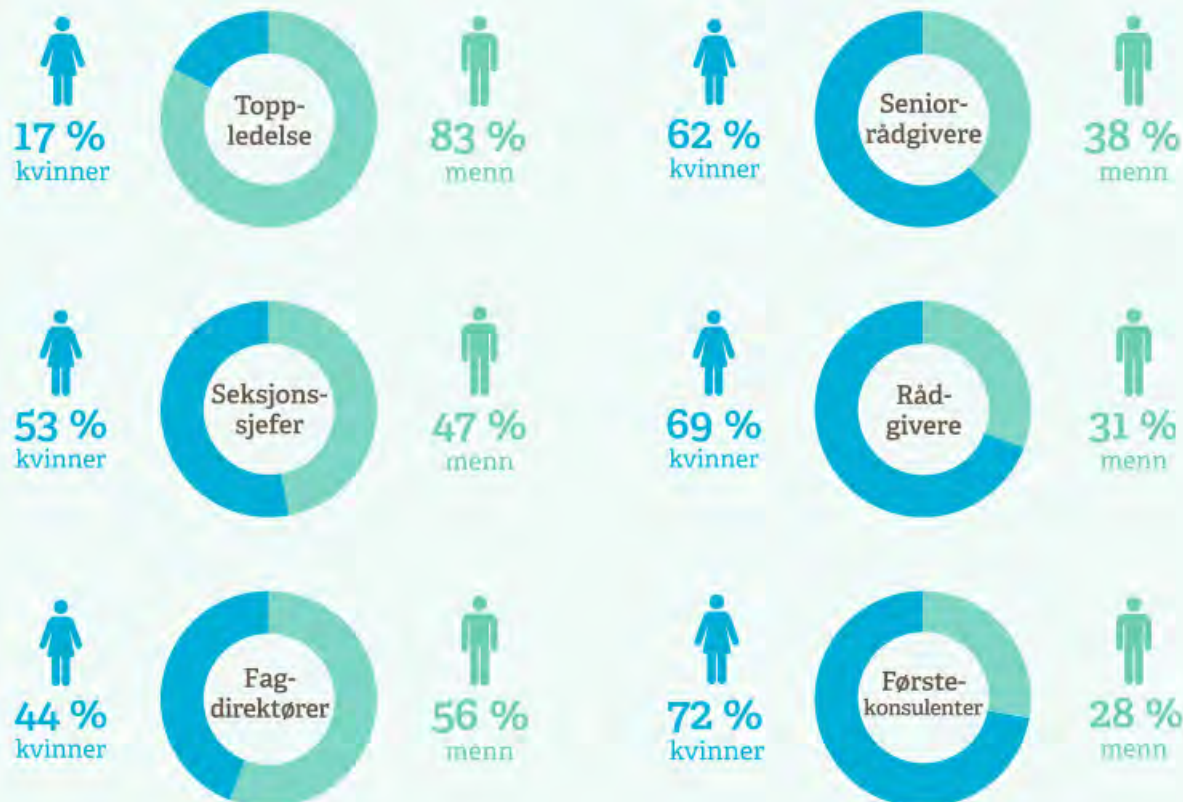
Landbruksdirektoratet har utarbeidet retningslinjer for likestillings- og diskrimineringsarbeidet:

«Likestilling og fravær av diskriminering er viktig for den enkelte, for virksomheten og for samfunnet. Landbruksdirektoratet skal arbeide for å fremme likestilling og hindre diskriminering. Vi skal ha kunnskap om likestilling og om risiko for diskriminering innenfor alle områder vi arbeider med.

Vi forvalter en rekke økonomiske og juridiske virkemidler på områder som berører privatpersoner, næringsdrivende eller ansatte innen næringen. Å fremme likestilling og hindre diskriminering krever et kontinuerlig, systematisk og langsiktig arbeid og det skal være godt forankret i hele direktoratets virksomhet. Det skal derfor være en integrert del av våre arbeidsprosesser, rutiner og saksbehandling.»

i

Kjønnsbalanse fordelt på stillingskoder per 31.12.2023

For å nå målene i retningslinjene har Landbruksdirektoratet innført et system med rapportering på måloppnåelse i direktoratets interne tertialrapportering.

Språk

Landbruksdirektoratet har i 2023 ansatt en rådgiver for samisk språk. Bakgrunnen for ansettelsen var behovet for å ivareta reindriftsutøveres rett til å få informasjon på samisk.

I løpet av perioden har det vært oppmerksomhet på oversetting av Landbruksdirektoratets nettsider til nordsamisk, oversetting av rundskriv og veiledere samt oversetting av innkommende og utgående brev. Landbruksdirektoratet har utarbeidet en samisk strategi. Oversetting skjer i første omgang på nordsamisk, som er den mest utbredte versjonen av samisk språk.

Det er inngått avtale med oversetter for å kunne oversette til sørsamisk i tilfeller hvor det er behov for det. I tillegg vil det gjøres fortløpende vurderinger angående andre samiske språk.

Naturavtalen

Landbruksdirektoratet har i 2023 jobbet videre med å utvikle og oppfylle naturavtalen. Avtalen har blant annet som mål å inkludere urfolk i prosesser som berører naturmangfold. Videre er det et mål i naturavtalen å sikre likestilling i beslutninger som berører naturmangfold.

INKLUDERING OG MANGFOLD I REKRUTTERINGSPROSESSER

Landbruksdirektoratet har oppfylt kravet om ansettelse gjennom Trainee-programmet i staten. Vi har gjennom ARP § 26 kartlagt risiko for diskriminering og hindre for likestilling i rekrutteringen. Direktoratet har i etterkant også risikovurdert rekrutteringsprosessen. Som oppfølging på begge prosessene ligger det tiltak for å bli mer bevisst på inkludering og mangfold i rekrutteringene. DFØ-kurset «mangfoldsrekruttering» er gjennomført av våre ledere. Vi har planer om ytterligere opplæring av lederne i hele rekrutteringsprosessen, herunder om viktigheten av å ha fokus på inkludering og mangfold i rekrutteringsprosessene.

GJENNOMSNITTSLØNN PER STILLINGSKODE FORDELT PÅ KJØNN PER 31.12

	2021		2022		2023	
	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn
Direktører	1 096 387	1 079 190	1 185 876	1 131 032	1 255 876	1 192 032
Seksjonssjefer	873 235	873 513	893 003	909 841	937 736	967 592
Fagdirektører	824 975	874 844	856 230	875 048	921 714	941 282
Seniorrådgivere	650 274	676 987	669 053	701 733	714 487	746 137
Rådgivere	557 623	554 457	577 251	565 830	604 381	605 788
Førstekonsulenter	511 069	516 200	526 566	496 777	558 225	574 782

Vi er i dialog med NAV Oslo om bistand til kandidatsøk.

Kjønnsbalanse

Per 31. desember var kjønnsbalansen i virksomheten 62 prosent kvinner og 38 prosent menn. Blant seksjonssjefer var andelen kvinner 53 prosent, mens kvinneandelen for direktører var 17 prosent. Landbruksdirektoratet har over lengre tid hatt en kvinneandel på over 60 prosent. Det vil vurderes tiltak for å få en jevnere kjønnsbalanse for alle stillingskoder, avdelinger og aldersgrupper. Sammenlignet med 2022 er det en jevnere fordeling på seniorrådgivere, mens kvinneandelen blant rådgivere økte. Hos førstekonsulenter har andelen menn økt.

NØKKELOPPLYSNINGER OM LIKELØNN

For seksjonssjefer har den gjennomsnittlige lønnsutviklingen for menn vært noe høyere enn for kvinner. Dette har sammenheng med høyere alder og lengre arbeidserfaring for mannlige seksjonssjefer sammenlignet med kvinnelige seksjonssjefer. Tilsvarende er det flere mannlige seniorrådgivere med lengre arbeidserfaring sammenlignet med de kvinnelige. I og med at vi har nyansatt flere kvinnelige rådgivere er lønnsforskjellen på det stillingsnivået utjevnet. Videre er det flere midlertidige mannlige førstekonsulenter med høyere utdanning enn kvinnene som forklarer endringen i lønnsforskjellene blant førstekonsulenter.

LÆRLINGORDNINGEN

Direktoratet har én lærling innen service- og administrasjonsfaget, og er tilknyttet opplæringskontoret OK Stat. Lærlingen avlegger fagprøve våren 2024. Det planlegges for å rekruttere én ny lærling i 2024. Det vurderes å rekruttere en lærling innen IKT-servicefag i 2024.

HELSE, MILJØ OG SIKKERHET

Landbruksdirektoratet jobber systematisk for å opprettholde og videreutvikle et godt og helsefremmende fysisk og psykososialt arbeidsmiljø.

Arbeidsmiljøutvalget (AMU), lokale arbeidsmiljøutvalg (LAMU) i Steinkjer og i Alta, lederne og vernetjenesten har en viktig funksjon i dette arbeidet. LAMU rapporterer til AMU en gang i året om sitt arbeid.

AMU hadde fire møter i 2023 og behandlet saker blant annet knyttet til sykefravær, bruk av overtid og fleksitid, medarbeiderundersøkelsen og oppfølging etter innflytting til nye kontorlokaler på Valle i Oslo.

Det har ikke vært ulykker, skader eller andre HMS-hendelser i 2023.

BEDRIFTSHELSETJENESTEN

Bedriftshelsetjenesten har i 2023 bidratt i arbeidet med forebygging og oppfølging av sykefravær, gjennomført individuelle arbeidsplassvurderinger og førstehjelpskurs. Det er anskaffet hjertestartere til alle tre kontorsteder.

I arbeidet med å videreutvikle et godt og helsefremmende fysisk og psykososialt arbeidsmiljø gjennomførte bedriftshelsetjenesten seminar for alle ansatte om «*En god dag på jobben – om arbeids glede, motivasjon og kultur*».

MEDARBEIDERUNDERSØKELSE GJENNOMFØRT I 2023

Landbruksdirektoratet har tatt i bruk medarbeiderundersøkelsen i staten (MUST), utviklet av STAMI (Statens arbeidsmiljøinstitutt).

Det var 88 prosent av de ansatte som svarte på undersøkelsen. De samlede resultatene på virksomhetsnivå er svært gode sammenlignet med gjennomsnittet for virksomheter i statlig tariffområde, som har gjennomført MUST. MUST er lagt opp slik at risikofaktorer veies opp mot beskyttelsesfaktorer i arbeidsmiljøet. Dersom det er tilstrekkelig høy score på beskyttelsesfaktorene, vil det «utligne» risikofaktorene.

Risikofaktorene viser at 47 prosent rapporterer om stor arbeidsmengde og høyt arbeidspress «jobbkrav», tre prosent motstridende krav («rollekonflikt») og syv prosent usikkerhet om arbeidsinnhold og arbeidsvilkår framover «kvalitativ jobbusikkerhet».

Imidlertid vil den høye graden av opplevd selvbestemmelse i jobben (48 prosent), godt ledelsesklima (97 prosent) og høy grad av psykologisk trygghet (92 prosent) tilsa at det ikke er urovekkende resultater innenfor risikofaktorene.

På de to ønskede utfallsmålene, høyt jobbengasjement og høy tilhørighet til organisasjonen, scorer direktoratets ansatte henholdsvis 80 prosent og 84 prosent. Dette er to faktorer som når de scores høyt, tilsier at de fleste har lav turnoverintensjon, gjerne yter det lille ekstra for arbeidsgiver og trives på jobb.

Oppfølging av resultatene fra MUST på seksjons- og ledernivå er lagt til medarbeidere og ledere for å sikre en bred forankring og eierskap til egne resultater. Oppfølgingsprosessen i den enkelte gruppe er beskrevet i dokumenter fra DFØ og benyttet i oppfølgingsarbeidet.

De samlede resultatene på virksomhetsnivå er svært gode sammenlignet med gjennomsnittet for virksomheter i statlig tariffområde, som har gjennomført MUST (medarbeiderundersøkelsen i staten).

Del 5

Vurdering av fremtidsutsikter

NORGE OG VERDEN STÅR OVENFOR STORE UTFORDRINGER

Flere hendelser de seneste årene har vist at verden må håndtere store og krevende konflikter, klimaendringer og dramatiske naturhendelser. Det har vært uro i internasjonale råvaremarkeder og kraftige prissvigninger. Dette påvirker jordbruks- og handelspolitiske forhold, markedsordninger og utfordrer eksisterende virkemiddelbruk.

Vi i direktoratet må bidra til å løse klima- og miljøutfordringene og arbeide med tiltak som sikrer verdiskapningen og matproduksjonen på en mer bærekraftig måte.

Rollen vår som iverksetter av nasjonal politikk, kunnskapsleverandør, og rådgiver blir viktig på veien dit.

MATVARESikkerhet OG BÆREKRAFTIGE MATSYSTEMER

De seneste årene har vist at vi står overfor nye og økte trusler mot verdens matsystemer som følge av kriser og klimaendringer. Utfordringer som har stor betydning for mulighetene til framtidig produksjon, verdiskapning og omsetningen i verdikjeden. Landbruksbasert næringsliv er avhengig av et stabilt klima og en natur som er i balanse.

Å sikre egen matforsyning og styrke nasjonal matvaresikkerhet, vil få økt betydning framover. Matsikkerheten i Norge er basert på et aktivt landbruk og en nasjonal produksjon. I tillegg er vi avhengig av velfungerende internasjonale markeder, siden vi importerer store mengder råvarer til fôr og mer enn halvparten av det vi spiser (regnet i kalorier) kommer fra utlandet.

I rapporten «En gjennomgang av sårbarheten i globale forsyningskjeder for matvarer», skriver Oslo Economics:

«Prioriterte oppgaver for myndighetene framover bør være å bevare ressursgrunnlaget for matproduksjon og sikre et åpent og velfungerende handelssystem som gir muligheter for å distribuere produksjon av mat over mange land».

Foto: Landbruksdirektoratet

Rannveig Bø Fløystad ledet vårt interne arbeid med bærekraftige matsystemer.

Det har vært uro i internasjonale råvaremarkeder og kraftige prissvigninger. Dette påvirker jordbruks- og handelspolitiske forhold, markedsordninger og utfordrer eksisterende virkemiddelbruk.

Sikker tilgang på mat er avgjørende for beredskapen i et land. Med klimaendringer og en mer urolig verden er det gode grunner for at arbeidet med matsikkerhet og det å ta bedre vare på ressursgrunnlaget blir løfta fram som det ble gjort i rapporten NOU2023:17 «Nå er det alvor» fra Totalberedskapskommisjonen. I et høringsinnspill til rapporten skrev vi:

«Landbruksdirektoratet deler kommisjonens analyse om at jordvernets betydning for norsk matsikkerhet er forsterket i lys av endret geopolitisk situasjon, bedre kunnskap om konsekvensene av klimaendringene og andre forhold som kan svekke global matproduksjon.

Vi deler også Totalberedskapskommisjonens vurdering av behovet for å utvikle felles føringer når det gjelder direktoratenes arbeid med samfunnssikkerhet og beredskap. Slike føringer kan tydeliggjøre forpliktelsene til tverrsektoriell koordinering og mer samordning.»

Framover vil vi videreutvikle vår evne til å håndtere hendelser og kriser innen matforsyning, reindrift, skog, erstatning etter offentlig pålegg, og natur- og avlingsskader. Dette vil omfatte oppdatering og optimalisering av beredskapsplaner, samarbeid med relevante aktører og kontinuerlig evaluering av vår responskapasitet.

DIGITALISERING OG SIKKERHET

Den nye sikkerhetspolitiske situasjonen som følge av økt uro i verden utfordrer sikkerhetsarbeidet vårt, og vi vil prioritere IT-sikkerhet og beredskap enda høyere fremover.

Arbeidet med et nytt styringssystem for informasjonssikkerhet startet i begynnelsen av 2023. Med et nytt styringssystem for informasjonssikkerhet ønsker vi å tilrettelegge for bedre etterlevelse av lovkrav og større oppmerksomhet om informasjonssikkerhet i direktoratet. Det nye styringssystemet bygger på anbefalinger fra Digitaliseringsdirektoratets stifinner for informasjonssikkerhet. I løpet av første halvår 2023 kom vi godt i gang med å definere hvordan ting skal fungere hos oss. Vi fikk testet opplegget i noen seksjoner, gjort tilpasninger og klargjort for utrulling i resten av organisasjonen. Målet er at det nye styringssystemet skal være innført i løpet av 2024.

I en stadig mer digitalisert verden er det avgjørende å være i forkant av teknologiske endringer. Den raske teknologiutviklingen gir behov for å jobbe mer målrettet med kompetanseutvikling for ansatte i direktoratet. Vi må ta ny teknologi i bruk på en måte som gir gode arbeidsprosesser med høy kvalitet, og som frigjør ressurser i organisasjonen til høyt prioriterte oppgaver. Dette vil inkludere utvikling av digitale plattformer for bedre forvaltning og formidling av informasjon til interessenter.

Direktoratet har som mål å flytte hele IT-porteføljen til skyen i løpet av 2024 og 2025. I 2023 har vi utarbeidet en skystrategi og gjennomført en pilot for å få innsikt i hvordan overgang til skyen vil endre måten vi jobber på, og hvilke nye kompetansebehov det vil medføre.

KLIMATILPASNING OG AREALBRUK

Verden trenger mer grønn energi. Vi har opplevd strømkriser med økte priser og vi har utviklet en egen strømsøtteordning til landbruket. Framover vil det være et økende behov for ny kraft for å nå klimamålene, blant annet gjennom elektrifisering av landbasert industri og transport.

Den nye sikkerhetspolitiske situasjonen som følge av økt uro i verden utfordrer sikkerhetsarbeidet vårt, og vi vil prioritere IT-sikkerhet og beredskap enda høyere fremover.

Utbygging av økt kapasitet og effekt, både sol-, vind- og vannkraft, vil påvirke og utfordre arealbruken, og vil kunne medføre en rekke areal og miljørelaterte utfordringer hvor vi som direktorat vil få oppgaver knyttet til både kunnskapsgrunnlag og virkemidler. En sentral utfordring for samfunnet vårt fremover vil være å bygge ut tilstrekkelige mengder fornybar energi samtidig som det tas hensyn til natur og landbrukets arealbruk.

Vi må bidra til å fremskaffe mer kunnskap om arealutfordringene og konsekvensene for landbruket av de nye næringene. Avveininger mellom til dels motstridende hensyn vil bli en mer krevende del av myndighetsutøvelsen vår.

POLITIKKUTVIKLING OG SAMARBEID MED REGIONALE MYNDIGHETER

Regional myndighet er viktig for gjennomføring av landbrukspolitikken. I tillegg har de sentrale oppgaver innen samfunnsikkerhet og beredskap. Kommunene er førstelinjetjenesten i oppfølging av nasjonal politikk på mange av våre fagområder. Å styrke samarbeidet med regionale myndigheter blir viktig framover. Vi må bidra til at de har tilstrekkelig kunnskap og kompetanse til å utføre sine oppdrag. Gjennom samarbeid og god veiledning kan vi bidra til at regionale myndigheter får et godt kunnskapsgrunnlag til å tilby effektive tjenester.

Vi har et omfattende samfunnsoppdrag med mange ulike oppgaver. Verden er i rask endring og vi utfordres på kapasitet og kompetanse. Arbeidsmarkedet er i endring og vi opplever at det er økende konkurranse om kvalifisert arbeidskraft. Selv om det er mange utfordringer, så vurderer vi at direktoratet har motiverte og kompetente medarbeidere som vil kunne levere tjenester med solid kvalitet framover.

Framover vil det være et økende behov for ny kraft for å nå klimamålene. Solkraftutbygging kan komme i konflikt med landbruksinteressene, og vi har levert en utredning om dette.

Del 6

Årsregnskap

Foto: Landbruksdirektoratet

LEDELSEKOMMENTAR ÅRSREGNSKAP 2023

BEKREFTELSE

Årsregnskapet er avlagt i henhold til Bestemmelser om økonomistyring i staten, rundskriv R-115 fra Finansdepartementet og krav fra Landbruks- og matdepartementet i instruks for Økonomi- og virksomhetsstyring i Landbruksdirektoratet. Regnskapet gir et dekkende bilde av Landbruksdirektoratets tildelinger, regnskapsførte utgifter, inntekter, eiendeler og gjeld.

FONDSREGNSKAPENE

Landbruksdirektoratet fører regnskap for fire statlige fond. For Landbrukets utviklingsfond og Reindriftens utviklingsfond utarbeides det selvstendige årsregnskap som inngår i fondenes årsrapporter. Fondet for forskningsavgift på landbruksprodukter og Utviklingsfondet for skogbruk har egne styrever som avlegger årsregnskaper. Disse regnskapene inngår i fondenes egne årsrapporter som blir publisert på direktoratets hjemmeside.

Direktoratet forvalter og regnskapsfører også de ikke-statlige ordningene Prisetjvningsordningen for melk og Sentralt inntrukne rentemidler fra skogfond. Regnskapene for disse ordningene inngår ikke i årsrapporten. Utvalget for sentralt inntrukne rentemidler fra skogfond avlegger eget regnskap og utarbeider egen årsrapport som publiseres på direktoratets hjemmeside. Direktoratet er sekretariat for Omsetningsrådet, inkludert Kvoteordningen for melk. Omsetningsrådet er et offentlig organ med frittstående stilling som avlegger eget regnskap og utarbeider egen årsrapport. Denne blir publisert på direktoratets hjemmeside.

Direktoratet forvalter og regnskapsfører også de ikke-statlige ordningene Prisetjvningsordningen for melk og Sentralt inntrukne rentemidler fra skogfond.

VURDERING AV VESENTLIGE FORHOLD

AVVIK I FORHOLD TIL TILDELING

Landbruksdirektoratet har utbetalt 26,2 milliarder kroner i tilskudd og erstatninger. Utnyttelsesgraden for tilskudds- og erstatningsordningene var 94 prosent av tildelingen og det samlede mindreforbruket var derfor på 1,7 milliarder kroner. Hovedparten av mindreforbruket vedrører ordningen for erstatning ved avvikling av pelsdyrhold (1,3 milliarder kroner) og må ses i sammenheng med at saksbehandlingen og dermed utbetalingen av krav om erstatning har blitt forsinket blant annet som følge av forsinkelser i takseringsarbeidet og nytt oppdrag om forskuddsutbetaling før behandling av endelig tilbud om erstatning.

I 2023 har Landbruksdirektoratet hatt en tildeling på 265 millioner kroner til rådighet til direktoratets driftsutgifter over kap. 1142.01. Etter justering for merinntekter på kap. 4142.01 har vi et samlet mindreforbruk på 8,9 millioner kroner, som motsvarer tre prosent av årets tildeling. Nesten alle inntektene på kap. 4142.01 kommer fra dekning av direktoratets administrative kostnader som sekretariat for Omsetningsrådet og de ulike fondene.

Direktoratet har på kapittel 1150.21 fått tildelt 20,5 millioner kroner til finansiering av IKT-utviklingsprosjekter og gjennomføring av utredninger m.m. Mindreforbruket på fire millioner kroner skyldes primært forskyvninger i prosjektgjennomføringen bl.a. som følge av nødvendig omprioritering av ressurser til nye oppdrag som ble gitt i løpet av året.

ENDRINGER MOT FOREGÅENDE ÅR

Direktoratets samlede driftsutgifter innen kontogruppene 5-7¹ er økt med 39,5 millioner kroner i forhold til 2022. Det tilsvarer en stigning på 14 prosent.

Kjøp av IKT-konsulenttjenester er økt med 17,2 millioner kroner i forhold til 2022. Forklaringen på dette er først og fremst igangsettelsen av to større digitaliseringsprosjekter - digitalisering av reindriftsforvaltningen og modernisering av eStil-PT - samt at vi har brukt 7,3 millioner kroner mer til utvikling av løsningene for håndtering av strømstøtteordningen og pelsdyrordningen enn i 2022. I tillegg har vi økt bruken av direktoratets satsingsmidler til digitaliseringsprosjekter med 3,1 millioner kroner.

Videre er det sammenlignet med 2022 brukt:

- 5,5 millioner kroner mer på taksering av pelsdyranlegg
- 4,2 millioner kroner mer på oppsetning av reingjerder
- 3,3 millioner kroner på konsulentutgifter i forbindelse med direktoratets pågående søknadsprosess overfor EU for å få godkjent giesesalt som førtilsetningsmiddel.

De samlede lønnsutgifter er økt med 9,5 millioner kroner hvilket primært skyldes økningen i antall ansatte fra 2022 til 2023, jf. kapitlet om personalforvaltning, omstilling og organisasjonsutvikling.

Direktoratets reisekostnader er økt med 1,9 millioner kroner sammenlignet med året før, men ligger fortsatt under nivået før covid-19-pandemien.

Landbruksdirektoratet har utbetalt 26,2 milliarder kroner i tilskudd og erstatninger.

¹ Ekskl. konto 7870 Erstatninger.

Lønnsandelen av alle driftsutgifter er 57 prosent i 2023. Landbruksdirektoratet får finansiert deler av de samlede driftsutgiftene over andre ordninger og kapitler enn eget driftskapittel. Ser man utelukkende på direktoratets driftsutgifter på post 1142.01, er lønnsandelen 65 prosent i 2023, hvilket er på samme nivå som året før (66 prosent).

Direktoratets investeringsutgifter er økt med 0,8 millioner kroner sammenlignet med 2022. Vi har i 2023 investert 4,6 millioner kroner i nytt IT-teknisk utstyr (primært nye pc-er) og møteromsutstyr.

Utbetalinger av tilskudd og støtte er økt med 3,7 milliarder kroner i forhold til 2022. 93 prosent av økningen er relatert til tilskuddsordninger finansiert over jordbruksavtalen og er i overensstemmelse med resultatet av jordbruksforhandlingene i 2023.

Auksjonsinntektene fra salg av tollkvoter ligger 128,3 millioner kroner under fjorårets resultat. I hovedsak skyldes dette lavere interesse for de fleste kjøttkvotene i tillegg til at flere andre kvoter ble solgt for en lavere sum enn de siste årene. Inntektene fra forskningsavgiften på landbruksprodukter ligger 20,9 millioner kroner over inntekten i 2022. Det skyldes primært økt innbetaling av avgift på vegetabiler og importerte varer. Tilfeldige og andre inntekter fra tilbakebetalinger o.l. (statskonto 530929) er 4,1 millioner kroner høyere enn i 2022. Forklaringen er at vi har mottatt ekstraordinære innbetalinger som gjaldt tilbaketrekking og avkortning av tidligere utbetalt tilskudd innen råvareprisutjevningensordningen.

TILLEGGSOPPLYSNINGER

Riksrevisjonen er revisor og bekrefter årsregnskapet for Landbruksdirektoratet. Årsregnskapet er ikke ferdig revidert. Revisjonsberetningen vil bli publisert på Landbruksdirektoratets nettsider når den foreligger.

Oslo, 15. mars 2024

JØRN ROLFSEN
administrerende direktør
Landbruksdirektoratet

Utbetalinger av tilskudd og støtte er økt med 3,7 milliarder kroner i forhold til 2022.

Prinsippnote til årsregnskapet

Årsregnskap for Landbruksdirektoratet er utarbeidet og avlagt etter nærmere retningslinjer fastsatt i bestemmelser om økonomistyring i staten («bestemmelsene»).

Årsregnskapet er i henhold til krav i bestemmelsene punkt 3.4.1, nærmere bestemmelser i Finansdepartementets rundskriv R-115 av 15. desember 2022 og eventuelle tilleggskrav fastsatt av overordnet departement.

Oppstillingen av bevilgningsrapporteringen og artskontorrapporteringen er utarbeidet med utgangspunkt i bestemmelsene punkt 3.4.2 – de grunnleggende prinsippene for årsregnskapet:

- a. Regnskapet følger kalenderåret
- b. Regnskapet inneholder alle rapporterte utgifter og inntekter for regnskapsåret
- c. Utgifter og inntekter er ført i regnskapet med brutto beløp
- d. Regnskapet er utarbeidet i tråd med kontantprinsippet

Oppstillingene av bevilgnings- og artskontorrapportering er utarbeidet etter de samme prinsippene, men gruppert etter ulike kontoplaner. Belastningsfullmakterne for utvikling av IKT-systemer føres ikke på tilskuddskonti, derfor får vi differanser på beløpene som er rapportert under bevilgnings- og artskontorrapporteringen. Prinsippene samsvarer med krav i bestemmelsene punkt 3.5 til hvordan virksomhetene skal rapportere til statsregnskapet. Sumlinjen «Netto rapportert til bevilgningsregnskapet» er lik i begge oppstillingene.

Virksomheten er tilknyttet statens konsernkontoordning i Norges Bank i henhold til krav i bestemmelsene pkt. 3.7.1. Bruttobudsjetterte virksomheter tilføres ikke likviditet gjennom året, men har en trekkrettighet på sin konsernkonto. Ved årets slutt nullstilles saldoen på den enkelte oppgjørskonto ved overgang til nytt år.

BEVLGNINGSRAPPORTERINGEN

Oppstillingen av bevilgningsrapporteringen omfatter en øvre del med bevilgningsrapporteringen og en nedre del som viser beholdninger virksomheten står oppført med i kapitalregnskapet. Bevilgningsrapporteringen viser regnskapstall som Landbruksdirektoratet har rapportert til statsregnskapet. Det stilles opp etter de kapitler og poster i bevilgningsregnskapet som virksomheten har fullmakt til å disponere. Kolonnen «samlet tildeling» viser hva virksomheten har fått stilt til disposisjon i tildelingsbrev for hver statskonto (kapittel/post). Oppstillingen viser i tillegg alle finansielle eiendeler og forpliktelser virksomheten står oppført med i statens kapitalregnskap.

Mottatte fullmakter til å belaste en annen virksomhets kapittel/post (belastningsfullmakter) vises ikke i kolonnen for samlet tildeling, men er omtalt i note B til bevilgningsoppstillingen. Utgiftene knyttet til mottatte belastningsfullmakter er bokført og rapportert til statsregnskapet, og vises i kolonnen for regnskap.

Avgitte belastningsfullmakter er inkludert i kolonnen for samlet tildeling, men bokføres og rapporteres ikke til statsregnskapet fra virksomheten selv. Avgitte belastningsfullmakter bokføres og rapporteres av virksomheten som har mottatt belastningsfullmakten og vises derfor ikke i kolonnen for regnskap. De avgitte fullmaktene fremkommer i note B til bevilgningsoppstillingen.

ARTSKONTORRAPPORTERINGEN

Oppstillingen av artskontorrapporteringen har en øvre del som viser hva som er rapportert til statsregnskapet etter standard kontoplan for statlige virksomheter og en nedre del som viser eiendeler og gjeld som inngår i mellomværende med statskassen. Artskontorrapporteringen viser regnskapstall Landbruksdirektoratet har rapportert til statsregnskapet etter standard kontoplan for statlige virksomheter. Virksomheten har en trekkrettighet på konsernkonto i Norges Bank. Tildelingene er ikke inntektsført og derfor ikke vist som inntekt i oppstillingen.

Oppstilling av bevilgningsrapportering, 31.12.2023

LANDBRUKSDIREKTORATET

Utgifts-kapittel	Kapittelnavn	Post	Posttekst	Note	Samlet tildeling*	Regnskap 2023	Merutgift (-) og mindretgift
1100	Landbruks- og matdepartementet	21	LMD spesielle driftsutgifter	A, B	3 100 000	2 876 510	223 491
1137	Forskning og innovasjon	54	Næringsrettet matforskning mv.	A	230 000 000	228 180 030	1 819 970
1138	Støtte til organisasjoner m.m	73	Nasjonalt senter for fjellandbruk	A	4 085 000	2 839 002	1 245 998
1139	Genressurser, miljø- og ressursregisteringer	70	Tilskudd til bevaring og bærekraftig bruk av husdyr-, plante-, og skogstregenetiske ressurser	A, B	7 690 000	7 690 000	0
1139	Genressurser, miljø- og ressursregisteringer	71	Tilskudd til genressursforvaltning og miljøtiltak	A, B	1 497 271	500 000	997 271
1142	Landbruksdirektoratet	01	Driftsutgifter	A, B	265 421 000	259 846 400	5 574 600
1142	Landbruksdirektoratet	21	Spesielle driftsutgifter, beredskapslagring av korn	A, B	2 609 000	1 072 911	1 536 089
1142	Landbruksdirektoratet	45	Større utstyrkjøp og vedlikehold	A, B	12 242 000	9 459 715	2 782 285
1142	Landbruksdirektoratet	50	Arealressurskart	A	7 745 000	7 583 000	162 000
1142	Landbruksdirektoratet	60	Tilskudd til veterinærdekning	A	184 229 000	183 828 887	400 113
1142	Landbruksdirektoratet	70	Tilskudd til fjellstuer	A	832 000	832 000	0
1142	Landbruksdirektoratet	71	Tiltak til bærekraftig reindrift	A, B	4 841 000	3 147 232	1 693 768
1142	Landbruksdirektoratet	72	Erstatninger ved ekspropriasjon og leie av rett til reinbeite	A	570 000	565 265	4 735
1142	Landbruksdirektoratet	73	Tilskudd til erstatninger m.m. etter offentlige pålegg i plante- og husdyrproduksjon	A	66 610 000	58 778 874	7 831 126
1142	Landbruksdirektoratet	74	Kompensasjon til dyreeiere som blir pålagt beitenekt	A	1 000 000	126 490	873 510
1142	Landbruksdirektoratet	75	Stønad til jordbruks- og veksthusnæringen for ekstraordinære strømutfgifter	A	525 100 000	468 123 847	56 976 153
1142	Landbruksdirektoratet	77	Tilskudd til kompensasjon ved avvikling av pelsdyrhold	A, B	2 088 043 000	764 769 173	1 323 273 827

Utgifts- kapittel	Kapittelnavn	Post	Posttekst	Note	Samlet tildeling*	Regnskap 2023	Merutgift (-) og mindret- utgift
1142	Landbruksdirektoratet	78	Tilskudd til omstilling ved avvikling av pelsdyrhold	A, B	1 720 000	198 579	1 521 421
1148	Naturskade, erstatninger	71	Naturskade, erstatninger	A	75 000 000	38 384 069	36 615 931
1148	Naturskade, erstatninger	72	Tilskudd til opprydding av avfall etter flomhendelsene i Sør-Norge høsten 2023	A, B	10 000 000	-	10 000 000
1149	Verdiskapnings- og utvikl.tiltak i landbruket	51	Tilskudd til Utviklingsfondet for skogbruket	A	5 049 000	5 049 000	0
1149	Verdiskapnings- og utvikl.tiltak i landbruket	71	Tilskudd til verdiskapningstiltak i skogbruket	A, B	64 531 000	64 498 254	32 746
1149	Verdiskapnings- og utvikl.tiltak i landbruket	73	Tilskudd til skog, klima- og energitiltak	A, B	60 967 716	38 347 080	22 620 636
1150	Til gjennomføring av jordbruksavtalen m.m.	21	Spesielle driftsutgifter	A, B	20 452 000	16 563 663	3 888 337
1150	Til gjennomføring av jordbruksavtalen m.m.	50	Tilskudd til Landbrukets Utviklingsfond (LUF)	A	2 227 253 000	2 227 253 000	0
1150	Til gjennomføring av jordbruksavtalen m.m.	70	Markedstiltak	A, B	273 900 000	246 274 205	27 625 795
1150	Til gjennomføring av jordbruksavtalen m.m.	71	Tilskudd ved produksjonssvikt	A	492 600 000	469 573 113	23 026 887
1150	Til gjennomføring av jordbruksavtalen m.m.	73	Pristilskudd	A	5 158 335 000	5 065 125 254	93 209 746
1150	Til gjennomføring av jordbruksavtalen m.m.	74	Direkte tilskudd	A, B	14 191 800 000	14 177 552 726	14 247 274
1150	Til gjennomføring av jordbruksavtalen m.m.	77	Utviklingstiltak	A, B	324 990 000	322 359 071	2 630 929
1150	Til gjennomføring av jordbruksavtalen m.m.	78	Velferdsordninger	A, B	1 669 797 000	1 650 224 945	19 572 055
1151	Til gjennomføring av reindriftsavtalen	51	Tilskudd til Utviklings- og investeringsfondet	A	68 657 000	66 657 000	2 000 000
1151	Til gjennomføring av reindriftsavtalen	72	Tilskudd til organisasjonsarbeid	A	7 300 000	7 300 000	0
1151	Til gjennomføring av reindriftsavtalen	75	Kostnadssenkende og direkte tilskudd	A, B	108 701 000	102 747 192	5 953 808
1151	Til gjennomføring av reindriftsavtalen	79	Velferdsordninger	A, B	4 300 000	3 465 530	834 470
0471	Statens erstatningsansvar og Stortingets rettfærdsvederlagsordning	71	Erstatningsansvar m.m.			50 000	
1633	Nettoordning, statlig betalt merverdiavgift	01	Driftsutgifter			21 745 017	
Sum utgiftsført					28 170 966 987	26 523 587 035	

Inntektskapittel	Kapittelnavn	Post	Posttekst	Note	Samlet tildeling*	Regnskap 2023	Merinntekt og mindreinntekt (-)
4142	Landbruksdirektoratet	01	Driftsinntekter	B	47 853 000	51 163 320	3 310 320
4150	Til gjennomføring av jordbruksavtalen m.m.	85	Markedsordningen for korn		50 000	346 581	296 581
5511	Tollinntekter	71	Auksjonsinntekter fra tollkvoter		235 000 000	227 011 930	-7 988 070
5576	Sektoravgifter under LMD	70	Forskningsavgift på landbruksprodukt		230 000 000	228 180 030	-1 819 970
5605	Renter av statskassens kont.beh. og andre	83	Av alminnelige fordringer			37 225	
5309	Tilfeldige inntekter	29	Ymse			4 878 438	
5700	Folketrygdens inntekter	71	Trygdeavgift			37 928 000	
5700	Folketrygdens inntekter	72	Arbeidsgiveravgift			21 682 793	
Sum inntektsført					512 903 000	571 228 317	
Netto rapportert til bevilgningsregnskapet						25 952 358 718	
Kapitalkontoer						Regnskap 2023	
60087703	Norges bank KK/utbetalinger					-25 970 666 986	
711090	Endring i mellomværende med statskassen					18 308 268	
Sum rapportert						-	
Beholdninger rapportert til kapitalregnskapet (31.12)							
Konto	Tekst				31.12.2023	31.12.2022	Endring
711090	Mellomværende med statskassen				306 945 777	288 637 510	18 308 268

* Samlet tildeling skal ikke reduseres med eventuelle avgitte belastningsfullmakter (gjelder både for utgiftskapitler og inntektskapitler). Se note B *Forklaring til brukte fullmakter og beregning av mulig overførbart beløp til neste år* for nærmere forklaring.

Note A Forklaring av samlet tildeling utgifter

LANDBRUKSDIREKTORATET

Kapittel og post	Overført fra i fjor	Årets tildelinger	Samlet tildeling
110021		3 100 000	3 100 000
113754		230 000 000	230 000 000
113873		4 085 000	4 085 000
113970	335 000	7 355 000	7 690 000
113971		1 497 271	1 497 271
114201	1 845 000	263 576 000	265 421 000
114221		2 609 000	2 609 000
114245	577 000	11 665 000	12 242 000
114250		7 745 000	7 745 000
114260		184 229 000	184 229 000
114270		832 000	832 000
114271	42 000	4 799 000	4 841 000
114272		570 000	570 000
114273		66 610 000	66 610 000
114274		1 000 000	1 000 000
114275		525 100 000	525 100 000
114277	1 618 032 000	470 011 000	2 088 043 000
114278	1 720 000	-	1 720 000
114871		75 000 000	75 000 000
114872		10 000 000	10 000 000
114951		5 049 000	5 049 000
114971	12 264 000	52 267 000	64 531 000
114973	19 906 000	41 061 716	60 967 716
115021	6 966 000	13 486 000	20 452 000
115050		2 227 253 000	2 227 253 000
115070	2 722 000	271 178 000	273 900 000
115071		492 600 000	492 600 000
115073		5 158 335 000	5 158 335 000
115074	16 906 000	14 174 894 000	14 191 800 000
115077	6 722 000	318 268 000	324 990 000
115078	14 302 000	1 655 495 000	1 669 797 000
115151		68 657 000	68 657 000
115172		7 300 000	7 300 000
115175	9 293 000	99 408 000	108 701 000
115179	665 000	3 635 000	4 300 000
SUM	1 712 297 000	26 458 669 987	28 170 966 987

Note B Forklaring til brukte fullmakter og beregning av mulig overførbart beløp til neste år

LANDBRUKSDIREKTORATET

Kapittel og post	Stikkord	Merutgift(-)/ mindreutgift	Utgiftsført av andre iht. avgitte belastnings- fullmakter(-)	Merutgift(-)/ mindreutgift etter avgitte belastnings- fullmakter	Merinntekter / mindre- inntekter(-) iht. merinntekts- fullmakt	Sum grunnlag for overføring	Maks. overførbart beløp *	Mulig over- førbart beløp beregnet av virksomheten
110021	"kan overføres"	223 491		223 491		223 491	3 100 000	223 491
113970	"kan overføres"	0		0		0		
113971	"kan overføres"	997 271		997 271		997 271	9 297 271	997 271
114201/414201		5 574 600		5 574 600	3 310 320	8 884 920	13 178 800	8 884 920
114221		1 536 089		1 536 089		1 536 089	130 450	130 450
114245	"kan overføres"	2 782 285	1 459 277	1 323 008		1 323 008	12 716 000	1 323 008
114271	"kan overføres"	1 693 768	247 522	1 446 246		1 446 246	22 799 000	1 446 246
114277	"kan overføres"	1 323 273 827		1 323 273 827		1 323 273 827	1 940 011 000	1 323 273 827
114278	"kan overføres"	1 521 421		1 521 421		1 521 421	300 000	300 000
114872	"kan overføres"	10 000 000		10 000 000		10 000 000	10 000 000	10 000 000
114971	"kan overføres"	32 746		32 746		32 746	113 441 000	32 746
114973	"kan overføres"	22 620 636		22 620 636		22 620 636	81 261 716	22 620 636
115021	"kan overføres"	3 888 337		3 888 337		3 888 337	29 998 000	3 888 337
115070	"kan overføres"	27 625 795		27 625 795		27 625 795	525 797 000	27 625 795
115074	"kan overføres"	14 247 274		14 247 274		14 247 274	26 254 836 000	14 247 274
115077	"kan overføres"	2 630 929		2 630 929		2 630 929	594 882 000	2 630 929
115078	"kan overføres"	19 572 055		19 572 055		19 572 055	3 175 844 000	19 572 055
115175	"kan overføres"	5 953 808		5 953 808		5 953 808	193 001 000	5 953 808
115179	"kan overføres"	834 470		834 470		834 470	7 236 000	834 470

*Maksimalt beløp som kan overføres er 5% av årets bevilgning på driftspostene 01-29, unntatt post 24 eller sum av de siste to års bevilgning for poster med stikkordet "kan overføres". Se årlig rundskriv R-2 for mer detaljert informasjon om overføring av ubrukte bevilgninger.

Forklaring til bruk av budsjettfullmakter

MOTTATTE BUDSJETTFULLMAKTER

Direktoratet har mottatt en budsjettfullmakt fra Landbruks- og matdepartementet på 3,1 millioner kroner på kapittel 1100, post 21 til digitalisering av reindriftsforvaltningen (2,5 millioner kroner), videreutvikling av feltapp for forvaltning i saksbehandlersystemet ØKS (0,4 millioner kroner) og til evaluering av resultatkartlegging i skogbruket (0,2 millioner kroner). Direktoratet har benyttet 93 prosent av budsjettfullmakten.

AVGITTE BELASTNINGSFULLMAKTER (UTGIFTSFØRT AV ANDRE)

Statsforvalteren i Troms og Finnmark, Statsforvalteren i Nordland og Statsforvalteren i Trøndelag er i tildelingsbrev fra KDD til statsforvalteren gitt tildelinger på kapittel 1142 post 45 til kritisk vedlikehold av konvensjonsgjerdene mot Sverige, Finland og Russland, oppfølging av reinbeiteavtaler i Røros-regionen, vedlikehold av gjerder i Hemsedal og Lærdal, drift og vedlikehold av feltkjøretøyer og feltutstyr samt bistand i forbindelse med feltoppdrag knyttet til oppfølging av norsk/finsk reingjerdekonvensjon. Statsforvalteren har brukt 66 prosent av tildelingen på denne posten. I tillegg har Statsforvalteren i Troms og Finnmark og Statsforvalteren i Nordland fått tildelinger på kapittel 1142 post 71 til kontrolltiltak knyttet til grenseoverskridende reindrift mellom Norge og Sverige, herunder også drift og vedlikehold av feltkjøretøyer og feltutstyr som benyttes i forbindelse med kontrolltiltak. Statsforvalteren har brukt 15 prosent av tildelingen på denne posten.

FULLMAKT TIL Å OVERSKRIDE DRIFTSBEVILGNINGER

Direktoratet har hatt fullmakt til å overskride kapittel 1142, post 01 med merinntekter under kapittel 4142, post 01, jf. Romertallsvedtak II i Prop. 1 S (2022-2023). Fullmakten er ikke benyttet i 2023. I henhold til veileder for fond skal det ikke føres utgifter til lønn, reiser og kjøp av tjenester direkte i fondet. Disse utgiftene må derfor føres i Landbruksdirektoratets regnskap og refunderes.

ROMERTALLSVEDTAK

Direktoratet har hatt fullmakt til å overskride kapittel 1142, post 01 med inntil 0,5 millioner kroner ved forskuttering av utgifter til tvangsflytting av rein, jf. Romertallsvedtak III i Prop. 1 S (2022-2023). Fullmakten er ikke benyttet i 2023.

Vi har hatt fullmakt til å overskride bevilgning på kapittel 1137, post 54 mot tilsvarende merinntekt på kapittel 5576, post 70, jf. Romertallsvedtak II i Prop. 1 S (2022-2023). Fullmakten er ikke benyttet i 2023.

Grisunge tas hånd om av bonde.

I romertallsvedtak IV i Prop. 1 S (2022-2023) er det gitt tilsagnsfullmakt til:

- kapittel 1139, post 70 på 8,2 millioner kroner. Ansvar (gitte, ikke innfridde tilsagn om erstatning) er pr 31.12.2023 på 7,4 millioner kroner.
- kapittel 1142, post 77 på 400 millioner kroner som er endret til 500 millioner kroner i Prop 24 S (2022-2023). Ansvar (gitte, ikke innfridde tilsagn om erstatning) er pr 31.12.2023 på 229,8 millioner kroner.
- kapittel 1148, post 71 på 49,4 millioner kroner som er endret til 76,2 millioner kroner i Prop 24 S (2022-2023). Ansvar (gitte, ikke innfridde tilsagn om erstatning) er pr 31.12.2023 på 54,5 millioner kroner.
- kapittel 1149, post 71 på 104,2 millioner kroner Ansvar (gitte, ikke innfridde tilsagn om erstatning) er pr 31.12.2023 på 104,0 millioner kroner.

MULIG OVERFØRBART BELØP

Mindreforbruket på kapittel 1139, post 71 skyldes færre søknader til søknadsomgangen 2023 enn forventet.

Mindreforbruket på kapittel 1142, post 01 skyldes at satsingen på digitalisering av reindriftsforvaltningen med intern finansiering har et mindreforbruk på 2,55 mill. kroner som skal overføres fra 2023 til 2024, samt aktivitetsforskyvninger og turnover i løpet av 2023.

Mindreforbruket på kapittel 1142, post 21 skyldes at planlagt innkjøp av korn er utsatt til 2024.

Mindreforbruket på kapittel 1142, post 45 skyldes i hovedsak tidsforskyvninger i planlagte prosjekter.

Mindreforbruket på kapittel 1142, post 71 skyldes i hovedsak tidsforskyvninger i planlagte prosjekter.

Mindreforbruket på kapittel 1142, post 77 skyldes usikkerhet knyttet til prognoser for forbruk.

Mindreforbruket på kapittel 1142, post 78 skyldes lav gjennomføringsgrad og at det har vært behov for flere utsettelse av gjennomføringsfristen. Ansvar pr 31.12.2023 er på 0,845 mill. kroner.

Mindreforbruket på kapittel 1148, post 72 skyldes at ordningen ikke er trådt i kraft, og at det av den grunn ikke er behandlet søknader i 2023.

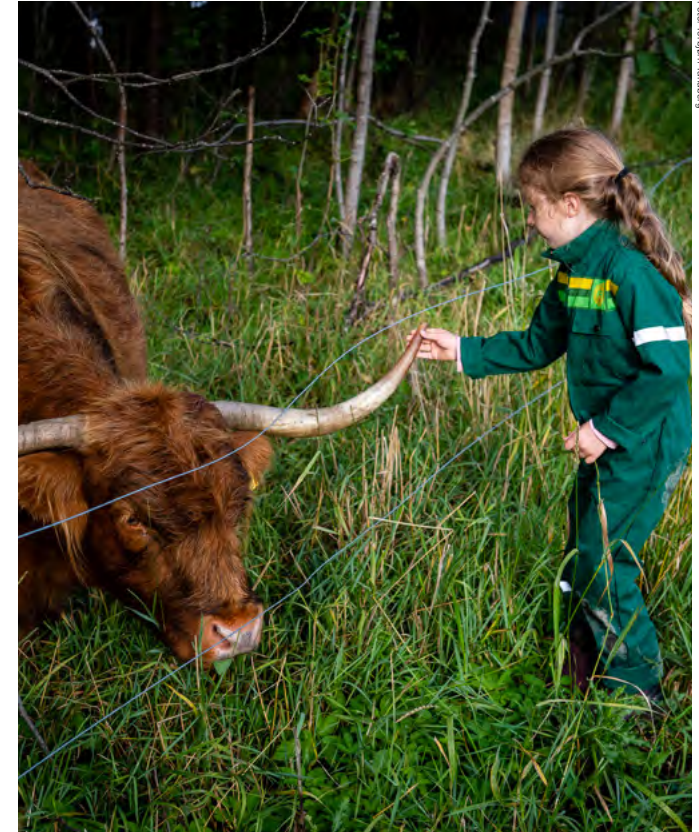
Mindreforbruket på kapittel 1149, post 71 skyldes forskyvning eller flerårige prosjekter som tar tid å iverksette.

Mindreforbruket på kapittel 1149, post 73 skyldes at midlene bevilges til flerårige prosjekter som det tar tid å iverksette.

Mindreforbruket på kapittel 1150, post 21 skyldes forskyvning av aktivitet mellom år. Mindreforbruket omhandler bl.a. modernisering og risikoreduserende tiltak i eStil-RMP og eStil PT samt utvikling av ny løsning for å effektivisere forvaltningen av tilskudd til gjødselleveranser til biogassproduksjon.

Mindreforbruket på kapittel 1150, postene 70, 74, 77 og 78 bes overført til bruk under jordbruksforhandlingene.

Mindreforbruket på kapittel 1151, postene 75 og 79 bes overført til bruk under reindriftsforhandlingene.

Kommende bonde hilser på okse på beite.

Oppstilling av artskontorrapportering 31.12.2023

LANDBRUKSDIREKTORATET

	Note	2023	2022
Driftsinntekter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Andre innbetalinger	1	51 163 320	46 253 687
Sum innbetalinger fra drift		51 163 320	46 253 687
Driftsutgifter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Utbetalinger til lønn	2	188 178 857	178 703 020
Andre utbetalinger til drift	3	141 697 237	122 619 707
Sum utbetalinger til drift		329 876 094	301 322 727
Netto rapporterte driftsutgifter		278 712 773	255 069 040
Investerings- og finansinntekter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Innbetaling av finansinntekter	4	173	-
Sum investerings- og finansinntekter		173	-
Investerings- og finansutgifter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Utbetaling til investeringer	5	4 672 877	3 850 917
Utbetaling av finansutgifter	4	6 136	8 219
Sum investerings- og finansutgifter		4 679 013	3 859 136
Netto rapporterte investerings- og finansutgifter		4 679 186	3 859 136
Innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten			
Innbetaling av skatter, avgifter, gebyrer m.m.	6	460 105 071	563 042 244
Sum innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten		460 105 071	563 042 244

	Note	2023	2022
Tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten			
Utbetalinger av tilskudd og stønader	7	26 167 286 739	22 445 110 758
Sum tilskuddsforvaltning og andre overføringer til staten		26 167 286 739	22 445 110 758
Inntekter og utgifter rapportert på felleskapitler*			
Gruppelivsforsikring konto 1985 (ref. kap. 5309, inntekt)		349 132	261 607
Arbeidsgiveravgift konto 1986 (ref. kap. 5700, inntekt)		21 682 793	20 240 566
Nettoføringsordning for merverdiavgift konti 1987 (ref. kap. 1633, utgift)		21 745 017	18 627 002
Trygdeavgift konto 1988 (ref. kap. 5700, inntekt)		37 928 000	37 400 000
Netto rapporterte utgifter på felleskapitler		-38 214 909	-39 275 171
Netto rapportert til bevilgningsregnskapet		25 952 358 718	22 101 721 519

Oversikt over mellomværende med statskassen*

Eiendeler og gjeld	Note	2023	2022
Fordringer ansatte		24 485	12 000
A-konto forskudd slakterier		274 772 243	261 583 522
A-konto forskudd meieri		46 391 066	49 929 692
Skyldig skattetrekk		-10 278 121	-9 949 119
Skyldig forskningsavgift		-86 190	-380 820
Skyldig omsetningsavgift		-94 975	-663 361
Forskuddskonto innbetalt av leverandør		-326 915	-4 642 576
Avsatt pensjonspremie til Statens pensjonskasse		-3 465 123	-6 714 604
Annen kortsiktig gjeld		9 308	-25 885
Skyldig overproduksjonsavgift			-511 340
Sum mellomværende med statskassen	8	306 945 777	288 637 510

* Andre ev. inntekter/utgifter rapportert på felleskapitler spesifiseres på egne linjer ved behov.

Noter til artskontorrapporteringen

LANDBRUKSDIREKTORATET

Note 1 Innbetalinger fra drift

	31.12.2023	31.12.2022
Annen driftsrelatert inntekt, inntektskravet	51 066 068	44 190 273
Diverse tilfeldige innbetalinger	97 252	2 063 414
Sum andre innbetalinger	51 163 320	46 253 687

Note 2 Utbetalinger til lønn

	31.12.2023	31.12.2022
Lønn	158 316 971	148 673 426
Arbeidsgiveravgift	21 499 306	19 977 213
Pensjonsutgifter*	11 787 810	12 618 055
Sykepenger og andre refusjoner (-)	-7 458 944	-6 523 987
Andre ytelser	4 033 714	3 958 313
Sum utbetalinger til lønn	188 178 857	178 703 020
Antall utførte årsverk	197	194

* Premiesatsen for arbeidsgiverandelen utgjorde i 2023 7,1 % (arbeidsgiverandel av pensjonspremien/pensjonsgrunnlaget i 2023 rapportert til SPK). For regnskapsåret 2022 utgjorde premiesatsen 8,8 %.

Note 3 Andre utbetalinger til drift

	31.12.2023	31.12.2022
Husleie	16 626 055	19 559 555
Vedlikehold og ombygging leide lokaler	23 029	105 730
Andre utgifter til drift av eiendom og lokaler	6 295 721	6 165 500
Reparasjon og vedlikehold av maskiner, utstyr mv.	-	544 173
Mindre utstyrskaffelse	2 277 065	2 948 294
Leie av maskiner, inventar og lignende	3 871 727	4 098 662
Kjøp av konsulenttenester	34 577 738	23 994 999
Kjøp av fremmede tenester	65 988 763	45 143 564
Reiser og diett	5 412 286	3 535 264
Kurs og seminar for egne og eksterne deltakere	1 096 565	924 786
Saksomkostninger ved overskjønn og klagesaker	809 720	395 125
Øvrige driftsutgifter	4 718 569	15 204 055
Sum andre utbetalinger til drift	141 697 237	122 619 707

Note 4 Finansinntekter og finansutgifter

	31.12.2023	31.12.2022
Valutagevinst	173	-
Sum innbetaling av finansinntekt	173	-
Renteutgifter	6 136	8 219
Sum utbetaling av finansutgifter	6 136	8 219

Note 5 Utbetaling til investeringer

	31.12.2023	31.12.2022
Immaterielle eiendeler og lignende	3 447	-
Driftsløsøre, inventar, verktøy og lignende	4 669 430	3 850 917
Sum utbetaling til investeringer	4 672 877	3 850 917

Note 6 Innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten

	31.12.2023	31.12.2022
Salg importkvoter overført Finansdepartementet	227 011 930	355 350 894
Forskningsavgift overført Finansdepartementet	228 180 030	207 233 138
Prisutjevning kraftför	346 581	-
Renteinntekter til staten (Statskonto 560583)	37 225	62 805
Tilfeldige og andre inntekter (Statskonto 530929)	4 529 306	395 407
Sum innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten	460 105 071	563 042 244

Note 7 Tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten

	31.12.2023	31.12.2022
Overføringer til statlige fond	2 527 139 030	1 937 905 138
Tilskudd til kommuner	184 328 887	179 438 197
Tilskudd til ikke-finansielle foretak	5 408 080 580	5 178 334 517
Tilskudd til husholdninger	17 914 586 008	15 019 064 159
Tilskudd til ideelle organisasjoner	11 787 500	8 621 157
Tilskudd til statsforvaltningen	119 958 319	121 747 590
Tilskudd til utlandet	1 406 415	-
Sum tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten	26 167 286 739	22 445 110 758

Note 8 Sammenheng mellom avregning med statskassen og mellomværende med statskassen

FORSKJELLEN MELLOM AVREGNING MED STATSKASSEN OG MELLOMVÆRENDE MED STATSKASSEN

	31.12.2023 Spesifisering av bokført avregning med statskassen	31.12.2023 Spesifisering av rapportert mellomværende med statskassen	Forskjell
Omløpsmidler			
Kundefordringer	20 672 245	-	20 672 245
Andre fordringer	310 972 931	321 187 794	-10 214 863
Sum	331 645 176	321 187 794	10 457 382
Kortsiktig gjeld			
Leverandørgjeld	-5 436 866	-	-5 436 866
Skyldig skattetrekk	-10 278 121	-10 278 121	-
Avsatt pensjonspremie til Statens pensjonskasse	-	-3 465 123	3 465 123
Annen kortsiktig gjeld	-6 094 738	-498 773	-5 595 965
Sum	-21 809 725	-14 242 017	-7 567 709
Sum	309 835 451	306 945 777	2 889 674

[GÅ TIL INNHOLDSFORTEGNELSE](#)

LANDBRUKSDIREKTORATET
OSLO /
Postboks 56,
7701 Steinkjer

Innspurten 11 D,
0663 Oslo
Telefon: 78 60 60 00

ALTA /
Løkkeveien 111
9510 Alta

STEINKJER /
Skolegata 22, C-bygget
7713 Steinkjer

www.landbruksdirektoratet.no

Grafikkilde: Landbruksdirektoratet,
der ikke annet er oppgitt

Design: Miksmaster Creative

Riksrevisjonen

LANDBRUKSDIREKTORATET

Org. Nr.: 981544315

Riksrevisjonens beretning

Konklusjon

Riksrevisjonen har revidert årsregnskapsoppstillingene for Landbruksdirektoratet for regnskapsåret 1. januar - 31. desember 2023. Årsregnskapsoppstillingene består av oppstilling av bevilgnings- og artskontorrapportering og noter, herunder sammendrag av viktige regnskapsprinsipper.

Oppstilling av bevilgnings- og artskontorrapporteringen viser at 25 952 358 718 kroner er rapportert netto til bevilgningsregnskapet.

Etter Riksrevisjonens mening

- oppfyller årsregnskapsoppstillingene gjeldende krav, og
- gir årsregnskapsoppstillingene med noter et dekkende bilde av virksomhetens disponible bevilgninger, inntekter og utgifter for 2023 og kapitalposter per 31. desember 2023, i samsvar med regelverket for økonomistyring i staten.

Grunnlag for konklusjonen

Vi har gjennomført revisjonen i samsvar med *lov om Riksrevisjonen*, *instruks om Riksrevisjonens virksomhet* og internasjonale standarder for offentlig finansiell revisjon (ISSAI-ene). Våre oppgaver og plikter i henhold til lov, instruks og disse standardene er beskrevet nedenfor under Riksrevisjonens oppgaver og plikter ved revisjonen. Vi er uavhengige av virksomheten i samsvar med kravene i lov og instruks om Riksrevisjonen og ISSAI 130 Code of Ethics utstedt av International Organisation of Supreme Audit Institutions (INTOSAI's etikkregler), og vi har overholdt våre øvrige etiske forpliktelser i samsvar med disse kravene. Innhentet revisjonsbevis er etter vår vurdering tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon.

Øvrig informasjon i årsrapporten

Ledelsen er ansvarlig for øvrig informasjon i årsrapporten. Øvrig informasjon består av ledelseskomentarene (i del VI) og annen øvrig informasjon (del I–V) i årsrapporten. Riksrevisjonens konklusjon ovenfor om årsregnskapsoppstillingene dekker ikke informasjonen i øvrig informasjon.

I forbindelse med revisjonen av årsregnskapsoppstillingene er det vår oppgave å lese øvrig informasjon i årsrapporten. Formålet er å vurdere hvorvidt det foreligger vesentlig inkonsistens mellom den øvrige informasjonen, årsregnskapsoppstillingene og kunnskapen vi har opparbeidet oss under revisjonen av årsregnskapsoppstillingene, eller hvorvidt den øvrige informasjonen ellers fremstår som vesentlig feil. Vi har plikt til å rapportere dersom den øvrige informasjonen fremstår som vesentlig feil. Vi har ingenting å rapportere i så henseende.

Basert på kunnskapen vi har opparbeidet oss i revisjonen, mener vi at den øvrige informasjonen i årsrapporten:

- er konsistent med årsregnskapsoppstillingene og
- inneholder de opplysninger som skal gis i henhold til gjeldende regelverk

Ledelsens og det overordnede departementets ansvar for årsregnskapet

Ledelsen er ansvarlig for å utarbeide årsregnskapet som gir et dekkende bilde i samsvar med regelverket for økonomistyring i staten. Ledelsen er også ansvarlig for slik intern kontroll som den finner nødvendig for å kunne utarbeide årsregnskap som ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil.

Det overordnede departementet har det overordnede ansvaret for at virksomheten rapporterer relevant og pålitelig resultat- og regnskapsinformasjon og har forsvarlig intern kontroll.

Riksrevisjonens oppgaver og plikter ved revisjon av årsregnskapsoppstillingene

Vårt mål er å oppnå betryggende sikkerhet for at årsregnskapsoppstillingene som helhet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil, og å avgi en revisjonsberetning som gir uttrykk for Riksrevisjonens konklusjon. Betryggende sikkerhet er en høy grad av sikkerhet, men ingen garanti for at en revisjon utført i samsvar med *lov om Riksrevisjonen, instruks om Riksrevisjonens virksomhet* og internasjonale standarder for offentlig finansiell revisjon, alltid vil avdekke vesentlig feilinformasjon. Feilinformasjon kan oppstå som følge av misligheter eller utilsiktede feil. Feilinformasjon er å anse som vesentlig dersom den, enkeltvis eller samlet, med rimelighet kan forventes å påvirke de beslutningene brukerne foretar på grunnlag av årsregnskapsoppstillingene.

Som del av en revisjon i samsvar med *lov om Riksrevisjonen, instruks om Riksrevisjonens virksomhet* og internasjonale standarder for offentlig finansiell revisjon, utøver vi profesjonelt skjønn og utviser profesjonell skepsis gjennom hele revisjonen. I tillegg:

- identifiserer og vurderer vi risikoene for vesentlig feilinformasjon i årsregnskapsoppstillingene, enten det skyldes misligheter eller utilsiktede feil. Vi utformer og gjennomfører revisjonshandlinger for å håndtere slike risikoer, og innhenter revisjonsbevis som er tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon. Risikoen for at vesentlig feilinformasjon som følge av misligheter ikke blir avdekket, er høyere enn for feilinformasjon som skyldes utilsiktede feil, siden misligheter kan innebære samarbeid, forfalskning, bevisste utelatelser, uriktige fremstillinger eller overstyring av intern kontroll.
- opparbeider vi oss en forståelse av intern kontroll som er relevant for revisjonen, for å utforme revisjonshandlinger som er hensiktsmessige etter omstendighetene, men ikke for å gi uttrykk for en mening om effektiviteten av virksomhetens interne kontroll.
- evaluerer vi om de anvendte regnskapsprinsippene er hensiktsmessige, og om tilhørende noteopplysninger utarbeidet av ledelsen er rimelige.
- dersom vi gjennom revisjonen av årsregnskapsoppstillingene får indikasjoner på vesentlige brudd på administrative regelverk med betydning for økonomistyring i staten, gjennomfører vi utvalgte revisjonshandlinger for å kunne uttale oss om hvorvidt det er vesentlige brudd på slike regelverk.
- evaluerer vi den samlede presentasjonen, strukturen og innholdet i årsregnskapsoppstillingene, inkludert tilleggsopplysningene, og hvorvidt årsregnskapsoppstillingene gir uttrykk for de underliggende transaksjonene og hendelsene på en måte som gir et dekkende bilde i samsvar med regelverket for økonomistyring i staten.

Vi kommuniserer med ledelsen blant annet om det planlagte innholdet i og tidspunkt for revisjonsarbeidet og eventuelle vesentlige funn i revisjonen, herunder vesentlige svakheter i den interne kontrollen som vi avdekker gjennom revisjonen. Vi informerer overordnede departementet om funn og svakheter.

Uttalelse om øvrige forhold

Konklusjon om etterlevelse av administrative regelverk for økonomistyring

Vi uttaler oss om hvorvidt vi er kjent med forhold som tilsier at virksomheten har disponert bevilgningene på en måte som i vesentlig grad strider mot administrative regelverk med betydning for økonomistyring i staten. Uttalelsen gis med moderat sikkerhet og bygger på ISSAI 4000 for etterlevelsesrevisjon. Moderat sikkerhet for uttalelsen oppnår vi gjennom revisjon av årsregnskapsoppstillingene som beskrevet ovenfor, og kontrollhandlinger vi finner nødvendige.

Basert på revisjonen av årsregnskapsoppstillingene, er vi ikke kjent med forhold som tilsier at virksomheten har disponert bevilgningene i strid med administrative regelverk med betydning for økonomistyring i staten.

Oslo, 8. mai 2024

Etter fullmakt

Tor Digranes
ekspedisjonssjef

Lisbeth Nybøe
avdelingsdirektør

Beretningen er godkjent og ekspedert digitalt.